

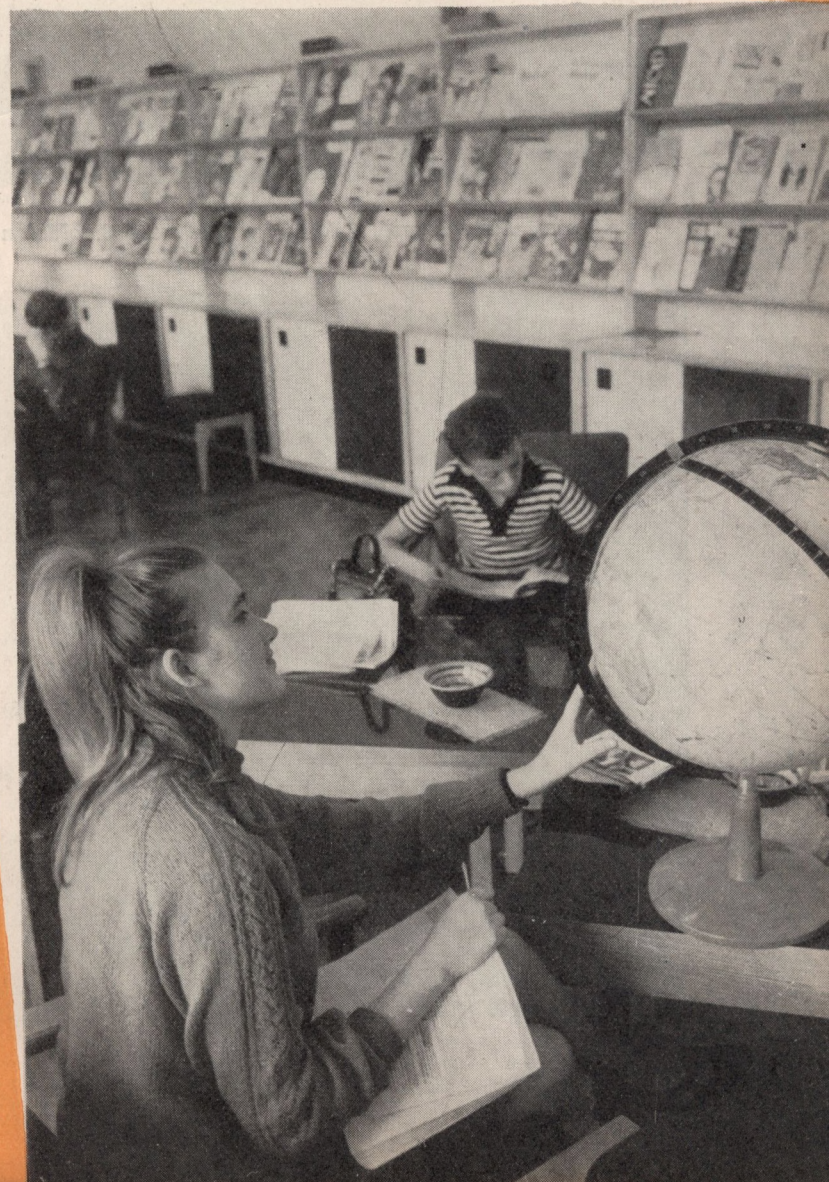
P 400(2) ●

Selvestyén G.

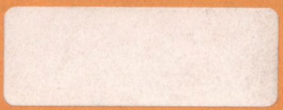
KÖNYVTÁROS

TIZENHETEDIK ÉVFOLYAM/1967 SZEPTEMBER

SZAKKÖNYVTÁR-KÖNYVTÁR
OSZK

9

Az új pécsi hírlapolvasó. Cikkünket lásd az 533. oldalon (MTI Fotó — Bajkor József felv.)

TARTALOM

DR. PATAKY ERNŐ: A könyvtárak és az információs rendszerek	507
A könyvbarát-mozgalom (M. I.)	509
BICSKEI GABORNÉ: Szabó Ervin, a művelődéspolitikus	510
SALLAI ISTVÁN: A letéti rendszer sorsa a magyar könyvtárakban	513
PÁLDY RÓBERT: Bürokrácia és formalizmus nélkül	516
EBERGENYI TIBOR: Igények — olvasók — könyvtárak	518
Megkérdeztük az AKV és a Könyvtárellátó vezetőit (Verseghi György)	520
Nyugalomba vonult dr. Kerekes András	522
ZSIDAI JÓZSEF: Jó útemben épül a miskolci egyetemi könyvtár	523
BERECZKY LÁSZLÓNÉ: Az önálló községi könyvtárak katalógusainak elkészítése Pest megyében	526
KÖNCZÖL IMRE: Egy könyvtáros jegyzeteiből	528

Iskola és könyvtár

Pedagógusok és könyvtárosok találkozája Balatonbogláron (Bozóky Éva)	530
Tudatosabb pedagógiai kapcsolatokat az iskolák és a könyvtárak között! (Tóth Dezső) ...	531
Bemutatjuk a pécsi hírlapolvasót (Schmidt Károly)	534
Sajtóklubok a tatabányai bányauzemekben (Budai Károlyné)	534

Kis bibliográfiák

Vádolok...!	535
A Népművelési Propaganda Iroda kiadásában megjelent könyvtári szakkiadványok	538
Vita — ellentét nélkül (Szabó Ernő)	539
A könyvtárak életéből (Arató Antal, Zvara Pál, Sotkó Józsefné)	540
A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 50. évfordulójára	543
Margó (pr)	543
Könyvtárelépési hírek	544

TÁJÉKOZTATÓ

MARGÓCSY JÓZSEF: Nyíregyháza és az irodalom	545
Kassák Lajos 1887—1967 (Katonai Jenő)	551
Füst: Milán 1888—1967 (P. B.)	553
ZOLNAY VILMOS: Az olvasás iskolája. A valóság színe és visszája II.	554

Könyvekről

Arcképek a magyar szocialista irodalomból (Szappanos Balázs)	557
Görbe tükrök (Pomogáts Béla)	558

Kézírástár

A nyelv téglái és épületelemei (Pálvölgyi Endre)	561
---	-----

Könyvtári szakirodalom

Az Egyetemes Tizedes Osztályozás 1968. évi kiadása és az MSZ. 4000—66 R táblázat közötti eltérések összehasonlító táblázata (Szelle Béla)	562
VÁSÁRHELYI PAL: A könyvtári munka gépesítése (Zircz Péter)	563
A nem hagyományos dokumentumok a központi és a tanszéki könyvtárakban (Papp István) ...	563

Bibliográfiák

A magyar bibliográfiák bibliográfiája 1961—1964 (Somkuti Gabriella)	564
Vezetőknek vezetésről (Onódy Miklós)	566
Könyvtári kiadványok	567
Hírek	568

Címlapképünkön: Az új pécsi hírlapolvasóban (MTI Fotó — Bajkor József felv.)

ИЗ СОДЕРЖАНИЯ

Д-р ПАТАКИ Эрне: Библиотеки и информационные системы народного хозяйства (507);

ШАЛЛАЙ Иштван: Роль депозитной системы в работе венгерских массовых библиотек (513);

ПАЛДИ Роберт: Без бюрократизма и формализма! (516);

Новые виды услуг и льгот, предоставляемые Библиотечным коллекторам для библиотек (интервью) (520);

ЖИДАИ Йозеф: Строится университетская библиотека в городе Мишколц (523);

Школа и библиотека (БОЗОКИ Эва, ТОТ Деже) (530);
Новая газетно-журнальная в городе Печ (533).

FROM THE CONTENTS

Ernö Pataky: Libraries and the information systems of the national economy (507);

István Sallai: The role of the deposit system in Hungarian public libraries (513);

Róbert Páldy: Without bureaucracy and formalism! (516);

New services and allowances of the Library

Supplies Ltd. for the Libraries. (Interview) (520);

József Zsidai: The new Miskolc University Library (523);

School and library (Éva Bozóky, Dezső Tóth) (530);

New periodicals room at Pécs (533).

AUS DEM INHALT

Dr. Ernő Pataky: Die Bibliotheken und die Informationssysteme der Volkswirtschaft (507);

István Sallai: Die Rolle des Depositensystems in den ungarischen allgemeinbildenden Bibliotheken (513);

Róbert Páldy: Ohne Bürokratie und Formalitäten! (516);

Die neuen Dienstleistungen und Begünstigungen des Buchkollektors (Interview) (520);

József Zsidai: Die neue Universitätsbibliothek Miskolc im Bau (523);

Schule und Bibliothek (Éva Bozóky, Dezső Tóth) (530);

Der neue Zeitungslesesaal im Pécs (533).

CIKKEINK SZERZŐI

Bereczky Lászlóné, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa; *Bicskei Gáborné,* a Budapesti Mezőgazdasági Gépgyár könyvtárának vezetője; *Bozóky Éva,* a Könyvtáros rovatvezetője; *Budai Károlyné,* a tatabányai Bányász Körzeti Könyvtár vezetője; *Ebergényi Tibor,* az Egri Megyei Könyvtár igazgatója; *Könczöl Imre,* a Várpalotai Városi Könyvtár vezetője; *Margócsy József,* a tanárképző főiskola tanszékvezetője, Nyíregyháza; *Páldy Róbert,* a Könyvtáros szerkesztője; *Dr.*

Pataky Ernő, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ osztályvezetője; *Sallai István,* a Könyvtártudományi és Módszertani Központ fősztályvezetője; *Schmidt Károly,* a pécsi SZMT Könyvtár vezetője; *Szabó Ernő,* a Népművelés olvasószerkesztője; *Tóth Dezső,* a Pápai Járási Könyvtár munkatársa; *Verseghi György,* a Művelődésügyi Minisztérium munkatársa; *Zolnay Vilmos* író; *Zsidai József,* a Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem Könyvtárának igazgatója.

KÖNYVTÁROS

A MŰVELŐDESÜGYI
MINISZTERIUM LAPJA

Szerkesztő bizottság: Barabási Rezső, Ebergényi Tibor, Elek Sándorné, Gönczi Imre, Karácsonyi Jánosné, Kellner Béla, Kisfaludi Sándor, Kiss István, Kiss Jenő, Kondor Istvánné, Kóhalmi Béla, Sallai István. Szerkesztő: Páldy Róbert. Szerkesztőség: Budapest, XI., Bartók Béla út 32. Telefon: 258-066.

Kiadja a Lapkiadó Vállalat. Felelős kiadó: Sala Sándor. Kiadóhivatal: Budapest, VII., Lenin körút 9-11. Telefon: 221-293.

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a Posta Központi Hírlap Irodánál, Bp., V., József nádor tér 1. Előfizetési díj: ¼ évre 12 forint. Egyéni előfizetés a 61.238. sz., közületi előfizetés a 61.066. sz. csekkszámlára, átutalás az MNB 8. sz. fiókjánál vezetett folyószámlára.

67.1088 Egyetemi Nyomda, Budapest

A könyvtárak és az információs rendszerek

I.

A Könyvtáros előző számában *Lévai Tamásné* ismertette a népgazdaság információs rendszerére vonatkozó gazdasági bizottsági határozat főbb rendelkezéseit, és ezek szemszögéből kifejtette a műszaki könyvtárak helyzetét és feladatait.

A népgazdasági információs rendszer egyik pillére a szakirodalmi információ. Ha ebben a szakirodalmi körben maradunk, akkor a termelés szempontjából kétségkívül a legfontosabb a műszaki, a mezőgazdasági, a bel- és külkereskedelmi, valamint a gazdasági szakirodalom és az abból adott tájékoztatás. Ámde tekintetbe kell venni, hogy ilyen szakirodalom nemcsak a szorosan vett műszaki és a mezőgazdasági könyvtári hálózatban illetve a kereskedelmi jellegű könyvtárakban található, másrészt azt is, hogy a népgazdasági információs rendszerben a műszaki, mezőgazdasági, kereskedelmi információkon kívül nyilvánvalóan igények merülnek fel a szociológiai, jogi, munkaügyi, szervezéstudományi, lélektani és sok más egyéb tárgykörű szakirodalmi tájékoztatás iránt — amit pedig általában nem az előbbieken felsorolt könyvtárak szolgáltatnak.

Vegyük ehhez hozzá a Lévainé által is idézett tételt: „A népgazdaság átfogó információs rendszere semmilyen vonatkozásban nem zárt egység.” Egészítsük ki ezt a megállapítást azzal a természetes következménnyel, hogy az érdekeltek szakirodalmi információikat a legkülönbözőbb helyekről vehetik: onnan, ahonnan számukra ez a legkézenfekvőbb. Számukra — döntésükhöz — az információ egységet képez, függetlenül attól, hogy azt dokumentációs intézménytől, könyvtártól vagy más szervezettől kapják.

Így jutunk el ahhoz — a gazdasági bizottsági határozatban nem eléggé hangsúlyozott — következtetéshez, hogy *az egész magyar könyvtárügynek is feladatává válik az új gazdaságirányítás szakirodalmi szolgálata.*

Az információs rendszer tehát nem lehet teljes könyvtárak nélkül, ideértve nemcsak a termelési jellegű, hanem az egyéb tudományos és szakkönyvtárakat, valamint a nagyobb közművelődési könyvtárakat is.

Ezek a könyvtárak kétféleképp szolgálhatják az új gazdaságirányítást:

— mint a szakirodalmi dokumentáció bázisai,

— mint maguk is szakirodalmi tájékoztatást adó intézmények, ha a tájékoztatás nyújtásához kellő felkészültséggel rendelkeznek.

II.

Hazai könyvtáraink azonban nem állhatnak lineárisan, egymás mellett az információs rendszer szolgálatába.

Ebből a szempontból az *első övezetbe* azok a műszaki, mezőgazdasági vagy kereskedelmi jellegű intézmények sorolhatók, amelyeknél kifejezett a dokumentációs jelleg. Ezeket a gazdasági bizottság határozata külön fel is sorolja (Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ, Konjunktúra és Piackutató Intézet stb.).

A *második övezetbe* tartoznak azok a könyvtári intézmények, amelyeknek szakterülete az előbbi övezetben említettekéhez hasonló (budapesti Műegyetemi Könyvtár, a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem Könyvtára, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Könyvtára, a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtára stb.).

Végül a *harmadik övezetbe* sorolhatjuk azokat a könyvtárakat, amelyek főleg más szakterületen (pl. fizikában, szociológiában, munkaügyben) állanak az érdeklődők rendelkezésére. (Ide tartoznak az általános tudományos könyvtárak és egyes nagyobb szakkönyvtárak, valamint a nagyobb közművelődési könyvtárak.)

A fenti felsorolás azonban semmiképp nem jelent rangsorolást, inkább az igénybevétel valószínű gyakoriságának a jelzését.

A könyvtárakat az információs rendszer szempontjából aszerint is osztályozhatnánk, hogy mekkora a felkészültségük, teljesítőképességük a társadalmilag előre számítható igényeket kielégítő szakirodalmi tájékoztatásban. Van-e olyan szakértő munkatársi gárdájuk vagy műszaki felszerelésük, amely mind a szakszerű kiválasztást, mind a gyors szolgáltatást biztosítja. (Értékelő szakirodalmi szemle készítése, adatszolgáltatás, a dokumentum rendelkezésre bocsátása másolatban stb.) Vagyis van-e

- szakszemélyzet, amely az állomány megfelelő szintű kiválasztására, elemzésére, értelmezésére képes,
- katalógus vagy más rendszerű visszakereső-eszköz, amely az állomány kellő feltárását lehetővé teszi,
- a dokumentumok reprográfiai úton történő rendelkezésre bocsátását biztosító technikai apparátus,
- fordítószolgálat,
- figyelőszolgálat stb.

Annyit megállapíthatunk, hogy bizonyos szinten felül információ szolgáltatásra csak az ilyen eszközökkel rendelkező könyvtárak képesek.

Le kell viszont szögeznünk, hogy bár a könyvtárak szerény helyet foglalnak el az információs rendszerben, mégis vannak *csak a könyvtárak* által ellátható feladatok. Közéjük tartozik a dokumentumbázis megteremtése, annak feltárása, ezek alapján a dokumentumok szolgáltatása, az „alapanyaggyártás”.

Nem lehet kétséges, hogy a könyvtárak meglévő széleskörű hálózata, felkészültsége olyan *adott tényezőt* jelent, amivel népgazdasági érdekből számolni kell.

III.

Az információs rendszerek kialakulásával megsokasodnak a könyvtárak azon feladatai, amelyeket eddig anyaszervezetük feladatainak megfelelően, de az országos művelődés- illetve tudománypolitikai együttműködés keretében is meg kellett oldaniuk. E többletfeladatoknak könyvtáraink csak úgy tudnak megfelelni, ha a tennivalók sokasodásának arányában *többlet* szellemi és anyagi erőforrások állnak rendelkezésükre.

Ugyanakkor azonban a könyvtáraknak *saját portájukon* is szét kell nézniök, hogyan lehet okosabban, hatékonyabban eljárni, a meglévőt jobban hasznosítani. Erre nem egy lehetőség kínálkozik.

Az első és legfontosabb a könyvtári *tájékoztatás továbbfejlesztése* — a technikai tájékoztatáson túlmenőleg. A Szovjetunió Minisztertanácsának az információs rendszerről szóló 1966. november 29-i határozata is kimondotta, hogy a könyvtárak tájékoztató tevékenységét tökéletesíteni kell. Ennek főbb módjai:

- a könyvtári munkaszervezet átalakítása a tájékoztatás irányában,
- a hagyományos visszakereső-módszerek (katalógus, bibliográfia) tökéletesítése,
- korszerűbb visszakereső-módszerek (pl. lyukkártya) alkalmazása,
- hozzáértő személyzet képzése.

Nálunk pl. kiaknázható belső erőforrást jelent a beszerzésben a jobb válogatás, amivel valamennyire ellensúlyozni lehet a külföldi dokumentumok devizaforint árának 150%-os növekedését. Az áremelkedés következményeit enyhíti a gyűjtőkori együttműködés is, továbbá a könyvtárközi és nemzetközi csere bővítése, a világkiadványok vagy (hálózati) központi kiadványok fokozottabb hasznosítása, a reprográfiai berendezések alkalmazásának szélesítése.

A könyvtárak — a fentiekben vázolt saját tevékenységük mellett — közreműködhetnek *felvevő* vagy *transzmissziós* helyként is — a könyvtárközi kölcsönzésen túlmenőleg. A könyvtáraknak nem lehet olyan nagyfokú műszaki, mezőgazdasági és más irányú szellemi felkészültségük és olyan állományuk, hogy minden igényt közvetlenül és nyomban kielégíthessenek.

Ezért elengedhetetlennek látszik az eddiginél jóval átfogóbb együttműködés a vidéki tudományos és közművelődési könyvtárak, másrésről a nagy tudományos és szakmai tájékoztató központok között. A könyvtáraknak nagyobb figyelmet kell fordítaniuk a *gazdasági, a pénzügyi, a piaci* információs alapanyagok, referenz-állomány beszerzésére. Az effajta igények növekedésével ugyanis számolni lehet, annál is inkább, mert ilyen jellegű nagy központi könyvtárunk nincs. Éppúgy számolni kell az említett állományrészek kiemelt feldolgozásával, hogy bizonyos szintig a könyvtár maga legyen képes az ilyen feladatokkal is megbirkózni.

IV.

A könyvtárak az előbbiekből jelzett módokon tudnak hozzájárulni ahhoz, hogy az új gazdaságirányítás több és jobb információhoz jusson. Ennek érdekében azonban — a belső erőforrások mozgósítása mellett — a feladatok ellátásához szükséges anyagiak sem maradhatnak el. Az igény jogosságát kimondja a gazdasági bizottsági határozat következő rendelkezése is: „Az információs intézmények széles közszolgáltatást ellátó részét (könyvtár), valamint a kormánysszervek tájékoztatását szolgáló intézményeket részben vagy egészen költségvetésből kell finanszírozni.”

Nyitott kérdés azonban a könyvtárak szolgáltatásáért adott *térítés*. Ha kétségtelennek látszik is, hogy a könyvtárak nem tarthatják fenn magukat a szolgáltatásaik révén szerzett gazdasági eszközökből, mégis a térítés az eddigieknél nagyobb jelentőséget kap.

A térítés képezhetné ugyanis azt az alapot, amelyből a növekvő irodalmi áradat, a külföldi dokumentumok beszerzésének 150%-os devizaforint áremelkedése, az általában jobb feltérésének költségei, a nagyobb információs igények anyagilag *részenben* fedezhetők. Ugyanakkor a térítés mérce is lehetne a könyvtárak szolgáltatásainak viszonylagos gazdaságossága tekintetében.

A térítés körébe nyilván nem vonható a kölcsönzés és a referenz-szolgálat igénybevétele. Nem vonhatók ide a kifejezetten népművelési, művelődéspolitikai jellegű szolgáltatások vagy a hálózatfejlesztés sem. Az irodalomkutatások, a felkészültséget igénylő bibliográfiai összeállítás, a reprográfiai szolgáltatások viszont ebbe a körbe tartoznak. Mindebben még a kérdések sora vár eldöntésre: vajon a térítésből befolyó összegek forgó alapot képeznek-e, a térítés önköltséges vagy nyereséges lesz-e, ha önköltséges, mi az önköltségszámítás módja, a könyvtár esetenként állapítja meg a térítés mértékét, vagy elképzelhető-e irányszámok, az egyszer eladott szellemi termék terjeszthető-e szélesebb körben? Helyénvaló volna, ha maguk a legközvetlenebbül érdekeltek, a könyvtárosok és dokumentalisták alakítanák ki a közérdekű álláspontot e kérdésekben.

V.

Az információ áru, amelynek értéke van. Az információ egyik lényeges eleme a szakirodalom és az abból adott tájékoztatás.

Nem elég azonban ennek a szolgáltatása, hanem e szolgáltatás lehetőségét az érdekeltekkel meg is kell ismertetni, a szolgáltatásokhoz való hozzájutást pedig meg kell könnyíteni.

Ezért aligha elég, ha a könyvtárak csupán bázisai és előállítói az információknak. Úgy véljük, hogy a jobb informáltság érdekében a könyvtáraknak *szervező tevékenységre* is vállalkozniuk kell.

A tájékoztatás, az együttműködés fejlesztése, a térítési kérdések tisztázása mellett ez az egyik fő probléma. Megoldása aktivitást, helyzetismeretet, kezdeményezést kíván, különösen azoktól a könyvtáraktól, amelyek nem valamely anyaszervezet céljainak a szolgálatára, hanem a nehezebben felmérhető társadalmi, tudományos, gazdasági, technikai igények kielégítésére hivatottak. Ezért az erőforrásokkal arányban álló információs szervezőmunka lesz az egyik próbaköve annak, hogyan felelnek meg a könyvtárak az új gazdaságirányítás által velük szemben is támasztott követelményeknek.

Dr. Pataky Ernő

A könyvbarát-mozgalom

országos szervező bizottsága legutóbbi ülését a Tatabányai Megyei Könyvtárban tartotta s *Komárom megye* könyvtárainak tevékenységével foglalkozott. A résztvevők valamennyien egyetértettek abban, hogy Komárom megye könyvtári helyzetének megjavításához igen nagy szükség van a *társadalmi erőforrások* további felhasználására. A tatabányai tanácskozás *legfőbb tanulsága* az volt, hogy a könyvbarát-mozgalom akkor föltölti be társadalmi hivatását, ha ezt a feladatot állítja munkája középpontjába. A mozgalmat kezdeményező három szervezet: a népfront bizottságok, a nőtanácsok és az általános fogyasztási és értékesítő szövetkezetek a jövőben még erőteljesebben kell, hogy képviseljék azt a társadalmi igényt, hogy a községekben a III. ötéves terv további éveiben *fokozott figyelmet* (és természetesen megfelelő ösztöszegyeket is) kell fordítani a tanácsai és szövetkezeti keretekből a könyvtárfejlesztés problémáinak megoldására.

A megbeszélésen hangsúlyozták, hogy Komárom megyében különösen szükség van a *szakszervezeti könyvtárhálózattal* való együttműködés kiépítésére, főleg a közös fenntartású könyvtárak létesítése útján. Fontos erőforrást jelenthet továbbá a termelőszövetkezetek megnyerése a mozgalom célkitűzéseinek. A területi tsz szövetkegek létrejötté erre kedvező feltételeket teremt. Mutatkoznak eredmények a kisipari-szövetkezetek bevonásában is. *Tatán* például közös fenntartású kerületi könyvtárat hoztak létre. A KISZ is kifejezte együttműködési készségét, amint ez a tanácskozáson részt vevő ifjúsági mozgalmi vezetők felszólalásából kitűnt.

A mozgalom kereteinek kiszélesítése bizonyára hozzájárul majd a *Legyen minden családból olvasó* jelszóval ez év tavaszán indított megyei olvasószervezési akció sikeréhez. (M. I.)

Szabó Ervin, a művelődéspolitikus

Születésének 90. évfordulójára

Nagy elődeink munkáit legtöbbször ereklyeként tartjuk számon. Életműüket tiszteljük, s tudjuk, hogy nélkülük sokkal nehezebb lett volna bármit is elérnünk. Sajnos, általában megmaradunk a tiszteletnél, s nem veszünk annyi fáradságot, hogy modernnek vélt elképzeléseinket összehasonlítsuk az ő gondolataikkal.

Szabó Ervin, akinek elméleti munkássága ma is és minden vonatkozásban állja az idő próbatételét, kilencven évvel ezelőtt született. Korai halála miatt húsz esztendő sem dolgozhatott. Ez a húsz év azonban elég volt ahhoz, hogy rendkívül széleskörű politikai nevelőmunkát folytasson, hogy sajtó alá rendezze a marxista klasszikusok legfontosabb műveit; napjainkig érvényesen megalapozza a magyar könyvtárügy elméletét, s szélesebb hazájában — Budapesten — megteremtse a közművelődési könyvtár alapjait. Életművéből legfrissebbnek, legkorszerűbbnek az tűnik, amit mai kifejezéssel művelődéspolitikának nevezünk. Munkásságában ez jelentette a hidat a marxista elmélet és a napi könyvtári gyakorlat között. Elképzeléseit, véleményét nem foglalta egységes tanulmányba, de az általa kidolgozott rendszer olyan világos, kerek és egész, hogy annak elemeiből könnyű összeállítani a kultúrpolitikus Szabó Ernő portréját.

Szabó Ervin nem épített légvárakat. Konceptiója a társadalom adott helyzetének, struktúrájának elemzéséből alakult ki: Milyen kulturális színvonalon áll a nép, milyen eszközök vannak, és milyenek kellene műveléséhez? Tudta és vallotta: „*Olyan országban, ahol sok ezer közszégyen nincsen még iskola, ahol a gyermekmunka törvényileg statudált berendezés, ahol a munkaidő törvény szerint hajnali öt órától este kilencig tart, ott nem a proletároknak, hanem az uralkodó osztályoknak kell szegyenkezniük az általános műveletlenségben, az analfabéták nagy számán.*”¹ Nem ringatta magát illúziókba. A közműveltség adott állapotának gyökeres megváltoztatását csak a társadalmi rendszer alapvető megváltoztatása után tartotta lehetségesnek. Ugyanakkor hirdette azt is, hogy az új kulturális felépítmény nem automatikusan következik a szocialista társadalmi rendszerből. Ezt csak a munkások nevelésével lehet elérni. Tisztázni kell előttük a társadalmi forradalom célját, eszközeit, módszereit. Ezért ébresztgette Szabó Ervin olyan gyakran a pedagógusok, könyvtárosok, egyetemi hallgatók felelősségérzetét.

Sokat vehetnénk át optimizmusából is. Olyan korszakban vallotta a munkásosztály szellemi javak iránti fogékonyságát, amikor a polgári filozófiában már kialakulóban volt a szellemi elit és a tömeg ellentétének embertelen elmélete, amikor egyesek — mint pl. W. James amerikai filozófus — nyíltan tagadta a felnőttek nevelhetőségét. Szabó Ervin velük szemben állította: „*Tapasztalatunk azt mutatja, hogy a munkásosztály elitjének könyvszükséglete semmivel sem alacsonyabbrendű, mint az úgynevezett művelt osztályoké.*”² Mi lehet tehát az egyik fontos feltétele annak, hogy a munkásság olvasson? Szabó Ervin világosan látta, hogy ehhez a közművelődési könyvtár önmagában nem elég. Amikor 1902-ben a képviselőházban 4000 forint támogatást akartak megszavazni az anyagi hiányt egyáltalán nem szenvedő Jókainak, Szabó Ervin így írt: „*Az országban, amelyben a lakosság fele nem tud írni-olvasni, sok tízezer gyermek nem jár iskolába, hiányzik az irodalompártolásnak alapfeltétele: a közönség... Csináljon tehát Wlassics úr a 4000 frt-on népiskolát...*”³ A könyvtárak építését, fejlesztését, a nyilvános könyvtárak létrehozását is mint az

¹ Tanfolyamaink. Népszava, 1902. 112. sz.

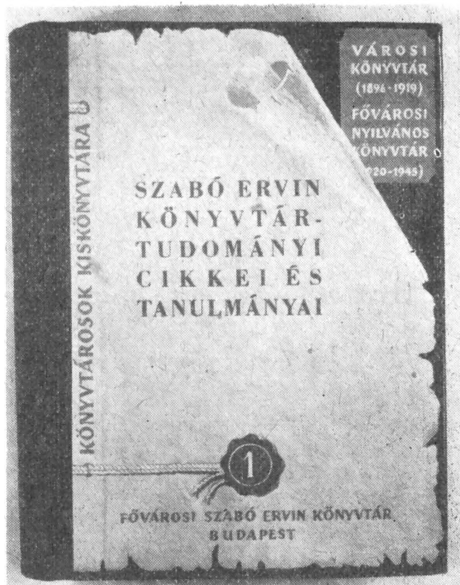
² Emlékirat közéleti nyilvános könyvtár létesítéséről Budapesten. Szabó Ervin könyvtártudományi cikkei és tanulmányai. Bp. 1959. 207–265. l.

³ Irodalompártolás a képviselőházban. Népszava, 1902. 45. sz.

alapfokú oktatás fejlesztésének függvényét tekintette. Ezért külföldi adatokkal bizonyította, hogy a munkások és a kispolgárok között nincs, a munkások és az értelmiség között pedig csak annyiban van érdeklődésbeli különbség, amennyiben az utóbbiak közép- vagy főiskolát végeztek. Ezt a fontos megállapítást napjainkban számtalan ténnyel tudjuk igazolni.

Rendkívül érdekes Szabó Ervin gondolatmenete. Cél: a társadalmi forradalom kivívása. Ehhez művelt munkásság szükséges. Meg kell tehát teremteni a közoktatás korszerű rendszerét, mely alapja a közművelődés rendszerének. A közművelődési intézményhálózat központjában a „nyilvános könyvtár” (public library) áll, de — s Szabó Ervin gondolatvilágában ez is megdöbbentően modern — a nyilvános könyvtár csak a Szabad Főiskola és a Nyilvános Múzeum környezetében válhat élő, ható, műveltséget formáló tényezővé. A művelődésügy egységének máig is nehezen megvalósuló gondolata ez. A mi könyvtáraink, művelődési otthonaink, múzeumaink, film-színházaink és nem utolsósorban iskoláink együttműködésének elvi alapjait Szabó Ervin több mint fél évszázaddal ezelőtt lerakta, s mi bevallhatjuk, hogy mindezt a szocialista művelődésügy keretei között sem tudtuk eddig megoldani. Mielőtt ezt a kérdést elemeznénk, nézzük meg a „nyilvános könyvtárak” Szabó Ervin által meghatározott feladatait.

Emberközpontú könyvtárakat akart, „...ne a könyv legyen a cél, az úr, a fétis, hanem az olvasó.”⁴ Ez politikai állásfoglalásából logikusan következett. 1907-ben, a „szabadoktatási” konferenciára készített téziseiben így rögzítette a könyvtárak feladatát: „A népkönyvtár célja, hogy olvasóinak ismereteit a jelen és a múlt természeti, társadalmi és tudományos eseményeiről, nézeteiről és törekvéseiről gyarapítsa, és hogy a szépirodalom és a művészet kiváló termékei útján szórakoztatásukról és érzelmi világuk differenciálásáról gondoskodjék.”⁵ Amennyire nem lehet öncélú a könyvtárak működése, annyira nem lehet az emberek művelődése sem. A művelődés tartalmát annak kell meghatározni: „Hogy minden ember ismerje helyét és szerepét a természetben és a társadalomban, hogy meggyőződéseit leplezetlen őszinteséggel képviselje és bátran törekedjék azon irányban, amelytől a társadalomnak... jobb berendezését reméli.”⁵ Ennek érdekében így fogalmazta meg a tudományosság követelményét, amelynek jellemeznie kell a népkönyvtárak állományát: „Az egyetlen követelmény, amelyet minden irány és minden párt irodalmi képviselője iránt támasztani kell az, hogy tudománya színvonalán álló becsületes munka legyen.”⁵ Nem ragadt meg egyedül a tudományosság kritériumánál. A tudományosság és pártosság sokat vitatott kérdésére világos és egyértelmű választ adott a pécsi szabadtanítási konferencián: „...a tudomány köréből azt kell nyújtani, ami a munkásság gazdasági, társadalmi és politikai törekvéseivel és harcaival közvetlen vagy közvetett vonatkozásban van, azok eredetét, történetét megvilágítja, elméleti alapjukat szélesíti és tudományos perspektívát nyit a jövőre.”⁵ Ezért követelte, hogy a népkönyvtárak polcain a legjobb természet- és társadalomtudományi művek mellett ott álljanak Tolsztoj, Gorkij, Zola, Anatole France és mások művei. Ugyanakkor tiltakozott a giccs, az irodalmi szemét ellen. Amikor mi — önmagunk igazolásáért — egyes olvasórétegek sekélyesebb irodalmi ízlésére hivatkozunk, gondoljunk arra, amit ő már a század elején állított: „Minden jó könyv való a népnek, amelyet pedig nem olvasna művelt olvasó, az a népnek sem való”⁵

⁴ Gulyás Pál: A népkönyvtárak szervezése, fenntartása és kezelése (Könyvkritika). Népmívelés, 1910, 318—320. l.)

⁵ Általános irányelvek a népkönyvtár könyveinek megválogatásában. Népmívelés, 1907. 9—10. sz.

Természetesen nem tagadta a könyvtáros nevelő szerepét, s ebben a fokozatos-
ság és népszerűség elvét sem. Szerinte a felnőtt-lélektanhoz értő, pedagógiai érzék-
kel rendelkező könyvtáros: „A bibliográfiai tájékozatlanságot megelőzi azzal, hogy
pusztán esztétikai szempontok szerint összeállított könyvanyagról ügyesen tájékoz-
tató jegyzékeket készít és azok használatára ráneveli az olvasót. Viszont a tudomá-
nyos irodalom összeállításában tekintettel lesz a különböző fokozatokra és gondos-
kodik arról, hogy mindenki mindig a neki illőt kaphassa meg.”⁶

Előttünk áll tehát az a népkönyvtár, melyet nyugodtan vallhatunk legjobb mai
közművelődési könyvtáraink elődjének. Ehhez a könyvtárhoz kapcsolódott volna a
Szabad Főiskola és a Nyilvános Múzeum. Ha a század elején másutt nem is, a fővá-
rosban szükségesnek és lehetségesnek tartotta egy ilyen hármas intézmény létreho-
zását. Meghatározta a könyvtár viszonyát a művelődés egészéhez, s számunkra is
példamutatóan foglalta egységbe az olvasási kultúrát az auditív és vizuális ismeret-
terjesztéssel. Azt, hogy mi lett volna ebben az egységben a fővárosi nyilvános könyv-
tár feladata, híres és sokat idézett emlékiratában a következőképpen határozta meg:
„Az új községi nyilvános könyvtár feladata tisztán és világosan áll előttünk: a fő-
város anyagi képességének lehető kimélésével jó olvasmányokkal kell ellátnia azokat,
akik a maguk gyönyörűségére vagy okulás céljából már is olvasnak; és föl kell áll-
tenie az olvasás és önművelés vágyát azokban, és bele kell vinnie a könyvet azoknak
körébe is, akik ezt a szükségletet még nem ismerik.”⁷ Ezt a feladatot nem egyetlen
könyvtár, hanem egy könyvtári hálózat látná el, sőt ki akarta dolgozni az együttmű-
ködést a főváros peremközségeivel is. Ez utóbbi szintén olyan gondolata volt Szabó
Ervinnek, melynek teljes megvalósulása — minden ebből származó haszon ellenére
— máig is várat magára. A három összefüggő művelődési intézményt nemcsak épít-
észeti, hanem funkcionális összefüggéseiben is látta. Angol és amerikai példák áll-
tak előtte. A nyilvános könyvtár érdekében szerkesztett emlékiratában erről a követ-
kezőket olvashatjuk: „... a szabad tanítás hozzátartozik a könyvtárak funkciójá-
hoz... Alig lehet kétséges, hogy a népművelés ezen az európai kontinensen egymás-
tól szervezetileg többnyire független funkcióinak összekapcsolása mindkettőre elő-
nyös... A szabad tanításnak könyvre van szüksége? Jöjjön a könyvtárba! A könyv-
társ terjeszteni akarja a legjobb könyveket? Beszéljen róluk az előadóteremben.”
És még tovább ment: „Ezeknek a rokon célú kultúrintézményeknek összekapcsolása
hatalmas erejű kultúrgócot eredményezne, amelyben minden egyes résznek művelő
és propagatív ereje kisugározna a többire és megsokszorozná hatékonyságukat.”⁷

Szabó Ervin azt hagyta ránk legfontosabb örökségként, hogyan lehet és kell a
művelődésügyet egységes egészként szemlélni, s a művelődésügyért hogyan lehet az
agitátorok erejével és a diplomáták furfangjával harcolni. Mert Szabó Ervin művelő-
déspolitikai munkásságáról nem lehet úgy beszélni, hogy ne jutna eszünkbe a könyv-
tárak — elsősorban a fővárosi könyvtárügy — fejlesztése érdekében kifejtett propa-
gandamunkája. Közvetlen és közvetett eszközökkel küzdött. Közvetlen módszerei
ismertek. Emlékiratok, cikkek, beszédek sokaságával követelte a nyilvános könyvtár
létrehozását, majd továbbfejlesztését. Könyvtár-ideálja a modern, nyugati „public
library”, melynek jelmonda: „a legjobb könyveket a lehető legtöbb olvasónak
a legolcsóbb úton.” Ennek érdekében rámutatott az anyagi erők összevonásában
rejlő lehetőségekre, hivatkozott a nyugati államok áldozataira. A „Munkásképzés és
munkáltatóérdek” című tanulmányában maguknak a tőkéseknek bizonyította be
— amerikai közgazdászok tapasztalatai alapján —, hogy ha többet fordítanak a mun-
kások művelődésére, ez nekik is sokszorosan megtérül. S ha ilyen vonatkozásban
Szabó Ervin politikai céljai és publicisztikai eszközei nem is fedték pontosan egymást,
ezt rendkívül fontos és nagyon okos taktikának kell tekintenünk. Azt hiszem, Szabó
Ervin születésének kilencvenedik évfordulóján is fölösleges volna bizonyítani, hogy
elképzeléseiből mennyit tudunk megvalósítani. A könyvtárak hálózati rendszere
— amely a lenini gondolatokkal találkozok —, az olvasók sokasága mindennél meg-
győzőbben bizonyítja ezt. Így talán nem számít ünneprontásnak, ha elmondjuk: *mi
nagyon sokkal tartozunk még Szabó Ervin emlékének.* Mert nem elég, hogy kegyelet-
ből néha elővesszük és átlapozzuk műveit. Örökségét csak akkor tudjuk maradék-
talanul magunkévá tenni, ha minden könyvtáros tesz is valamit a művelődésügy
egységének valóságos kialakításáért, ha túl tud nézni saját könyvtárának falain,
ha valóban az olvasót tekinti „cél”-nak és nem a könyvet.

Bicskei Gáborné

⁶ Mit olvasnak és mit olvassanak? Népművelés, 1911. 2. sz.

⁷ A városi múzeumok föladatai és a Fővárosi Múzeum. Városi Szemle, 1913. 4. sz. 339—341. 1.

A letéti rendszer sorsa a magyar könyvtárakban

A felszabadulás utáni könyvtárügyünket a letéti rendszer úgy kíséri, mint a búvópatak. Egyszer-egyszer előbukkan a szakirodalomban és a könyvtári szervezés területén, majd újra eltűnik s egy ideig nem is emlegetjük. Erdemes megvizsgálni, mi a mai felfogás vele kapcsolatban.

Már a század elején — amikor a falvakba központilag összeállított 150—300 kötetes kész kis gyűjtemények ezreit küldték szét — bebizonyosodott, hogy a kevés kötettségű, kellő mértékben tovább *nem fejlesztett könyvtárak nem tudtak tartós érdeklődést kelteni*. Alig néhány esztendő kellett, és a legtöbbjük a por lepte be valamelyik falusi iskola szekrényében. Ugyanígy jártak a két világháború között a Földművelésügyi Minisztérium és a megyei népművelési titkárságok által falura helyezett gyűjtemények is, sőt a felszabadulás után a Magyar Kommunista Párt irányítása alatt álló Népkönyvtárakat Szervező Országos Bizottság könyvtáralapításai is, olyannyira, hogy amikor a Népkönyvtári Központ a bizottság által létrehozott több mint 1100 könyvtárat be akarta olvasztani az újonnan szervezett falusi könyvtárakba, már alig talált nyomukra, holott csak két-három év telt el létrehozásuk óta.

Amikor a művelődésügyi kormányzat mai könyvtári rendszerünk kiépítéséhez fogott, világossá vált mindenki előtt, hogy csak az a könyvtár marad tartósan életben, amelynek *szilárd szervezeti bázisa* van, tehát amely vagy önálló intézmény vagy önálló könyvtári intézmény fiókja. Állandó közönségre pedig csak akkor számíthat, ha az élő, illetve megjelenő irodalom számottevő részét tartalmazza. Világszerte probléma, hogy a szétszórt kis települések területén hogyan lehet a könyvtárat a lakossághoz teljes értékű gyűjtemény formájában minél közelebb vinni. Kis falvakban még a leggazdagabb országok sem tudtak 20—30 000 kötetes könyvtárakat felépíteni, mégkevésbé a könyvtárat minőségileg gyarapítani.

A tömegközlelési eszközök (sajtó, rádió, televízió) a könyvtárakkal szemben támasztott igényeket igen nagymértékben fokozták, a modern civilizáció, a társadalom fejlődése következtében az *információs szükségletek* is annyira megnöttek, hogy mindezeknek a kis könyvtári gyűjtemények sehogyan sem tudnak megfelelni. A század elején boldogok lettünk volna, ha falvainkban olyan könyvtárak működtek volna, mint ma, ugyanakkor meg kell állapítanunk, hogy az egy-két ezer kötetet számláló, önmagában álló könyvtárat világszerte korszerűtlennek tartják, kivéve, ahol nem támasztanak vele szemben egyéb igényt, minthogy unatkozó embereket valamiféle szórakoztató olvasmánnyal lásson el.

Amikor az Országos Könyvtári Központ népkönyvtári osztálya illetve a *Népkönyvtári Központ* hozzáfogott a falusi könyvtárak szervezéséhez, már nem egyedi könyvtárként, hanem egy magasabb fokú ellátási rendszer részeként fogta fel őket. A megyei és a járási székhelyeken alapított *körzeti könyvtárak* helyi könyvtári feladatot nem is vállaltak, 20—40 000 kötetre tervezett gyűjteményeik letétként keringtek volna az ellenőrzésük és irányításuk alatt álló falusi könyvtárakban. A könyvtári ellátási rendszer nagyvonalú tervét hordozták magukban ezek a körzeti könyvtárak. Létre is hoztak néhány ezer falusi könyvtárat, mielőtt azonban a könyvtárszervezés kezdeti szakaszán átjutottak volna, egyesültek a helyi könyvtárakkal, és megyei vagy járási könyvtárakká alakultak.

A letéti rendszert a falusi könyvtárak ellátására mind a megyei (a központi járási járási könyvtáraként), mind a járási könyvtárak fenntartották. Az 1953—56-os években azonban egyre csökkentek a könyvellátásra fordítható keretek. Volt olyan év, amelyben országosan a 6 millió forintot sem érték el. Egy-egy falusi könyvtárra alig jutott 30—40 kötet beszerzésére elegendő pénz, a kistfalvas megyék egyes járásaiban az egy falusi könyvtárra eső gyarapodás 20 kötetre rúgott. Természetes következménye lett ennek, hogy a falusi könyvtárak a működésükhöz éppen szükséges kötettszámot sem tudták elérni. Az 50-es évek könyvkiadási politikája következtében (keves fajta, nagy mennyiségben kiadott könyv, köztük számos érdektelen) a könyvtárak legfőbb gondja az volt, hogy fölös állományuktól megszabaduljanak. Ennek következtében a járási könyvtár letétadó szerepe, a „könyvcseré” pusztán arra korlátozódott, hogy az új könyveket eljuttatták a falusi könyvtárba, de onnan csak a fölös példányok kerültek vissza a járási könyvtárak letéti raktáraiba. Könyvcseréről a szó valódi értelmében szó sem eshetett. Egy haszna mégis volt ennek a rendszernek: a mi falusi könyvtáraink sohasem voltak túltömve nem forgalmazható könyvekkel.

Ilyen körülmények között természetes, hogy a letéti rendszert a járási könyvtárak formálisan is megszüntették. A központi hitelek elégtelensége arra indította könyvtárpolitikánkat, hogy erőteljes eszközökhöz nyúljon, és a letéti könyvtár jellegű falusi könyvtárakból önálló intézményt hozzon létre, a községekét valódi fenntartóvá tegye. A könyvtárak fenntartás szempontjából teljes egészükben tanácsi kezelésbe kerültek, a helyi tanácsok a könyvtárak gazdáivá váltak s ennek nyomán sohasem képzelt mértékben nőtt a könyvbeszerzésre fordított összeg. A könyvtárak fenntartására fordított összegek is nőttek, és elhelyezésük is javult. A tervek szerint a falusi könyvtárak ellátása kettős lett volna: a törzsanyag helyi beszerzése mellett a járási könyvtárak letéti is adtak volna. Minthogy a tanácsi kezelésbe adás azzal járt, hogy a letéti állomány községi tulajdonba adása mellett a könyvbeszerzési hiteleket is lebontották és központi beszerzésre többnyire csak jelentéktelen összegeket hagytak, a letéti rendszer lényegében megszűnt. A tanácsi kezelésbe adást egészében kedvezően értékeljük, mégis leszögezhetjük: legalább az apró községes megyékben fenn kellett volna tartani a kettős ellátás rendszerét. Viszonylag jó ugyan a kisfalvas megyék ellátottsági indexszáma (az 1000 lakosra jutó kötettség), valódi ellátottságuk mégis gyenge, ennek következtében a felnőtt lakosság nem veszi őket kielégítő mértékben igénybe.

Érdekes, hogy mialatt a tanácsi hálózatokban felbomlott a letéti rendszer, a szakszervezeti könyvtárakban ellentétes folyamat zajlott le. A szétszórt könyvbeszerzési összegeket összehonták, a volt körzeti könyvtárakkal szinte azonos ellátó központokat hoztak létre és — a nagyobb üzemek önálló szakszervezeti könyvtáraiktól eltekintve — a szakszervezeti hálózatokban uralkodóvá vált a letéti rendszer, miáltal a régebben igen gyenge hatásfokkal működő szakszervezeti könyvtárak működése összehasonlíthatatlanul megjavult. Eppen a jól megszervezett letéti rendszer következménye, hogy a magyar szakszervezeti könyvtárhálózat a szocialista országok szakszervezeti könyvtárai között kiténik szervezettségével, jó működésével.

Az apró falvak könyvtári ellátása a vázolt eredmények ellenére is megoldatlan. Korszerűsítésükre három irányban kívánt kísérletet folytatni a Könyvtártudományi és Módszertani Központ. Egyrészt a külszervezetek használt bibliobusszal, másrészt a járási letéti rendszer visszaállításával és végül a kis falusi könyvtárak körzetiítésével. A kísérleti bibliobuszokat nem lehetett beszerezni. A járási letéti rendszer kísérletei a szentgotthárdi járásban folytak, eredményük igen kedvező volt. Ismeretes, hogy ott a könyvtár 5—6 falut egy ellátási egységnek vett, mintha e falvak már körzetbe tartoznának, és számukra együtt végezte a gyarapítást, elkerülve a felesleges párhuzamos beszerzéseket. Így a választék ugyanakkora befektetés mellett is ötszöröse nőtt.

A Szovjetunió legnagyobb részében aprók a falvak, és helyenként 6—7 falu alkot egy közigazgatási egységet. A községi könyvtár a központi faluban foglal helyet 6—14 000 kötetnyi állományával, az ún. mellékfalvakban pedig fiókkönyvtárakat tartanak fenn. A klubok régebben önálló könyvtárainak (priklubnue biblioteki) száma az utolsó 15 év alatt negyedére zuhant, ezek lényegében meg is szűnnek, helyet adva a községi fiókkönyvtárnak, amely letéti rendszerrel működtetve összehasonlíthatatlanul nagyobb választékot tud nyújtani. Romániában ugyanez a helyzet, és az NDK-ban is hasonló, itt azonban az egyes különálló tanácsokhoz tartozó könyvtárakat kapsolták egybe a központi könyvtárakkal (Zentralbibliothek) letéti rendszerré. (Ld. a *Könyvtáros* ez évi 7. számában Ilse Schumann: Potsdam megye falusi könyvtárai c. cikkét.)

A korszerű ellátási rendszer megteremtésére mi is hasonló kísérletbe fogtunk, és bár a kísérlet még csak kezdeti szakaszában van, sikerrel járt. (*Kövágóörs, Ugod, Borsod és Baranya* megye körzeti könyvtárai.) A sikerek nyomán ötéves tervünk a falusi körzetek fokozatos kialakítását tűzte célul, ahol pedig ez egyelőre nem lehetséges, átmenetileg — a szentgotthárdi mintára — a járási letéti rendszer felállítását.

Napjainkban a népművelési intézmények új szervezeti és követelményrendszere került művelődéspolitikánk előterébe. Azt hiszem, nem kell itt a klubkönyvtár kérdéséről általában szólnom. Minthogy a célkitűzés is a könyvtárat állította a kis falvak népművelési munkájának középpontjába, a könyvtár elhelyezése a klubkönyvtárban a régihez viszonyítva rendkívül előnyös lett. Reméljük, a klubkönyvtári rendszer kialakítása ugyanolyan fontos állomás lesz falusi könyvtáraink fellendülésében, mint a tanácsi kezelésbe adás volt. Itt most csak a letéti rendszer vonatkozásában kell a problémát felvetnünk. A kérdés: vajon a klubkönyvtárak létrejötte keresztezi-e a körzeti rendszer kialakítását, vagy vele párhuzamosan is

kialakítható? Megítélésünk szerint a klubkönyvtár csak akkor lesz életképes, ha magasabb fokú intézményi megjelenése (nagyobb nyitvatartási idő, a helybenolvasás lehetőségeinek biztosítása, a klubélet kialakításával a látogatottság fokozódása stb.) mellett *magasabb fokú könyvtári ellátást eredményez.*

Nyilvánvaló, hogy a mai ember nem elégíthető ki a régi rendszerű kis könyvtárral. A jelenlegi helyzetben ugyanis apró falvaink csupán a törzsanyagnak kijelölt művek kis töredékét tudják beszerezni. A *körzeti rendszer* (lényegében tehát a letéti rendszer) legalább a körzet mint egység számára lehetővé tenné a legszükségesebb gyűjtemény kialakítását. Igaz, a körzeti rendszer látszólag szembenáll a községi könyvtárak önállóságával. Jogosan hangoztatják, hogy nem azért adtuk tanácsi kezelésbe a könyvtárakat, hogy most — körzetesítés címén — újra kivegyűk kezükből. Az NDK-ban egyszerűbb a helyzet, mert ott a könyvbeszerzési hiteleket sohasem adták le a falusi tanácsokhoz. (Feltehetően ez összefüggésben áll a mi falusi könyvtárainkhoz viszonyított gyengébb ellátottságukkal.) Nem is volna jó most a könyvbeszerzési hiteleket a tanácsok kezéből kivenni. Minthogy a klubkönyvtár is abban különbözik elődjétől, a kis falu művelődési otthonától, hogy az ott meg nem oldható feladatokat a járási művelődési ház veszi át, nyilvánvalóan a könyvtár számára sem lehet más út. A tanácsok sérelme nélkül valószínűleg csak az *önkéntes társulás* adhatja a megoldást. Ha egymással vagy a járási könyvtárral szerződést kötnek, bizonyosan nem érzik, hogy tőlük valamit is elvettek, hanem inkább azt, hogy valakit az ellátás magasabb szintű biztosítására szerződés útján köteleznek.

Az eddig elmondottaknak számunkra két tanulsága van:

Úgy tűnik mintha a községi könyvtárak ellátásának területén mindig előbb arattunk volna termésünk beérésénél. Az első körzeti rendszer még ki sem épült, máris felváltotta a járási könyvtári rendszer. (Meg kell itt állapítanunk, hogy az utóbbinak gyenge személyzeti ellátottsága volt pusztán egyetlen hátránya az előbbivel szemben. Egy körzeti könyvtár tervezett létszáma három könyvtáros volt, és ennyi lett a nem kiemelt, tehát falusi településen működő járási könyvtár létszáma is, azzal a különbséggel, hogy elődjével szemben helyi tevékenységet is kellett folytatnia. Ez módszertani munkája szempontjából rendkívül előnyös volt, de egyben egyik oka is annak, hogy a járási könyvtárak túlnyomó többsége igyekezett letéti központi funkciójától szabadulni.) *Sohasem lehetett tehát pontosan lemérni, értékelni egy modern letéti rendszer előnyeit, hisz a falusi könyvtárak valójában mindig csak helyi, állandó és elég korlátozott választékú állománnyal rendelkeztek.*

A másik tanulság, amit a könyvtárak jelenlegi állapotából és fejlődéséből levonhatunk, hogy még a nagyobb falusi könyvtárak vagy az esetleg kialakítandó körzetek együttesen sem tudnak nagyobb ellátást biztosítani, mint amit mi a könyvtárak funkciórendszerének kialakítása során a *helyi jelentőségű* könyvtár jelöléssel határoztunk meg. (Fő feladata a kölcsönzés, elsősorban a kezdő olvasók olvasáshoz szaktatása, nagy tömegek bevonása az olvasótáborba, a gyerekek könyvtári szükségleteinek ellátása.) Amit egy teljes funkciójú könyvtártól várunk, azt legfeljebb a járási könyvtár nyújthatja, de az sem a mai állapotában. A járási könyvtárról ma kétféle elképzelés uralkodik: az egyik, hogy a járási könyvtár lényegében helyi feladatokat ellátó könyvtár, amelynek a járás területén az esetleges könyvtárközi kölcsönzési feladatokon kívül pusztán módszertani, instruírási feladatai vannak. A másik, hogy a járási könyvtár *mint könyvtár is teljes gyűjteményével az egész járás könyvtára*: tehát ahol szükséges, megmarad vagy kifejlődik letéti központtá, emellett azonban nemcsak a falusi könyvtárakon és a letéti állományon keresztül, hanem saját gyűjteményével, közvetlen szolgáltatásaival is segíti a járás magas fokú könyvtári igényeinek kielégítését, mégpedig közvetlenül vagy esetleg a postai kölcsönzés rendszeresítésével. Csak ezzel a kiegészítéssel mondhatjuk teljes értékűnek a falusi könyvtárak által nyújtott könyvtári ellátást. A folyamat a szemünk láttára zajlik le. Elég csak a *Kalocsai Járási Könyvtárra* hivatkoznunk, ahova a járás területén levő községekből több száz olvasó iratkozott be közvetlenül. A járási székhely gyakori felkeresése ügyintézési, vásárlási stb. okok miatt egyre gyakoribbá válik, s a közlekedési hálózat gyors fejlődése (pl. az autóbusz hálózat kiszélesedése és a járatok sűrűsödése), valamint az emberek gyors közlekedési eszközökkel (motor-kerékpár, gépkocsi) való ellátottsága rohamosan fokozódik, úgyhogy belátható időn belül a járási székhely gyakorlatilag a járás területének „belvárosa” lesz. Ennek *könyvtárpolitikai következményeit* is nyilván le kell vonnunk és figyelembe kell vennünk mind a letéti (körzeti könyvtári) rendszernek, mind pedig maguknak a járási könyvtáraknak a továbbfejlesztésénél. A kísérletek, vizsgálódások ideje tehát még korántsem járt le.

Sallai István

Bürokrácia és formalizmus nélkül!

Lapunk cikksorozatát kezdett arról, hogy az új gazdasági irányítás igénye milyen követelményeket támaszt a könyvtárakkal szemben, milyen változtatások esedékesek a különböző könyvtárakban a szolgáltatások tartalma, formája, ütemezése tekintetében. Ezekről a nem könnyű kérdésekről, az ezután és fokozatosan felépő követelményekről nyilván még sokat írunk. De a gazdasági élet megújulása más problémát is felvet.

A gazdasági irányítás megváltoztatásának egyik legfőbb célja, hogy szakítsunk a *mindent egy sémára* intézői lelketlen mechanizmussal és az ezzel együtt járó *kényelmes gondolkodással*. Intézkedéseinket az adott helyzet önálló, érdemi elbírálása után tegyük meg, s cselekedeteinkért *vállaljuk a felelősséget!*

Nyilvánvaló, hogy a reformnak ez a lényege nemcsak a gazdasági, hanem az egész közéletre is vonatkozik, így a művelődésre, benne a könyvtárak munkájára szintén érvényes. Ezt különösen hangsúlyoznunk kell, mert a könyvtári munka igen sok területen van szoros kapcsolatban az adminisztrációval, fennáll tehát a veszélye a bürokrácia elburjánzásának, annak, hogy a *munka mechanizmusa fölébe nő* az érdemi követelményeknek.

Gondoljunk csak arra, hogy hány helyen készítenek nagy költséggel olyan dokumentációt, amelyet nem használnak senki. Vagy gondoljunk a könyvtárak nyitvatartásának hibáira, amelyekről múltkorai számunkban elemző cikket közöltünk *Sallai István* tollából. A nyitvatartás felmerült problémáinak egyik oka: *bürokratikus elgépiesedés*. S jó lenne ezt a kérdést közművelődési könyvtári vonatkozásai után a tudományos és szakkönyvtárak életére vonatkoztatva is elemezni.

Munkánk számos más területén is van tennivaló, ha vissza akarjuk szorítani a bürokráciát és a formalizmust. Itt van például a könyvtári nyilvántartások egyszerűsítésének problémája. Lapunk az elmúlt években sok érvet, javaslatot közölt az egyszerűsítés érdekében, mégsem megyünk előre ezen a téren. Az egyik oldalon — szabadpolcot alkalmazva — kitárjuk könyvtáraink állományát a bizalom jegyében, a legkorszerűbb módszerek alkalmazásával, másik oldalon ragaszkodunk a *címleltár idejétmúlt* formájához. *Sőt, vannak könyvtárak, amelyek még erre is rádupláznak* azzal, hogy a központi és a letéti könyvtárban is leltározván, kétszeres leltárt vezetnek. Más könyvtárak válogatás nélkül könyvtári kötésbe köttetik egész folyóirat-állomá-

nyukat, azokat is, amelyeket később soha, senki kézbe nem vesz.

Hallottunk olyan egyéni könyvtári munkanapló vezetéséről, amelybe a besztott könyvtáros naponta felírja, hány könyvet leltározott, hány címeleírást végzett, hány kartont sorolt be a katalógusba, hány kötetet kölcsönzött, hány leltári számot karikázott be az egyeztetésnél. Tehát nem elég, hogy elvégzi a munkát, meg is számolja az egyes fázisok részlettevékenységét, össze is adja, fel is jegyzi. Mi ez, ha nem formalizmus?

A könyvtárosi munkanaplónak van jelentősége a könyvtári élet néhány területén. Önálló községi könyvtárosok például számon tarthatják benne tárgyalásait, megállapodásait, propaganda-intézkedéseiket, amelyeknek adatait nem rögzítik amúgy is a könyvtári statisztikák és nyilvántartások. Ilyen napló vezetése célszerű lehet járási módszertanosok, járási és városi könyvtárvezetők számára is, akiknek munkája nem annyira kötött, mint a kölcsönzőké, feldolgozóké. Segítségével rendszeresebbé válhat tevékenységük. De az öncélú naplóvezetés felesleges.

Sok bürokratikus jelenség mutatkozik a könyvtárak *gazdasági munkájának* végzésében, irányításában, ellenőrzésében is. Egyes pénzügyi szervek például ragaszkodnak ahhoz, hogy a könyvtárak világitására, takarítására, nagytakarítására is a *hivatali normákat* alkalmazzák. Sokszor hiába magyarázzák a könyvtárosok, hogy a könyvtárban tömegek fordulnak meg, nem csupán néhány ember számára kell takarítani, továbbá az olvasás, az esti nyitvatartás más világitást igényel, mint a hivatalé. Vannak helyek, ahol nem járulnak hozzá a *brosúrának* fogyó anyagként való kezeléséhez, azt is könyvként kell leltározni és a könyvre megállapított szabályok szerint törölni. Egyik megyei könyvtár a helyismereti bibliográfiájához szükséges részatadatok, amelyeket kollektív vállalkozásként nyújt számára egy másik könyvtár, csak úgy tudja megvenni, ha a kapott írásterméket könyvként kezeli és beletárolja. Akadt olyan megye, ahol a járási könyvtár által szervezett irodalmi előadások tiszteletdíjait csak abban az esetben fizették ki, ha azokat *nem a könyvtárban*, hanem a művelődési otthonban tartották.

Egy másik megyében a gyermekkönyvtárak módszertani irányításával kapcsolatban a művelődésügyi osztályvezető kijelentette, hogy nem fedezhetik a gyermekkönyvtárosok kiszállási díját, mert

ez nem volt megtervezve a költségvetésben. Holott a módszertani munka végzésének korábban is alapelve volt, hogy a módszertani csoportvezető kezébe csupán a módszertani problémák számai futnak össze, a közvetlen irányítást azonban minden szakterületen a megyei könyvtár adott legjobb szakembere végzi. Ehhez pedig eddig is kellett utazni.

Több megyében nem értelmesebb megfelelően a *gazdasági igazgató* szerepét. Azt hangoztatják, hogy szerepe a vállalati főkönyvelőével azonos, a könyvtárban rangban közvetlenül az igazgató után következik, mindenki más fölött áll, és mindent megvétozhat. Mivel előfordul, hogy némely gazdasági igazgató nem ért a könyvtárügyhöz, nincs tisztában a művelődéspolitikai célkitűzésekkel, amelyeket gazdasági munkájával szolgálnia kellene, a pénzügyi szabályok merev alkalmazásával sokszor akadályozza az érdemi munkát. Az egyik ilyen igazgató évek során negyven gépelt oldalra terjedő feljegyzést készített a könyvtár vezetője és könyvtárosai ellen állítólagos szabálytalanságairól, s ezt a tevékenységét egészen addig folytatta, míg le nem váltották.

A gazdasági igazgatónak éppen az a feladata, hogy a könyvtárak előtt álló művelődési célok megvalósításához megteremtse a gazdasági feltételeket, megtalálja a formákat, a pénzügyi megoldás lehetőségeit. *Iltu Pál* művelődésügyi miniszter gödöllői választási beszédében a gazdasági irányítás reformjáról szólva kijelentette: *Kulturális területen a gazdasági szempontok a művelődéspolitikai alapvető céljainak rendelkezjenek alá.*

Szó sincs arról, hogy ezzel lebecsülnék a könyvtári gazdasági munka szerepét, a

pénzügyi ellenőrzés jelentőségét. Csak azt kívánjuk, hogy a pénzügyi szakemberek a művelődési célok szolgálatának szem előtt tartásával tegyék meg ezen a területen minden intézkedésüket. A rendelkezésünkre bocsátott hitelekkel a legokosabban, a pénzügyi jogszabályok megtartásával, a pénzügyi szervekkel egyetértésben szeretnénk gazdálkodni.

Vannak megyék, ahol ez eddig is így történt. *Borsod* megyében például a gazdasági igazgató egyben könyvtári szakember is, s már a költségvetés tervezésénél megtalálja a legjobb lehetőségeket a könyvtárak fejlesztésére, munkájuk anyagi megalapozására, s ennek megfelelően informálja a pénzügyi szerveket. Meg is látszik ez a megye könyvtárainak fejlődésén.

A *Tanácsok Közlönyének* május 31-i számában napvilágot látott az a kormányhatározat, amely a gazdasági irányítás reformjával párhuzamosan a következő évre életbe lépteti a költségvetés reformját is. Ennek a határozatnak alapelve, hogy a minisztériumok országosan érvényesítendő *normákat* dolgozzanak ki az intézmények költségvetésének tervezéséhez. Örömmel fogadjuk ezt az alapelvet! A könyvtárak működése akkor fog igazán kibontakozni, ha létfeltételeiket, „lélegzésüket” *normák* teszik általánossá és arányossá.

De ezzel együtt és ezen felül: itt az alkalom arra is, hogy megvizsgáljuk munkavégzésünket, és magunk is lenyesegezzük róla a bürokrácia kinövéseit és a formalizmus vadhajtságait.

Páldy Róbert

Bor István rajza

IGÉNYEK – OLVASÓK – KÖNYVTÁRAK

Gondolatok a könyvtárközi bizottságokról

Heves megyében a közművelődési és a szakszervezeti könyvtárak között már korábban is voltak érintkező pontok, részben könyvtárszervezési kérdések megoldása, részben az olvasói igények kielégítése terén. Ez a kapcsolat 1963-tól kezdve vált elevebbé, amikor a könyvtári együttműködésbe bekapcsolódott az orvosi könyvtár és az iskolai könyvtárak hálózata. Egyfajta könyvtári integrálódás kezdődött, mert tudomásul kellett vennünk olyan, differenciált olvasói igények jelentkezését, melyek át-átsaptak a városban dolgozó szakkönyvtárak funkciórendszerébe is. A megyei könyvtárközi bizottság munkájában a szakszervezeti könyvtáron kívül az orvosi könyvtár, a Tanárképző Főiskola Könyvtára, az iskolai könyvtárak, egy középüzem műszaki könyvtára és a Gyöngyösi Járási Könyvtár vesz részt.

Tanulságok, lehetőségek

A városi életkeretek kitágulása, a társadalmi, kulturális érintkezési formák változatossága, a kultúrálódás vágya, a kulturális javak szokatlanul gazdag gyarapodása hozza magával — sőt bizonyos mértékig követeli — a városokban működő könyvtárak munkájának harmóniáját. Egy életforma megváltozásának vagyunk tanúi. A városi ember napjainkban elevebben érzi a kor technikai, műszaki, fizikai változásainak ütemét, mint a falun élő ember. Az új felfedezések hullámai korábban érnek el legbensőbb életének szférájába, mint a falusi ember közelségébe. A városokban élő szakemberek szinte képtelenek regisztrálni a rádió, a televízió, a hírlapok, hazai és külföldi folyóiratok művészeti, kulturális és műszaki anyagát, szükség van tehát az általuk közvetített információk fokozottabb válogatására, rendszerezésére. A városok ipari, közigazgatási, kulturális, tájékoztató központokká váltak. Mindez új feladatokat ró a közművelődési, a tudományos és szakkönyvtárakra.

A tömegkommunikációs eszközök igényeket elégítenek ki, ugyanakkor azonban igényeket is ébresztenek, nem passzív fogyasztó réteget termelnek, hanem tájékozódni, művelődni és alkotni vágyó embereket. A kérdés tehát, hogyan készültek fel a megyei, járási-városi könyvtárak a művelődni vágyó tömegek befogadására. Kulturális, tudományos tényező-e egy város életében a könyvtár? Megállnak-e a művelődni vágyó emberek a könyvtárak előtt? Képesek-e a könyvtárak külön-külön felelni kérdéseikre? Változtathatunk-e a jelenlegi szervezeti formák fenntartása mellett munkamódszereinken? Kielégítő-e a könyvtárosok általános és szakműveltsége? Elegendő-e a konvencionális keretek a megváltozott élet által teremtett igények kielégítésére?

Ma már alig képzelhető el, hogy a közművelődési és a szakkönyvtárak magukra hagyva oldják meg feladataikat, és munkájukat egymástól elszigetelve végezzék. Nemcsak arról van szó, hogy a városokban működő könyvtárak a különböző társadalmi szervezetekkel kapcsolatokat tartsanak és ezeknek a kapcsolatoknak olvasómozgalmi jelleget adjanak, vagy hogy a szakkönyvtárak országos központjaikkal érintkezzenek, hanem szükség van arra is, hogy a társadalmi szervezetek, iskolák, művelődési házak, közművelődési és szakkönyvtárak, üzemek, kutatócsoportok, írói körök, klubok ésszerű együttműködése alakuljon ki. A könyvtárak képtelenek külön-külön tudományterületeik határáig eljutni, épp a határterületek összemosódása teszi szükségessé az együttműködést. Ha tekintetbe vesszük, hogy bizonyos könyvtárak funkcióik miatt specializálódtak és egy-egy szakterületre leszűkített állománnyal rendelkeznek, világossá válik az is, hogy e sajátságuk miatt képtelenek komplex feladatok megoldására.

A könyvtárosok szemszögéből nézve a kérdést megállapíthatjuk, hogy az olvasási igény számtalan megjelenési formája a könyvtárostól a könyv szeretetét és széles körű, szinte enciklopédikus tájékozottságot követel, hiszen ma már nemcsak szép-irodalmi alkotások és az olvasók között kell kapcsolatot teremtenie, hanem a különböző szakterületeken megjelent könyvek és információs források ezrei között is. Végül szüksége van olvasáslélektani, szociológiai, pedagógiai jártasságra is.

Együttműködés a kisvárosokban

Egy kis városban könyvtárak, iskolák, kutatók dolgoznak. Ezek között már a korábbi években kialakult valamiféle laza kapcsolat. Az együttműködésre irányuló törekvések részben a szükségszerűség, részben a különböző intézmények egyenlőtlen fejlődése hozta magával. A mi hálózataink nem fejlődtek egységesen, különböző

időpontokban, különböző gazdasági adottságok mellett alakultak, különböző fejlettségi fokon állnak, így természetes, hogy az olvasók igényeit sem képesek azonos formák között és azonos szinten kielégíteni.

Városközpontok és városszélek

A városi peremkerületek lakosságának gyenge könyvtári ellátása, illetve a városi lakosság műveltségi színvonalának különbözősége súlyos problémánk. A városokban a demográfiai forradalom egyik kísérőjelenségeként olyan helyzet alakult ki, hogy a falvakból beérkező és a városszéleken letelepedő lakosság műveltségi színvonala jóval alacsonyabb, mint a nagyobb községekben élő embereké. Igényeik és életvitelük a városi formákat követik (lakásberendezés, ruházkodás), ennyiben igyekeznek fejlődésbeli lemaradásukat behozni, de nyugózi őket a múlt, a falusi szokások, morális megkötések, igen sok konzervatív-feudális elem is. A központi könyvtáraknak tehát, a különböző hálózatok együttműködése során *a városmag illetve a peremkerületek műveltségi színvonalkülönbségének kiegyenlítését* is feladataik közé kell iktatniuk. A koordináló munka két irányú: egyrészt az állománygyarapítás egybehangolása, másrészt a különböző könyvtárak munkájának és szolgáltatásainak összhangba hozása. Központi katalógusok kiépítésére, a bibliográfiai tevékenység összehangolására, az információs szolgáltatások egységesítésére is gondolni kell.

Az olvasóvá nevelés érdekében elengedhetetlenül szükséges, hogy például a megyei-városi gyermekkönyvtár együttműködjék az iskolákban elhelyezett gyermekkönyvtári fiókokkal és a speciális iskolai ifjúsági könyvtárakkal. Mi Heves megyében — épp a könyvtárközi bizottság ajánlásait megvalósítva — az ifjúsági könyvtáraknak két típusát alakítottuk ki: a *gyermekkönyvtári fiókokat* és a *speciális iskolai ifjúsági könyvtárakat*. Ezek a könyvtárak szoros kapcsolatban állanak az oktató-nevelő munkával, állományuk rendje a gyermekkönyvtárak tárgyköri elrendezését követi, vagy teljesen tantárgyi összefüggésekre épül, ezzel akarván hangsúlyt adni annak az óhajnak, hogy a tanulók tanulmányaik során a tananyag követelményei szerint használják fel ismereteik bővítésére a könyvtárban található könyveket. (Természetesen a tanárok is.) Ugyanez a helyzet az orvosi könyvtárak állományával is. Az orvosi könyvtárak könyveit nemcsak a különböző kórházakban dolgozó orvosok használhatják, de a közép-káderek, sőt a kórházakon kívül álló érdeklődők is.

Az együttműködés formái

Egy város valóságos könyvtári életének kiindulópontja a könyvtárközi bizottság, melynek lelke a megyei könyvtár, partnerei pedig a szakszervezeti, az iskolai, az orvosi, a műszaki könyvtárak, de elképzelhető a múzeumi könyvtárakkal, a marxista iskolák könyvtárával való együttműködés is. A megyei könyvtárak szakmai felszerelésben ma jobban ellátottak a kisebb állománnyal rendelkező, fiatalabb szakkönyvtáraknál, információs anyaguk gazdagabb, munkájuk szervezettebb. A megyei könyvtár a könyvtárközi könyv- és folyóiratforgalom lebonyolításán kívül bibliográfiákkal, témajegyzékkel, sokszorosítással, mikrofilmekkel, könyvkötéssel, továbbképzési anyagok összeállításával segíthet a gyengébben felszerelt szakkönyvtárak segítségére.

Más intézmények

A városi ember nemcsak a könyvtárba jut el, hanem más intézményeket — a művelődési házak szakköreit, klubjait, múzeumokat és különböző gyűjteményeket — is felkereshet. Azt hiszem, ez az együttműködés legszélső köre. A művelődési intézmények a szabad idő eltöltésének fontos színterei, s mint ilyenek társadalmi és művelődési igényeket ébreszthetnek, maguk is foglalkozhatnak információnyújtással. Mindez alkalmat adhat arra is, hogy a könyvtárakba küldjék az alaposabban tájékozódni kívánó érdeklődőket. A művelődési házakban például az esztétikai ismereteknek csak alapelemeit kapja meg az érdeklődő, az élmények elmélyítése céljából a közművelődési könyvtárhoz kell fordulnia. Ugyanez érvényes az iskolákban működő szakkörökre is, ahol a könyv az érdeklődés peremén áll.

Az iskolai könyvtárak sokat tehetnek a gyermekek esztétikai és irodalmi nevelése érdekében. (Természetesen maga az iskola is akkor dolgozik jól, ha ezeket az igényeket felébreszti a tanulóban.)

A könyvtárak szolgáltatásainak összehangolása teremti meg a lehetőségét annak, hogyha bárki valahol belép egy könyvtárba, egyúttal az egész könyvtári rendszerrel létesítsen kapcsolatot, mert a hálózatok szoros együttműködése bármilyen könyv, információs anyag megszerzésének lehetőségét jelentheti egy megye vagy ország határain belül, sőt kívül is.

Ebergényi Tibor

az ÁKV és a Könyvtárellátó vezetőit

Az Állami Könyvterjesztő Vállalat osztályaként működő Könyvtárellátó 15 éve tölt be fontos szerepet a könyvtárügyben. A Könyvtárellátó szolgáltatásai révén valósult meg a könyvtárak folyamatos ellátása megfelelően felszerelt könyvekkel, valamint különböző könyvtári nyomtatványokkal, eszközökkel. Az általa forgalomba hozott cikkek hozzájárultak ahhoz is, hogy bizonyos egységes munkamódszerek terjedjenek el a közművelődési hálózatokban. A Könyvtárellátó tevékenységében szerencsésen találkozott a kereskedelmi érdek a művelődéspolitikai igényekkel. A Művelődésügyi Minisztérium közelmúltban lefolytatott vizsgálata eredményesnek ítélte eddigi munkáját, és az új követelményekre való tekintettel kijelölte a további teendőket is. Épp az új feladatokkal kapcsolatban kerestük fel az ÁKV és a Könyvtárellátó vezetőit, akik kérdéseinkre válaszolva részletesen kifejtették a fejlesztésre vonatkozó elképzeléseiket.

— Az új mechanizmus közeli megvalósulása nyilvánvalóan megköveteli, hogy a Kollektor alkalmazkodjék az új viszonyokhoz. Hogyan fejlesztik tovább a Könyvtárellátót az új igényeknek megfelelően? — tettük fel a kérdést először Nemes Lászlónak, az ÁKV igazgatóhelyettesének.

— *A Könyvtárellátó osztályt az Állami Könyvterjesztő Vállalat nemcsak kereskedelmi részlegének, hanem a művelődéspolitikát közvetlenül szolgáló szervnek is tekinti. A Könyvtárellátónak 1958-ban csak 958 könyvtárral volt szerződése, 1966-ban már 3791 intézmény tartozott vevőkörébe. Természetesen lényegesen megnövekedett a forgalom is, amely az 1957. évi 19 millió forintról az utóbbi években 60 millió forint fölé emelkedett. Elmondhatjuk tehát, hogy e részlegünk lényegében a közművelődési hálózatok kereskedelmi gondozója. Az is igaz, hogy az iskolai könyvtárak, a tudományos és szakkönyvtárak — például a műszaki termelési hálózat könyvtárai — az indokoltnál kisebb mértékben veszik igénybe. Mi úgy szeretnénk szolgáltatásainkat fejleszteni, hogy azok a könyvtárak minél szélesebb köre számára legyenek előnyösek. Ennek egyik módja: nagyobb kedvezmények juttatása a szerződő könyvtáraknak.*

— Az elmúlt öt évben erősen megnőtt a könyvtárak részére költségvetésben kívüli forrásokból származó könyvvásárlási összeg. Ezek előzetes szerződéses lekötését nem lehet megvalósítani, holott a Könyvtárellátó és az intézmények közös érdeke, hogy a központi szolgáltatások igénybevételével e csatornán keresztül történjék a beszerzés. Milyen közgazdasági eszközökkel teszi ezentúl érdekelttöbbé a Könyvtárellátó szolgáltatásainak igénybevételére a könyvtárakat?

— *Egész sereg pénzügyi kedvezményt akarunk nyújtani a velünk szerződő könyvtáraknak. A legfontosabb intézkedésünk az*

— *ha más, újabb országos gazdaságpolitikai rendelkezések ezt a tervünket nem hiúsítják meg —, hogy a költségvetésen kívüli forrásból származó beszerzések után a teljes többletvásárlásnak megfelelő összegben ingyen kapnak ajándék könyveket a könyvtárak a nem újdonság jellegű készletükből. Ezáltal lehetővé válik, hogy a többletvásárlás összege után kétszeres mennyiségű könyvet kapjanak a könyvtárak. Továbbá:*

— *a Könyvtárosok Boltjában megnyitottuk antikvár részlegünket, itt 50%-os árszabással árultunk törzsszámjegyekbe tartozó vagy ajánlott kiadványokat;*

— *az Új Könyvek előfizetési díját 1968-tól kezdve visszatérítjük úgy, hogy a nem újdonság jellegű készletből azonos értékben kapnak könyveket az előfizető könyvtárak;*

— *a propagandamunkát is új eszközökkel segítjük. A jövő évtől kezdve ingyen adunk könyvtári plakátokat vevőinknek. Megindítjuk az albumkatalógusok szerkesztését és a röplapok kiadását, 1968-ban ingyen zsebkönyvet adunk ki a könyvtáraknak;*

— *a szolgáltatások minőségének javítása érdekében a Könyvtártudományi és Módszertani Központ és a könyvtárak javaslatainak figyelembevételével bővíteni szándékozunk a jelenleg gyártott és árusított cikkek körét, és javítjuk azok minőségét a fejlődő, változó szükségleteknek megfelelően.*

— A könyvtárosok többször szóvá tették: a Könyvtárellátó munkastílusára jellemző; hogy inkább várja az ügyfeleket, mintsem közvetlenül felkeresné a könyvtárakat. A piacutatás, az igények felmérése, elemzése, a hatékony reklámozás, a helyszíni tájékoztatás és tanácsadás, egy szóval az úgynevezett marketing tevékenység még fejletlen. A jövőben milyen változás várható ilyen tekintetben?

— A marketing mint komplex piaci munka az iparilag fejlett országokban is néhány évtizedes. Hazánkban a legutóbbi időben került az érdeklődés homlokterébe. Az új mechanizmusban a vállalatok rendkívül fontos feladata a marketing módszerek kifejlesztése. Itt mi is szeretnénk előbbre jutni. Most folyik a Könyvtárellátónál a vevőszolgálat kialakítása. Ennek keretében valósul meg a könyvtárakkal való dinamikusabb együttműködés. A vevőszolgálat feladata, hogy a hagyományos szerződés-kötések és reklámtassza öket a könyvkiadásról, figyelemmel kísérje a könyvtári igények alakulását, piacutatást folytasson, a költségeket elemezze. Fejlesztési fogjuk a Könyvtárellátó propaganda-tevékenységét is.

— Ma még sűrűn előfordul, hogy a közművelődési könyvtárak — az egyéb hálózatokról nem is beszélve — gyakran a legközelebbi könyvesboltban vagy bizományosnál vásárolják meg a művek egy tekintélyes részét, a feldolgozás többletmunkáját is vállalva. Ennek a legfőbb oka az, hogy a megjelenéssel szinte egy időben keresik az olvasók a friss műveket, és ez állandó nyomást gyakorol az olvasószolgálatra. Jelenleg az újonnan megjelenő könyvek 4—6 hét múlva kerülnek a felhasználó intézményekhez. Várható-e új stílus, megoldható-e a könyvek gyorsabb eljuttatása a megrendelőkhoz? — tettük fel a kérdést Ubornyák Lászlónak, a Könyvtárellátó osztály vezetőjének.

— Tudjuk, a könyvtárak számára nagyon fontos, hogy mielőbb megkapják az új műveket. Ezzel kapcsolatban utalnék arra, hogy az újdonságok a jövőben is bizonyos átfutási idő után érkeznek meg tőlünk a könyvtárakba. Ezt részben az befolyásolja, hogy az Új Könyvek c. állománygyarapítási tanácsadó jelenleg általában késve közli a recenziókat. Ha sikerül elérni, hogy a tanácsadó füzeteit hamarabb nyomtassák ki, és ha a művek megjelenésekor már készen vannak az ismertetések, akkor a rendelési jegyzékekre mintegy másfél—két héttel frissebb könyvek kerülhetnek. Ez minden könyvtár számára időnyereséget jelent. A másik tényező, hogy a rendelési jegyzékek kéthetenként rendszeresen érkeznek a könyvtárakba, ezek alapján havonta két kiszállítás történik. (Ugyanakkor a könyvesboltok hetenként 2—3-szor kapnak újdonságot. Ezt a sűrített szállítást nem tudjuk vállalni, sőt a kiadott könyvek kis száma miatt a heti rendelés is illuzórikus, legalábbis a kis könyvtárak számára.) Tehát már a rendeléseknél kéthetes lemaradás következhet be. Vegyük figyelembe még a rendelési jegyzékek kiküldésének és visszaérkezésének 10—13 napját, majd ennek alapján a könyvcsomagok összeállításának idejét, adminisztrációját, és a postai szállítást idejét.

— Milyen intézkedések várhatók e problémával kapcsolatban?

— Valószínű, hogy a közeljövőben sikerül az Új Könyveket az előbb említett módon gyorsabban megjelentetni. Ezenkívül új rendszert dolgoztunk ki, az expressz könyvcsomagolást (előszállítást), és ezt szeretnénk hamarosan bevezetni. Igaz, a rendszer egyelőre csak 200 nagy könyvtárat érint, de hát ez csupán az első lépés. Megvizsgáltuk a megyei, járási, városi, az SZMT központi könyvtárak, valamint a nagyobb Szabó Ervin kerületi könyvtárak állománygyarapítását, és megállapítottuk, hogy az említett intézmények majdnem minden egyes újdonságot megvásárolnak. Az előszállítás alapja tehát az, hogy az új kiadványokat egy példányban, rendelés nélkül, azonnal, automatikusan szállítjuk. Kiválasztottuk az e szempontból legfontosabb hat kiadót (Szépirodalmi, Magvető, Európa, Kossuth, Móra, Gondolat) és elemeztük

Kiadó	a művek		
	száma	ára összesen (Ft)	átlag ára (Ft)
Európa	92	2820,—	30,65
Gondolat	78	2341,50	30,—
Kossuth	105	2492,—	23,70
Magvető	130	2819,80	21,70
Móra	113	1789,—	15,80
Szépirodalmi	107	2529,40	23,65

az 1967-es könyvek árait. Azokat a műveket vontuk be a vizsgálódásba, amelyek könyvtári használatra alkalmasak és első kiadások, tehát mindenképpen újdonságok, s ezért bizonyos, hogy megrendelnék a könyvtárak. 625 mű került ebbe a csoportba, mintegy 15 000 Ft értékben.

Ez azt jelenti, hogy az 50 000 Ft-nál nagyobb állománygyarapítási költségvetéssel rendelkező könyvtárak minden kockázat nélkül igénybe vehetik az előszállítást, mivel náluk elég nagy összeg marad fenn a kéthetenkénti hagyományos rendelésre illetve a példányszámok végleges megállapítására. Az expedálás hetenként történik. Minden csütörtökön az addig megjelent újdonságokat összegyűjtjük és azonnal postázzuk. Az e szolgáltatásra igényt tartó könyvtárak 48 órán belül, tehát szombatig, az üzletekkel majdnem azonos időben kapják meg az új műveket. Sajnos, e könyveket legfeljebb csak tasakolni tudjuk, a könyvkártyákat, katalóguscédulákat a rendes szállítás keretében utólag küldjük meg. Úgy hiszem, hogy ez a módszer előnyös mind az aktívabb olvasószolgálat, mind a kifinomultabb, precíz állománygyarapítás számára. Fél-, egyéves kísérleti szakasz után döntünk a szolgáltatás kiszélesítéséről, például más könyvtári hálózatokra való kiterjesztéséről és a többi kiadó műveinek a szállítandó könyvek körébe való bevonásáról.

— Többször hangzott el panasz — többek között a Könyvtáros hasábjain is — a késedelmes szállítások, a művek elcserélése és a cédulaelosztási hibák miatt. Többen szóvá tették a katalóguscédulák címleírási pontatlanságait, szakozási következetlenségét is.

— Vevőszolgálatunk kialakításával a reklamációkat, panaszokat gyorsabban fogjuk orvosolni illetve gondosabban, szigorúbban ügyelünk a jó munkára. Ami a címleírási panaszokat illeti, ezt a tevékenységet az Országos Széchényi Könyvtár munkatársai végzik. Ilyen vonatkozásban is történnek intézkedések. Ezen túlmenően megvizsgáljuk, van-e lehetőség a szakkönyvtárak differenciáltabb igényeinek megfelelőbb szakozásra.

Végezetül szeretnénk hangsúlyozni, hogy vállalatunk új szakasz előtt áll. Tudjuk, hogy magasabb színvonalú, dinamikusabb munkát várnak tőlünk a könyvtárosok. Kérjük megértésüket, mivel az új szolgáltatások megvalósítása, az új munkastílus kialakítása hosszabb időt vesz igénybe. Azonban közben is szívesen fogadjuk a könyvtárosok segítő bírálatait, megjegyzéseit.

Verseghi György

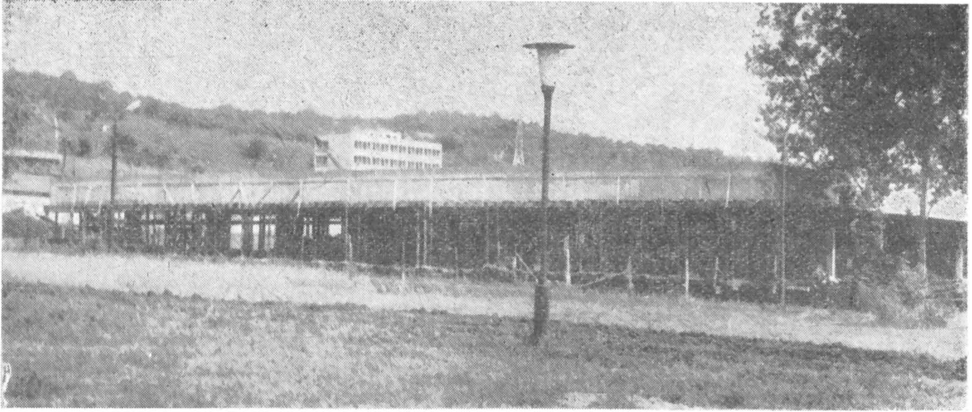
Nyugalomba vonult Dr. Kerekes András

Bensőséges búcsúztatót rendeztek Székesfehérvárott a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár dolgozói abból az alkalomból, hogy dr. Kerekes András igazgatóhelyettes megvált a könyvtári munkától. Az ünnepségen megjelent Pap László művelődésügyi osztályvezető is.

Kerekes András ismert és becsült munkása a magyar könyvtárügynek. Húsz év óta végzett népművelési munkáját szabadművelődési felügyelőként kezdte, majd egyike lett a közművelődési hálózat első szervezőinek. Kaposvárott a körzeti könyvtárat, majd a megyei könyvtárat és hálózatát szervezte meg, s megalapozója volt a megyei könyvtárügy fejlődésének. Székesfehérvárott kidolgozta a községi könyvtárak tanácsi kezelésbe adásának tervét, s ezzel sikeres országos művelődési akcióban vállalt úttörő szerepet.

Szakismereteit az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács igazgatási szakbizottságának tagjaként szélesebb körben is kamatoztatta. A Könyvtárosban több szakcikke jelent meg.

A miskolci egyetemi könyvtár készülő I. számú épülete

Jó ütemben épül a miskolci egyetemi könyvtár

A magyarországi egyetemek könyvtár-építési kultúrája — ideértve a hagyományokat és a felszabadulás utáni eredményeket is — nem adhat okot a büszkeségre. Felsőoktatásunk kezdetei 600 évvel ezelőttre nyúlnak vissza, és 1635-től, a mai Eötvös Loránd Tudományegyetem nagyszombati alapítási évétől számítva a magyar egyetemi oktatás folyamatosnak tekinthető. A műszaki felsőoktatás is túljutott a kétszázadik esztendőn. És ma 16 egyetemünk vagy olyan egyetemi jellegű főiskolánk van, ahol elvben tudományos intézmény színvonalán álló könyvtárnak kellene működnie. Felsőoktatásunk világviszonylatban az élvonalba tartozik, egyetemi könyvtáraink azonban kevésbé kaphatnának előkelő rangsorolást, a könyvtárépületek adottságai pedig különösen szegényesek.

A budapesti Egyetemi Könyvtár épületét 1873—75 között építették, a műegyetemi könyvtár Petz Samu tervezte palotája 1909-ben készült el. Azóta, csaknem 60 év óta Magyarországon nem épült önálló egyetemi könyvtárépület. Ma az egyetemi könyvtárak a legmostohább körülmények között dolgoznak.

Az eddigiekben vázolt előzmények és az egyáltalán nem megnyugtató mai helyzetkép magyarázzák, hogy a miskolci egyetemi könyvtár tervezését és építését egyre szélesedő szakmai érdeklődés kíséri.

Ennek részbeni kielégítésére az alábbiakban tájékoztatást adunk az építkezés adatairól és a munka haladásáról.

Az épület jellemzőbb adatai

A két épülettömbre tagozódó komplexum első épületének földszinti, 2218 m²-es részén a könyvtár hivatalai, üzemei, a

selmeci eredetű könyveket magába foglaló műemlékkönyvtár és az egyetemi könyvesbolt helyezkedik el. A 2691 m²-nyi területű emelet teljes egészében az olvasószolgálat céljaira épül. A két üvegnyaktaggal kapcsolódó második számú, hat szintes, összesen 2676 m² alapterületű épület kizárólag könyvraktárként, úgynevezett tárolóraktárként épül fel. Az olvasói férőhelyek száma 506, de ez a szám 300—800 között változtatható. Az olvasói térben mintegy 30 ezer kötetnyi szabadpolcos állomány elhelyezésére nyílik mód. A raktártömb 2577 folyóméteres polcrengetéggel 600—650 ezer kötet elhelyezését teszi lehetővé. Az adminisztrációt és az üzemi jellegű egységeket befogadó helyiségek 80—100 ember számára nyújtanak kulturált munkakörülményeket. (Hidemeleg fürdők, zuhanyozók stb.)

Az olvasószolgálat rendszere

Magyarországon első ízben kísérjük meg egységes, flexibilis, rendkívül nagy méretű olvasói tér kialakítását. Ez tulajdonképpen egy 69×39 m-es nagyságú terem, amelyben egyetlen, téglából épült válaszfal sem található. Az üvegfalakkal, könyvespolcokkal, bútórelemekkel és virágcsoportokkal tagolt nagy tér beosztása a következő:

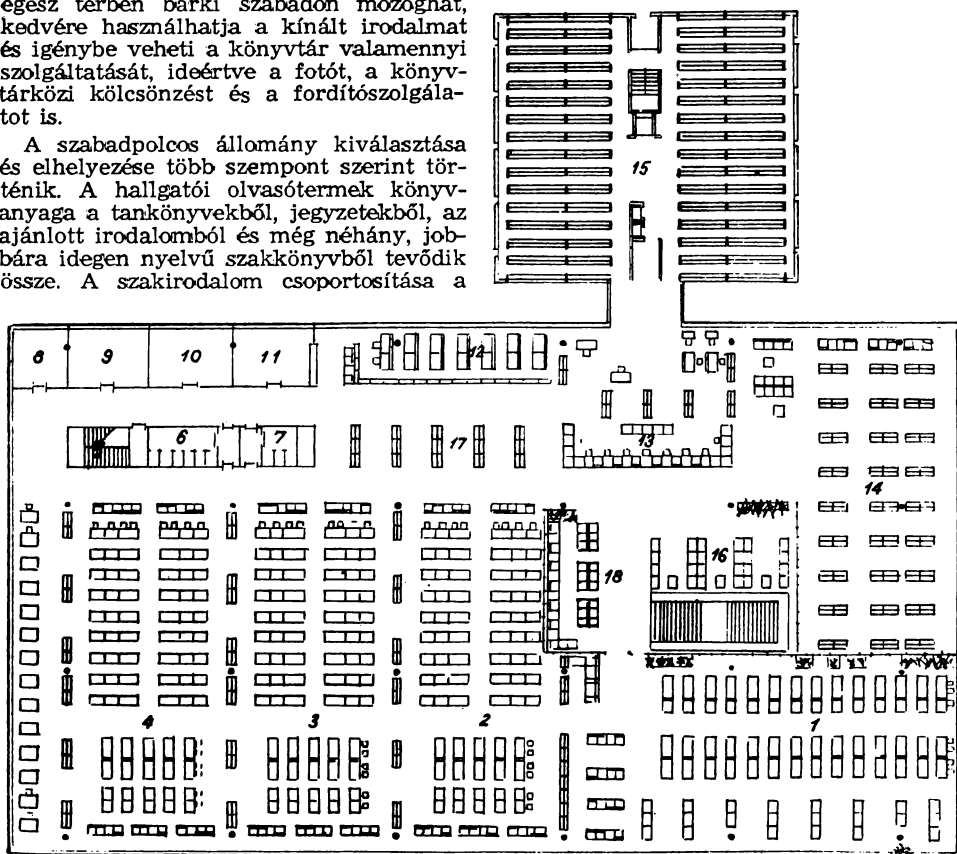
1. Folyóirat-olvasóterem
2. Bányamérnöki olvasóterem
3. Kohómérnöki olvasóterem
4. Gépészmérnöki olvasóterem
5. Szolgálati lépcső
- 6—7. Egészségügyi tömb
- 8—11. Az olvasószolgálat és a tájékoztatás munkaszobái

12. Kutató-olvasó
13. Szolgálati (kölcsonzői) tér
14. Szabadpolcos kölcsonző
15. Egy raktárszint (körülbelül 100 ezer kötetes)
16. Katalógusok
17. Központi segédkönyvtár
18. Várakozó-dohányzó

Ha az olvasó felérkezik a lépcsőn, megpihenhet az előtérben és újságot olvas, vagy bemegy a folyóiratolvasóba, ahonnan átmehet a többi olvasóterembe. Ha a másik irányba indul, akkor vagy visszadja a nála levő könyvet a pultnál és távozik, vagy a katalógusokból kirja a keresett könyvek adatait, majd a könyveket elviszi magával, vagy olvasótermi használatra kéri azokat; esetleg betér a szabadpolcos kölcsonzőbe és ott választ könyvet magának. Végül a pult előtt elterhet balra az olvasótermek egyikébe, esetleg a központi segédkönyvtárhoz, a kutatóteremhez, vagy a tájékoztató könyvtárosok szobáihoz tarthat. Ellenőrző pont a lépcsőfeljárónál lesz, azon belül az egész térben bárki szabadon mozoghat, kedvére használhatja a kínált irodalmat és igénybe veheti a könyvtár valamennyi szolgáltatását, ideértve a fotót, a könyvtárközi kölcsonzést és a fordítószolgáltatást is.

A szabadpolcos állomány kiválasztása és elhelyezése több szempont szerint történik. A hallgatói olvasótermek könyvanyaga a tankönyvekből, jegyzetektől, az ajánlott irodalomból és még néhány, jobbra idegen nyelvű szakkönyvből tevődik össze. A szakirodalom csoportosítása a

tanszékek egyetemen belüli, ismert sorrendjét követi, nagyobb tanszékek esetén tantárgyi bontást is alkalmaz a könyvtár. Ebben a térben a tervezés 9 ezer kötet elhelyezésével számolt. A kutató-olvasó polcait többnyire referáló folyóiratok be- kötött évfolyamaival töltjük meg, és ennek szomszédságában az úgynevezett központi segédkönyvtárat helyezük el. Ez utóbbi állománya — kb. 6500 kötet — nagyrészt azokból a segédkönyvekből tevődik össze, amelyeket — magas árak miatt — csak egy példányban tudunk beszerezni, és amelyekre a hallgatóknak, a kutatóknak és a tájékoztató munkát végző dolgozóknak egyaránt szükségük lehet. A folyóirat-olvasóban 400 kurrens folyóirat található, és bekötött évfolyamok is bővítik a helyszíni választékot. A szabadpolcos kölcsonző a legforgalmazottabb tankönyvek és a szépirodalom elhelyezése céljából létesül. — Az egész szabadpolcos rendszer kialakításában a vezérlő szempont nemcsak a munkaerőtakarékoság és a tájékoztatás közelségének elve volt, hanem az is, hogy a hallgatóknak a szak-

Az olvasószolgálati tér elrendezése

irodalom rendszeres használatához áttekinthető, rendezett, szemre is jól ható könyvtári környezetet teremtsünk. Fontosnak tartjuk, hogy a hallgatók egyetemi éveik alatt naponta, hetente lássák és forgassák az életpályájuk gyakorlásához szükséges forrásmunkákat. Reméljük, hogy elgondolásaink megvalósításával korszerű olvasószolgálatot és kedvező viszonyokat tudunk majd teremteni mind a hallgatóknak, mind az oktatóknak, mind a város műszaki értelmiségének.

Az olvasótermeket úgynevezett belga termopán üvegfal veszi körül, a tetővilágításról 264 darab plexiüveg kupola gondoskodik. A kettő együttesen az olvasóterem valamennyi pontjának természetes megvilágítását a kívánalmaknak megfelelően biztosítja.

A könyvtár technikai apparátusa

Az épületgépészet a könyvtárépület szerves tartozéka. Említésre csak a két szellőző-rendszer kívánkozik. Az első az olvasóter szellőztetéséről gondoskodik az év valamennyi szakában, a második pedig a „selmeci” teremkönyvtárban levő körülbelül 5000 kötet műszaki műemlék értékű könyv hosszú életének feltételeit javítja. Az olvasótermi rendszer ellenőrzését távvezérlésű ipari televízió-lánc alkalmazásával kívánjuk korszerű szintre emelni. A lépcsőházból az első emeletre érkező hallgatót egy rejtett kamera fogadja, a lépcsőfeljárónál elhelyezett képernyőn az olvasó láthatja magát. Ezzel pszichológiai hatást kívánunk elérni. Egy másik, 3—4 kamerás hálózat az egész olvasói tér áttekintését biztosítja. Vezérlése az olvasói pultnál történik. A televízió célja: munkaerőtakarékosság (körülbelül 8 fő), a könyvek ellopásának és megcsönkítésének megakadályozása stb. Az olvasótermekben apró villanyújságok táblái kapcsolhatók be, amelyekre a raktárból kért könyvek jelzeteit lehet kiírni. Erre azért van szükség, mert a flexibilitás és a szabadpolcos rendszer a helyszámot kizárja, így az olvasói asztalokhoz könyveket nem lehet kiszolgálni, hanem a szám kiírása után az olvasó a pultnál maga veszi át a kért irodalmat. A kölcsönző illetve kiszolgáló pult és a raktár közötti érintkezést telefonnal és színes lámpákkal ellátott villamos jelző-rendszer oldja meg. A könyvszállítást függőlegesen két 50 kg-os teher- és egy 400 kg-os személyszállító lift, vízszintes irányban (a lifttől a kölcsönzői pultig) pedig különleges építészeti szállítószalag megépítésével képzelte el a műszaki tervezés,

Az olvasótermi szint vasbeton szerkezetének szerelése

A könyvtári dolgozókkal történő gyors kapcsolat megteremtését 49 állomásos URH rádió (zsebrádió) rendszer szolgálja, melynek hívó műszerét az igazgatóságnál helyezzük el. Kellő időben intézkedések történtek a korszerű fotó- és sokszorosító műterem gép- és műszerparkjának beszerzésére is. Az eddigi fáradozások eredménye: csaknem 1 millió Ft-ot érő laboratóriumi berendezés. Megoldásra vár a könyvkötészet gépi felszerelésének és — az olvasótermek számára — apró, gyorsmásoló gépeknek beszerzése.

Az építkezés üteme a terveknek megfelelően halad. Az I. számú épület építése a múlt év augusztusában kezdődött, és ma már az olvasótermi szintnél tart, sőt a következő munkafázisban már a tetőszerkezet beemelésére kerül sor. Szeptembertől várjuk a belső szakipari munkák megindítását. A raktártömb építése júniusban indult, előreláthatóan az év végére ez is tető alatt lesz. Az épület átadásának és üzembeállításának várható időpontja: 1968 augusztusa, szeptembere.

Zsidai József

Az önálló községi könyvtárak katalógusainak elkészítése Pest megyében

A könyvtárosok előtt ismeretes, hogy sok járási könyvtár és még több, főfoglalkozású könyvtárossal működő községi könyvtár nem rendelkezik katalógussal. A kérdés évek óta napirenden van, és megoldására a legkülönbözőbb elgondolások, javaslatok születtek, azonban az eredmények még távolról sem kielégítőek. A megyei könyvtárak módszertani munkatársainak 1966-ban tartott országos értekezlete szintén foglalkozott a problémával, de lényeges döntés nem született. Az értekezlet mégsem volt hiábavaló, az azóta eltelt egy év alatt jó néhány megyében új lendülettel, az előzőnél tervszerűbben és hasonlíthatatlanul eredményesebben folynak a katalógus-szerkesztési munkálatok a járási és községi könyvtárakban. E cikk keretében nem célunk áttekinteni és összefoglalóan értékelni a megyéknek a katalóguskészítésben elért eredményeit és az esetleges hiányosságokat, de a jövőben erre is sort fogunk keríteni. Csak tájékoztatni szeretnénk a könyvtárosokat egy — megítélésünk szerint — fontos, nagy jelentőségű vállalkozásról, amely Pest megye könyvtári hálózatában máris figyelemre méltó eredményeket hozott, és arra a reményre jogosít, hogy 1968 végéig, de legkésőbb 1969 közepéig Pest megye minden járási és önálló községi könyvtára megfelelően szerkesztett betűrendes és szakkatalógussal, továbbá a gyermekkönyvvállományról készült tematikus katalógussal fog rendelkezni.

A munka méreteit jellemzi, hogy Pest megyében a kilenc járási és egy városi könyvtáron kívül 33 főhivatású könyvtárossal rendelkező községi könyvtár van. (A tizedik járás a budai, ahol nincsen járási könyvtár, ennek teendőit a megyei könyvtár látja el.)

Az a tény, hogy a Pest megyei Könyvtár nem teljes funkciójú könyvtár, lehetővé teszi, hogy módszertani tevékenységét kiszélesítse és hatékonyabbá tegye. A módszertani munka eredményei a feldolgozó munka irányításában is megmutatkoznak.

A feldolgozás helyzetének megítéléséhez szükséges tudni, hogy Pest megye kilenc járási könyvtára közül ötben van katalógus, három helyen előrehaladtak a munkálatok, egy könyvtárban pedig most kezdődtek meg. A megye egyetlen városi könyvtárában, a nagykőrösiben megvannak a katalógusok. A megyei könyvtár feldolgozó csoportja nemcsak elvi irányítást adott az elmúlt években ezeknek a könyvtáraknak, hanem katalóguscédulákat is, hogy a cédulahiányokat pótolhassák. 11 000 — 1960-ig megjelent — műről készült stencil sokszorosítással katalóguscédula, és jelenleg is még 150 000 tartalékcédulával rendelkezik a megyei könyvtár. Egy műről átlag 30 cédula készült, de amint apadni kezd a tartalék, azonnal csinálnak új levonatokat a mű leírásáról.

Mivel a járási könyvtárak maguk is nehezen birkóztak meg katalógusszerkesztési feladataikkal, erejükből nem futotta az újonnan belállított főfoglalkozású, legnagyobb-részt szakmailag képzetlen községi könyvtárosok katalógusproblémáival való foglalkozásra. Időközben ugyanis az önálló községi könyvtárak száma 33-ra emelkedett, közülük azonban 1966-ban csak két községi könyvtár (Dunaharaszti és Pilisvörösvár) rendelkezett katalógusokkal. Minden erőfeszítés szinte teljesen eredménytelen maradt, a katalóguskészítéshez nem értő, tehát a feladattól idegenkedő könyvtárosok nem tudtak hozzáfogni a katalógusok kiépítéséhez, még a hiányzó raktári lapok pótlásához sem.

A megyei könyvtár feldolgozó csoportvezetője 1965-ben a *Pest Megyei Könyvtáros* 1. számában katalógusszerkesztési útmutatást adott, és ismertette a cédularendeléssel kapcsolatos tudnivalókat. Sajnos, ez sem hozott kielégítő eredményt, mint ahogy hatástalanok maradtak a helyszíni látogatások során történt beszélgetések, a munka megindítására irányuló törekvések is. A Pest megyei Könyvtár feldolgozó csoportvezetőjét azonban a sok eredménytelen próbálkozás sem törte le, hanem újabb módszert keresett, ami végül is fél év leforgása alatt meghozta gyümölcsét.

Az elképzelés illetve ma már a gyakorlat lényege a következő: egy-egy járásban brigád alakul, amiben az egymástól nem túlságosan távoleső községi könyvtárak dolgozói vesznek részt, továbbá a járási könyvtár módszertani munkatársa. A brigád tagjai a kijelölt községi könyvtárban találkoznak hetenként egyszer, mindig ugyanazon a napon, és a megyei könyvtár feldolgozó csoportvezetőjének irányítása mellett közösen készítik el a községi könyvtár katalógusait. Ez idő alatt megismerkednek a katalógusszerkesztési módszereivel, gyakorlatot szereznek, és megvan a biztosítéka annak, hogy saját katalógusaikat később egyedül is tovább tudják szerkeszteni.

Amikor az egyik helyen készen vannak a katalógusok, a brigád átteszi székhelyét a soron következő könyvtárba, amelynek könyvtárosa eddig az előző könyvtár kataló-

gusain dolgozott. Természetesen az a könyvtáros is részt vesz az újabban sorra került könyvtár munkájában, akinek a katalógusai már elkészültek.

A brigád munkájának megszervezése igen nagy körültekintést igényel:

A munka színhelyétől szolgáló községi könyvtárban előzően állományellenőrzést tartanak. Ezzel párhuzamosan gondoskodnak arról, hogy a feldolgozó munka megkezdésekor hiánytalanul meglegyenek a raktári lapok (ha nincs nyomtatott katalóguscédula, akkor kézzel írott, rövidített leírással), továbbá, hogy a raktári lapok mögött elhelyezzék a mű gumival összefogott katalóguscéduláit. A felnőtt és gyermekirodalom raktári lapjait és céduláit különválasztják. Később a munka is külön-külön történik velük.

A brigádmunka megindításakor a megyei könyvtár feldolgozó csoportvezetője tájékoztatja a jelenlevő könyvtárosokat a cédulakijelölés tartalmi és technikai tudnivalóiról. Majd különválnak a szakismeretekkel rendelkezők a szakismeret nélküliektől. Ez utóbbiak egy előre elkészített jegyzék alapján, továbbá sablonok, színes papír és filmolux segítségével hozzáfognak a szakkatalógus osztólapjainak elkészítéséhez. A másik csoport tagjai közül ketten hozzáfognak a raktári lapok kijelöléséhez. (Rendszavak és szakjelzetek aláhúzása.)

Minden kézbe vett raktári lapot megjelölnek, majd félreteszik, ezután a brigádvezető egyenként ellenőrzi a kijelöléseket. Ekkor lép be a következő brigádtag. A kijelölés alapján összeszámolja a cédulaigényt és megállapítja, hogy van-e elég katalóguscédula.

Ha van: a kijelölés szerint elvégzi az aláhúzásokat, majd előrendezőbe kerülnek a cédulák aszerint, hogy a szak- (betű-), sorozati vagy a raktári katalógusba tartoznak-e.

Ha nincs cédula, vagy számuk nem elegendő, három csoportot alakít ki a raktári lapokból. Az elsőbe kerülnek az 1960-ig, a másodikba az 1961-től megjelent művek cédulái. A harmadikba azok, amelyekből csak egy-két cédula hiányzik. Bármelyik csoportba kerül is a raktári lap, a szükséges cédulák számát a megállapodás szerinti helyen feljegyzi. Az 1960-ig megjelent művek céduláit másnap a megyei könyvtár munkatársai a tartalékcédula-anyagból kiemelik, és ezeket a következő heti brigádmunkanapon már fel lehet használni. Az 1961-től megjelent művek katalóguscéduláit pedig a helyi községi könyvtáros a hét valamelyik napján megkísérli beszerezni a Könyvtárellátótól. (Itt a könyvtáros maga válogatja ki a cédulákat, amiből nem kaphat, azt lemásolja, majd otthon legépeli a szükséges példányszámban. Természetesen nem megy hetenként cédulát válogatni, hanem akkor, amikor már megfelelő mennyiség összegyűlt.)

Egy-két cédula hiánya esetén a brigád egy másik tagja folyamatosan gépeli a pótlásokat. Majd a kiegészült cédulamennyiség visszakerül a cédulaírányítóhoz, aki az aláhúzást végzi.

Mikor az előrendező fiókokban nagyobb mennyiségű cédula gyűlt össze, és a szakkatalógus osztólapjai is elkészültek (a betűrendes katalógushoz megvannak a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár képes osztólapjai), a katalógusok szerkesztésére kerül sor. Ezt a munkát szintén megosztva végzik a brigád tagjai, az ismert szerkesztési módszerek alapján. Nagyon meggyorsítja és egyszerűsíti ezt a műveletet az, hogy a szakkatalógus osztólapjai ilyenkor már megvannak, és mivel csoportalkotás alapján szerkesztik a szakkatalógust, a rendezésnél csak az osztólapon feltüntetett jelzetterjedelemig kell figyelni a szakjelzeteket. Az ellenőrzés természetesen rendkívül fontos és elengedhetetlen. A brigádtagok felállítva helyezik el a cédulákat, amelyek csak az ellenőrzés megtörténte után kerülhetnek végleges helyükre.

Azonos módszerrel készül a gyermekállomány katalógusa is.

A Pest megyei Könyvtár az első ilyen feldolgozó-brigádot a budai járásban hozta létre, amely a Budakeszi Községi Könyvtár katalógusait készítette el. A könyvtár állománya 7000 kötet. A brigád 20 alkalommal dolgozott, egy-egy brigádmunkanapon átlag 5—7 fő vett részt a munkában. A munkára fordított idő összesen 804 munkaóra volt. A munkában részt vevők mellett minden alkalommal megjelentek más járásokból érkezett vendégek is, akik ismerkedtek a brigád munkájával, tanultak. 1967 március végén készültek el a katalógusok. Március 28-án a Pest megyei Könyvtár Budakeszin tartott értekezletet a járási könyvtárak igazgatói számára. A helyi tanácselnök helyettesén kívül részt vett a megbeszélésen a budai járás művelődésügyi felügyelője is. A jelenlevők a brigád munkájáról és a kísérletről nagy elismeréssel nyilatkoztak, és elhatározták, hogy a kiválóan bevált módszert az egész megyében alkalmazzák. A megyei könyvtár ütemtervet dolgozott ki. E szerint a megyében hét feldolgozó-csoportot alakítottak, és pontosan meghatározták, hogy e csoportok mikor, melyik könyvtár katalógusait készítik el, az előbbieken ismertetett módon.

Az ütemtervben előírt feladatokat mindaddig sikerült teljesen megvalósítani.

A terv megvalósításához hatékony támogatást adott a Pest megyei Tanács levele, amit minden járási tanácsnak megküldtek. Így a járási tanácsok értesültek arról, hogy a megyei tanács is helyesli és támogatja a megyei könyvtár tervét, továbbá lehetővé vált az utazásokhoz szükséges összegek és az esetleges kölcsön írógép megszerzése. A budai és a monori járási tanács máris felmérte a költségigényt, és a szükséges összeget átcsoportosítással teremtette elő.

Rendkívül fontosnak tartjuk azt is, hogy a brigádmunkában részt vesznek az érdekelt járási módszertani munkatársai, akik megismerkednek a katalógusszerkesztéssel, és így megvan a reménye annak, hogy a jövőben is folyamatosan épülnek majd a katalógusok a községi könyvtárakban és a szakértelem sem fog hiányozni.

Az ország megyéi közül Pest megyében van a legtöbb önálló községi könyvtár. Érthető tehát, hogy a katalóguskérdés megfelelő megoldása őket sürgette leginkább. A lelkes könyvtárosok a megyei könyvtár irányításával és segítségével megtalálták a megfelelő módszert, ami a sok önálló községi könyvtárral rendelkező megyéknek is példaként szolgálhat.

Bereczky Lászlóné

Egy könyvtáros jegyzeteiből

AZ ÚJ KÖNYVEK októberben három-éves lesz. Sem megindulásakor, sem azóta nem írtak róla az újságok és a folyóiratok. A könyvtárosok is keveset beszélnek róla. Megszoktuk, hogy van, természetesen tartjuk, hogy havonta kétszer megérkezik. Inkább csak akkor emlegetjük, ha késik, vagy ha valami hibát találunk benne, tehát ha szidni lehet. Mert néha azért találunk benne hibákat és olyan értékeléseket is, amelyekkel nem mindig érthetünk egyet.

A három év tapasztalatai alapján azonban nyugodtan megállapíthatjuk, hogy az Új könyvek-et hibáinál és tévedéseinél sokkal inkább a szerkesztés évek óta érvényesülő következetessége és kritikai igényesség jellemzi. Ismertetései — a szabályt erősítő kivételektől eltekintve — nem üzleti érdeket szolgáló reklámszövegek, hanem a könyvtárosok tárgyilagos tájékoztatói, amelyek gyakran bátrabban és határozottabban megírják egy-egy rossz könyvről, hogy rossz, mint a folyóiratok kritikái. És ebből sokkal több hasznunk van, mint amennyi kárunk származik például egy olyan tévedésből, hogy Vörösmarty összes műveinek kritikai kiadásából az 1960-ban megjelent 1. és 2. kötetet „letagadja” az 5. kötet ismertetése. És még több hasznunk származik majd a kiadvány tárgyilagosságából és kritikai igényességéből a hamarosan elkövetkező időkben, amikor az új gazdasági mechanizmus ürügyén könyvkiadásunkban jobban előtérbe kerül az üzleti érdek, és minőségi hígulás várható.

Éppen ezért érezzük az eddigénél jobban magunkénak a negyedik évfolyamába lépő, ma már nélkülözhetetlen kiadványt, amely az elmúlt években hasznos segítőnké, munkaeszközünké, szinte már munkatársunkká vált. Észrevételeinkkel,

javaslatainkkal és bírálatainkkal segítjük a szerkesztők munkáját. Nem ártana az sem, ha ennek elősegítése érdekében a Könyvtáros ismertetné a szerkesztés problémáit, és alapos elemzéssel értékelné az eddig megtett utat.

A CSÁKVÁRI PÉLDA. Tíz hónapot töltöttem szanatóriumban. Volt tehát alkalmam személyesen tapasztalni, hogy a külvilágtól elzárt emberek életében milyen fontos szerepük van a szanatóriumi könyvtáraknak és a szanatóriumokban folyó művelődési munkának. Tapasztalataim alapján cikket írtam a Könyvtáros januári számában e minden irányítást és segítséget nélkülöző, gazdátlan művelődési terület problémáiról.

Nyolc hónap telt el cikkem megjelenése óta, amelynek a Könyvtárosban lett is némi visszhangja. A márciusi számban Simay Norbert beszámolt arról, hogy a miskolci kórházakban megoldották a betegek könyvellátását. Ugyanebben a számban Fejzsés János arról adott hírt, hogy cikkem megjelenése után a Fejér megyei Tanács V. B. gyors és hathatós intézkedéseket hozott a csákvári szanatórium segítségére. Személyesen is meggyőződtem róla, hogy ezek valóban hathatós és példamutató intézkedések. A Megyei Tanács V. B. határozatára az elnökhelyettes vezetésével 12 tagú bizottság látogatta meg a csákvári szanatóriumot, hogy a helyszínen keresse a megoldás lehetőségeit. A szanatórium „kiváló orvos” igazgatója, dr. Majzik Gábor, aki évek óta sokat fáradozik a gyógyult, de csökkent munkaképességű betegek új szakmához juttatása érdekében, és valóságos szociális intézménnyé változtatta a szanatóriumot,

most is kész tervvel várta a bizottságot. Bár helyhiánnyal küzdenek, mégis felajánlotta a szanatórium egyik legnagyobb helyiségét klubkönyvtár céljára. És a Megyei Tanács V. B. a helyszíni vizsgálat után soron kívül kiutalt 70 000 Ft-ot a könyvtár berendezésére, 40 000 Ft-ot pedig a szanatóriumban végzendő művelődési munka költségeire. Már a nyár elején elkészült a szabadtéri színpad és azóta népi együttesek és művészbrigádok is segítik a betegeket, hogy türelmesebben töltsék el a gyógyulásukhoz szükséges hosszú hónapokat.

Úgy érzem, ezt az intézkedést nem szükséges külön méltatni. A tények önmagukban is minden szónál késebben dicsérik azokat, akik nemcsak ígértek, hanem cselekedtek is.

Remélem, hogy hamarosan sor kerül olyan intézkedésekre, amelyek ezt a kérdést nemcsak helyileg, hanem országosan is megoldják.

A PÁPAI FŐISKOLAI KÖNYVTÁR.
A Veszprém megyei könyvtárak együttműködési tanácsa Pápán tartotta legutóbbi ülését. Örömmel mentem el, mert kedves emlékek fűznek ehhez a városhoz. Bár nem voltam pápai diák, emlékeim jó része mégis a hajdani híres kollégiumhoz kapcsolódik, amely főiskolájával és gimnáziumával évszázadokon át vezető szerepet töltött be a Dunántúl művelődési életében. A tudós tanárok és a híressé vált tanítványok hosszú sora hirdeti régi rangját és érdemeit. A kollégium épületében ma állami iskola működik. Nagy értékeket, becses ereklyéket őrző könyvtára azonban, amelyet még a XVI. században alapítottak, továbbra is — helyesen — a hajdani fenntartó: a Dunán-

túli Református Egyházkerület tulajdonában maradt. Van azonban ennek néhány kedvezőtlen velejárója is.

Nem helyes például, hogy kicsiny a könyvtár helyisége, és ez járási-városi könyvtárainkhoz viszonyítva eléggé szegényes és elhanyagolt. Szükség és zsúfolt kiállítóhelyiségénél sokkal szebb környezetet érdemelnének az itt őrzött Petőfi, Jókai stb. ereklyék és kéziratok, valamint a kiállított egyéb értékek. Hogy a raktár illetve maga a tulajdonképpeni könyvtár milyen lehet, azt nem is tudom, mert oda a látogatás előzetes bejelentése ellenére sem juthattunk be. Az bizonyára még ennyire sem „mutogatható”, és sokszor nincs is aki megmutassa, mert a több mint százezer kötetes könyvtárt egyetlen ember kezeli, akit egyéb elfoglaltsága gyakran el is szólít a városból.

Pápa egyik idegenforgalmi nevezetessége lehetne ez a könyvtár, és a helyi érdeklődők is bizonyára gyakran látogatnák, ha olyan lenne, mint amelyennek lennie kellene. Jelenleg szigetként él a városban. A művelődési élettel, még a sokrétű munkát végző közművelődési könyvtárral sincs érdemi kapcsolata.

Segíteni kellene ezen a helyzeten. A volt főiskolai könyvtár nemzeti értékeink közé tartozik. Állományában sok kézirat, ősnymtatvány, kódex, RMK stb. található, itt őrzik a „Papensia” gyűjteményt, és a könyvtár értékes anyaggal rendelkezik a Veszprém megyei és dunántúli vonatkozású történelmi és irodalmi művekből is. Az állam és a református egyház jó kapcsolata révén bizonyára lehetne valami megoldást találni arra, hogy a nagyműltű könyvtár értékéhez és múltjához méltó körülmények között tölthesse be rendeltetését a jelenben is.

Könczöl Imre

Pirosnyakkendősök az orvosi könyvtárban

A Szegedi Városi Kórház orvosi könyvtárában a hivatalos látogatás alkalmával már szóba került minden szokásos kérdés: lettár, katalógus, köttetés, statisztika, olvasóforgalom. Végül a legégetőbb probléma a helyhiány is, amin kizárólag az anyag átcsoportosításával lehet átmenetileg segíteni. Eszre sem vesszük, hogy eltelt az idő. Délután négy óra, amikor kopogtatnak.

— Vajon ki lehet ez a késői látogató? — Nyílik az ajtó és hat pirosnyakkendős kislány lép be. Eltévedtek talán? Nem! Egyenesen ide jöttek. Az egyik közülük előáll és mondja.

— A Gutenberg Általános Iskola úttörő csapatának Edison jelenikezik, társadalmi munkára, könyvtárrendezésre. — S pillanatok alatt nekilátnak, lerakják a könyveket, leporolják a polcokat, és a könyvtáros irányításával át is rendezik az anyagot. Bizony késő este van, mire minden kötet a helyére kerül.

Ha évek múlva ismét arra járunk, reméljük, hogy a kis úttörők közül néhány már mint orvos vagy nővér lesz a könyvtár látogatója. Ilyen korán kell az olvasóvá nevelést elkezdeni!

Dr. Jantsits Gabriella

Pedagógusok és könyvtárosok találkozója Balatonbogláron

Gyermekkönyvtárról, olvasásra nevelésről szólva a könyvtárosok gyakran hangoztatják a pedagógusokkal való együttműködés fontosságát. Hiszen a célt, hogy ne csak a legérdekldőbb, legértelmesebb diákok, hanem *minden gyermek* olvasson, és ne csak szépirodalmat, hanem egyéni érdeklődése alapján — legáltalában kedvező tantárgyaihoz — ismeretterjesztő irodalmat is, csupán közös nevelő munkával lehet elérni.

Az együttműködés elősegítése volt a Somogyi Megyei Tanács célja, amikor a „Somogyi napok — boglári beszélgetések” keretében közös tanácskozássra hívta a nevelés és két területének művelőit, rajtuk kívül az ifjúsági írókat s a Móra Kiadó igazgatóját is.

Vargha Balázs vitaindító előadásának középpontjában nem kisebb ügy állott, mint egész oktatási rendszerünk korszerűsítése: lehet-e a XX. század második felében úgy tanítani, ahogy elődeink tették, lehet-e befejezett ismeretek átadására törekedve pusztán a tankönyv szövegének bevéését célul kitűzni, s ha nem lehet, mint ahogy ez nyilvánvaló, milyen új módszerekhez kell folyamodnunk? Mindaz, amit Vargha Balázs elmondott, a

jelenlevő pedagógusok egy része számára megdöbbentően merész újításnak tűnt.

A könyvtárosok számára azonban e gondolatok nem voltak meglepők, hiszen a gyermek- és ifjúsági könyvtárosok évi tájérkezletein, különösképpen pedig a tavalyi szolnoki konferencián már elhangzott: *az iskolának egy kissé könyvtárrá kell válnia*, ahol a pedagógus az alapok lerakása után, a tankönyvet vezérfonalnak tekintve, ráneveli a tanulókat a rendszeres olvasás útján való művelődésre is. És az irodalom ajánlás, az olvasásra biztatás, a művek megtárgyalása ma már nem redukálódhat a szépirodalomra, s nem lehet csupán a magyar tanár feladata. Kötelessége ez *minden szaktanárnak*, és nemcsak középiskolás fokon, hanem az alapoktól kezdve.

Az ellenérveket legélesebben két tanítóképző intézeti igazgató fogalmazta meg. Az olvasás szükségességét ők sem vitatták, de úgy vélték, hogy ezzel a módszerrel csak a legkiválóbbak oktathatók, tehát ez a didaktikai perspektíva maximalista. És kérdéses, meddig terjed az „alapok lerakása”, mennyi az a nélkülözhetetlen tudnivaló, amit mégiscsak be kell vésni. A gondolkodásra nevelés nem állhat csupán a gondolkodás formáinak elvont oktatásában: a formákat lehetetlen tartalom nélkül tanítani.

A konferencia végére kialakult álláspont szerint az *előadás szemléletét legtöbbször elfogadták*, csupán a részletkérdések maradtak további viták számára eldöntendőek.

Halmi Erzsébet, a Kaposvári Megyei Könyvtár munkatársa beszámolt arról, hogy a kaposvári járás 27 iskolájában végzett felmérés szerint az iskolai könyvtárak nem alkalmasak arra, hogy megalapozzák a tanulók olvasásra való nevelését.

A somogyi iskolai könyvtárak állapotának ismertetése után jólesett a miskolci Kocsis Józsefné beszámolóját hallani város első szabadpolcos iskolai könyvtárról, s arról, hogy a város minden iskolájában megtalálhatók legalább a kötelező és ajánlott művek, mégpedig a tanulólétszám arányában (5 főre 1 példány).

Berecz József sárospataki iskolai könyvtáros arról beszélt, hogy a „Könyv és Nevelés” c. folyóiratot jó lenne olvasáslélektani és pedagógiai folyóirattá fejleszteni.

Dr. Zibolen Endre (ELTE felsőoktatási

A találkozó résztvevői meglátogatták a Fonyódi Járási Könyvtárt (Kiss Györgyné felv.)

kutatócsoport) megállapította, hogy ma a gyermekek nagy tömegének akarunk társadalmi úton egyéni nevelést adni. Ez az út csak az irodalomnak az iskolába való beáramlásával járható. Sajnos, nálunk az ismeretterjesztő irodalom nem elég népszerű a gyerekek körében, s ennek oka, hogy csak a legkiválóbbakat tekinti közönségnek.

Az értekezlet tanulságait és az ezekből adódó következtetéseket a Somogy megyei Tanács művelődésügyi osztályának vezetője, Tari János szűrte le. Megígérte, hogy az iskolai könyvtárak állapotán javítani fognak; és szervezett alkalmat és formát teremtenek a pedagógusok és könyvtárosok további „párbeszédére”.

Bozók y É va

Tudatosabb pedagógiai kapcsolatokat az iskolák és a könyvtárak között!

Nagyon jó, hogy a Könyvtáros önálló rovatot nyitott hasábjain *Iskola és könyvtár* címmel. Szükséges is az eszmecsere, mert bár jó eredményeket értünk el az olvasás elterjesztésében, még mindig nem tettünk meg mindent annak érdekében, hogy az iskolából kikerülő fiatalok egész életre szóló „könyvéhséget” kapjanak. A gyermekek olvasási szokásainak kialakításában a család után az iskolának jut a legfőbb szerep. Az olvasóvá nevelés érdekében az általános iskolai pedagógusok tehetnek a legtöbbet. Mindenki előtt világos, hogy a korszerű iskola nem elégedhet meg lezárt ismeretek adásával. Elsőrendű feladata a gyermekben felkelteni az igényt arra, hogy a tankönyvek anyagának megtanulásán felül — szinte belső kényszerből — saját maga is keresse, kutassa az ismereteket. Amit *Németh László* 1945-ben így fogalmazott meg: „A jó iskola ma: bevezetés a könyvtárba vagy a laboratóriumba” — napjainkban még inkább érvényes. Az olvasás jelentősége, a tankönyvek anyagához kapcsolódó szép-irodalmi és ismeretterjesztő ifjúsági könyvek szerepe állandóan növekszik az oktatásban. Az elméleti felismeréstől azonban kevés helyen jutottak el a gyakorlati végrehajtásig. Ennek okát több tényezőben látom.

Először is: az iskolai könyvtárak legnagyobb része — községi általános iskolákról van szó — nem tudja betölteni az e téren rá váró feladatokat. Kevés és nem megfelelő könyvvállománnyal rendelkeznek, nincs alkalmas könyvtárhelyiségük, szekrényük, ahol az állományt viszonylag korszerűen elhelyezhetnék. A kötelező olvasmányokkal már úgy-ahogy el tudják látni a tanulókat, de választékot nem tudnak nyújtani az egyes tantárgyakhoz kapcsolható szép- és ismeretterjesztő irodalomból. Íme a pápai járás iskoláinak könyvellátottsága:

1— 50 kötetes állománnyal 1,
51— 100 kötetes állománnyal 10,

101— 500 kötetes állománnyal 49,
501—1000 kötetes állománnyal 1 könyvtár rendelkezik.

Átlagosan 214 kötet jut egy iskolára. Azonban személyes tapasztalatom alapján mondhatom, hogy ennek a könyvmennyiségnek 30—40 százaléka elavult, vagy egyéb szempontból nem alkalmas arra, hogy a pedagógusok támaszkodjanak rájuk. Az évekkel ezelőtt, 1959-ben megjelent rendelet, mely az igazgatók hatáskörébe utalja a beszerzést, egyáltalán nem valósult meg, legalábbis járásunkban. Alacsony a költségvetésben biztosított könyvbeszerzési keret: 160 forint jut egy iskolára, s a vásárlás teljesen alkalmatlan. Az ajándékozás útján könyvtárba kerülő könyvek pedig legtöbbször csak a kötetszámot növelik, a tudatos pedagógiai célkitűzésekhez nem használhatók. Például az egyik 5 tanerős iskolában a *Budapesti statisztikai zsebkönyv* 1965-ös kiadásának 10 példányát találtam. Ezek után nem meglepő, hogy a könyvek forgási sebessége évi 1,5 kötet, szemben a járás területén levő községi könyvtárak ifjúsági állományának 5-ös forgási sebességével.

Gazdagabb választék áll a fiatal olvasók rendelkezésére a községi tanácsi könyvtárakban. A pápai járás területén működő 41 önálló könyvtárban 20 000 kötetnyi ifjúsági irodalomból válogathatnak. Az általános iskolásoknak 63 százaléka beiratkozott olvasója a községi könyvtáraknak. Az iskolai könyvtárakban 1,8, a községiekben 4,4 kötet jut egy olvasóra, de ehhez még hozzá kell számítani a felnőttirodalom egy részét is, amelyet a felsőtagozatos tanulók már kölcsönözhetnek. Abban, hogy a tanulók közel kétharmada könyvtári olvasó, sokat tettek a pedagógusok, de mégis azt kell megállapítanom, hogy a nevelők nem használják ki az olvasásban, a könyvben rejlő olvasási lehetőségeket. Mire gondolok? Meg-

szokott jelenség a könyvtárakban, hogy a kötelező olvasmányok számonkérése idején valóságos roham indul meg a megjelölt könyvről. De sajnos, nem tapasztaljuk ugyanezt az érdeklődést olyan művek iránt, amelyek ugyan nem kötelező olvasmányok, de egy-egy tanítási témához kapcsolódnak. Pedig ma már gazdag választék áll rendelkezésre minden témakörből, melyet az általános iskolákban oktatnak. Igaza van *Petrovácz Istvánnak*, aki a *Köznevelés* ez évi 5. számában — véleményem szerint jogosan — szóvá tette, hogy a pedagógusok egy kicsit elfelejtkeztek a könyvről, és az oktató-nevelő munkában nem támaszkodnak eléggé az ifjúsági irodalomra. Az iskolások ugyan

olvassák, de — mint írja — a nevelő tudta nélkül, és nem az ő ajánlására. Itt vetődik fel egy másik probléma, nevezetesen az, hogy a *nevelők nem ismerik eléggé az ifjúsági irodalmat*. Nem tudják, mi az, amit ajánlhatnak, amit a tananyaghoz kapcsolni lehet, amiből a tanulók nagyon sok ismeretet szerezhetnek a tananyag kiegészítéseként. A járási pedagógus-továbbképzésen megkértük a szakértőket, hogy soroljanak fel műveket, amiket olvasásra ajánlhatnak a tananyag iránt érdeklődő tanulóknak. A magyar szakosok közül arra a kérdésre, hogy soroljanak fel magyar írók, költők életével foglalkozó műveket a következő válaszokat kaptuk:

Szerző	Cím	A könyvet ismerők száma	Százalékban
Csathó Kálmán:	Földiekkel játszó égi tünemény	6 fő	16,6
Dienes András:	Bogánics hadnagy	2 fő	5,5
Harsányi Zsolt:	Az üstökös (!!)	1 fő	2,8
Illyés Gyula:	Petőfi	26 fő	75,0
Illyés Gyula:	Tűz vagyok	5 fő	13,1
József Jolán:	József Attila élete	8 fő	22,2
József Jolán:	A város peremén	21 fő	58,3
Magyar László:	Móra Ferenc élete	4 fő	11,1
Millok Éva:	Gyertyafények	6 fő	16,6
Móricz Zsigmond:	Életem regénye	2 fő	5,5
Móricz Virág:	Apám regénye	7 fő	19,4
Radnóti Miklós:	Ikrek hava	2 fő	5,5
Szilágyi Ferenc:	Míntha pásztortűz ég	6 fő	16,6
Tótfalusi István:	Árkádiában éltem én is	3 fő	8,3
Vitányi János:	Főhadnagy Fazekas	10 fő	27,7

Az utolsó előtti két mű szerzőjét senki sem tudta megnevezni.

Még kevesebb, és nem mindig gyermeknek való műveket soroltak fel a többi szaktárgyak oktatói. A biológusok például Brehmtől Az állatok világát, Darwintól A fajok eredetét, Fekete István műveit (Hu, Kele, Lutra, Vuk stb.), Hanzelka—Zikmund útleírásait, Molnár Gábor, Széchenyi Zsigmond útleírásait jelölték meg. Egy-egy alkalommal találkoztunk Walt Disney: A természet világa, Joy Adamson: Elza és kölykei, Csathó Kálmán: Tavasztól-tavaszig, Jávorka Sándor — Csapodi Vera: Növényhatározó, Vertse Albert: Erdő-mező madarai című könyvének megjelölésével.

Egyetlen válaszban *sem szerepelt a népszerű Búvár sorozat egy könyve sem*. Pedig a községi könyvtárak gyermekolvasói között népszerűek ezek a könyvek. De a sorozaton kívül is bőven van irodalom, amit a biológia iránt érdeklődő tanulók kezébe adhatunk (Ákos, Breland, Szederjei stb.). A használható szakirodalom feltárásának nagyon jó eszközt nyújtja az Országos Pedagógiai Könyvtár, megkezdve a tantárgyi ajánló bibliográfiák kiadását. Az 1965-ben kiadott *Legkisebbek olvasmányai* c. bibliográfia 20 000 példányban jelent meg, de mégsem jutott el azokhoz, akiknek szánták. A járás területén levő iskolák 90 százalékában nincs

meg. A sorozat következő kötetének szétosztását jobban meg kell szervezni, ha azt akarják, hogy az érdekeltek kezébe kerüljenek.

Az iskola és könyvtár kapcsolatának kiépítéséhez feltétlenül hozzá tartozik az is, hogy a falusi nevelők ismerjék meg a községi könyvtár állományát. Ehhez mind a két félnek lépéseket kell tennie. Egyáltalán nem megnyugtató, hogy a pápai járás területén működő pedagógusok 30 százaléka nem tagja a községi könyvtárnak. Ha saját szükségletükre nem is kölcsönöznek könyveket, mert hisz nagy részük számottevő saját könyvtárossággal rendelkezik, szükséges lenne, hogy megismerjék a könyvtárak állományát, és a tananyaghoz kapcsolható irodalomra felhívják a tanulók figyelmét. A könyvtárosok, elsősorban a főfoglalkozásúak részéről nagyon sok kezdeményezés történt. De a tiszteletdíjas községi könyvtárosoktól nem várhatjuk, hogy ajánlójegyzékeket készítsenek az állományukban található irodalomról.

És végül rendezni kellene az iskolai könyvtárhálózat helyzetét, és akkor a már aránylag jól működő *községi könyvtárakkal együtt tudatosabban lehet felhasználni az ifjúsági könyvekben rejlő nevelési lehetőségeket az oktató-nevelő munkában*.

Tóth Dezső

Bemutatjuk a pécsi hírlapolvasót

Április 4-én, a pécsi könyvtárak összefogásából megszületett az ország legnagyobb alapterületű hírlapolvasója, amely a városközpontban levő szakszervezeti székházban, az SZMT központi könyvtár intézményeként működik.

Alapterülete 160 m², az állandó férőhelyek száma 72, de rendezvények alkalmával akár 250—300 fő is elfér benne, mivel az olvasóterem könnyen mozgatható paravánfallokkal szűkíthető, bővíthető. A paravánfal egyúttal folyóirattartó, sőt kiállítási tablónak is megfelel. A rendkívül jó adottságú termet a fautánzatú színes lemezből készült egyedi bútordarabok teszék hangulatossá.

A folyóirat-állományt az alább felsorolt könyvtárak adták össze:

Egyetemi könyvtár	22	1492 Ft
Megyei könyvtár	9	2117 Ft
Szakszervezeti könyvtár	153	27 998,30 Ft
Városi könyvtár	78	12 315,40 Ft
Dunántúli Lapkiadó Vállalat	9	—
10 követség	139	—

Összesen: 410 folyóirat
43 922,70 Ft

Végeredményben a pécsi hírlapolvasók 23 ország 16 nyelvű sajtótermékét forgathatják, s ehhez jó segítséget nyújt a minden igényt kielégítő, jól összeállított kézikönyvtár is.

A hírlapolvasó nyitvatartási idejét az a szempont határozta meg, hogy a terem eddigi rendeltetését továbbra is meg kellett tartanunk. (A terem nagyszámú reprezentatív értekezletek színhelye, bár a rendezvények száma nem nagy, hároméves átlagban a havi egyet sem éri el.) Így lett a hétfő és péntek szünnap, s vasárnap kivételével délelőttönként sem tartunk nyitva. A tényleges és zavartalan nyitvatartási idő tehát:

Kedd, szerda, csütörtök:	13—20 óráig,
szombat:	13—18 óráig,
vasárnap:	9—12-óráig.

A hírlapolvasó bútorai megfelelnek a felhasználás igényeinek: a kézikönyvtár zárható, a gyűjtendő példányoknak megfelelő tárolóhely áll rendelkezésre, az ülőbútorok pedig figyelembe veszik a „beugró-lapozgatók”, a rendszeres olvasók, valamint az elmélyülten tanulmányozók igényét. Az ő számukra a klubszerűen berendezett övezet mellett a merészen egyedi kivitelű „tanulmányasztalokat”, munkasztalokat helyeztük el. Eddigi megfigyeléseink szerint az utóbbi övezet is rendkívül fontos látogatóink összetételét s az

igénybevétel jellegét tekintve. A hosszabb ideig ott-tartózkodó olvasók egy része a mindennapi munkájához használja fel az irodalmat (például tanárok készítik itt az óravázlatot stb.); tanulmányokat, szakdolgozatokat készít (továbbtanuló dolgozók vagy felső iskolások); politikai előadók gyűjtenek anyagot, végül a „gyakorlati emberek” keresnek friss, de azonnal használható műszaki újdonságokat, lakberendezési ötleteket, új építészeti megoldásokat, és vannak divat-furcsaságokat kereső olvasóink is.

Bár minden megkötöttség nélkül kölcsönözzük az állományt, bizonyos adatokat mégis figyeltünk, természetesen az olvasók zaklatása nélkül. Májusban a hírlapolvasó vezetője naponta feljegyezte a látogatók számát. A rendezvényeket is figyelembe véve a napi átlag 103 látogató volt. Júniusban minden csütörtökön kérdőívet adtunk olvasóinknak: a négy napon az olvasók száma összesen 348, a napi átlag 89 volt. (A májusi forgalomhoz képest mutatkozó csökkenés oka az is, hogy nem minden olvasó adta vissza a kérdőlapot.) Foglalkozás szerinti megoszlásuk:

munkás	73
paraszt	9
egyéb	127
tanuló	139

Érdekes, hogy a szombathelyi hírlapolvasó tapasztalatához hasonlóan nálunk is sok *külföldi megfordult*. Például — többek között — osztrák, marokkói, argentín, német, mexikói, jugoszláv vendégünk is volt. Őket, valamint hazai csoportos látogatóinkat természetesen nem tüntetjük fel statisztikáinkban.

A hírlapolvasó tartalmi munkája még csak most van kialakulóban, néhány kiegészítő tevékenység azonban máris határozottan kirajzolódott. A terem adottságainál fogva szinte kínálkozik a képzőművészeti alkotások bemutatására. Első kiállítónk Balogh Jenő idei SZOT-díjas festőművész, valamint Györgyey Zsuzsa kerámikus művész volt. A kiállítás anélkül, hogy zavarta volna az olvasókat, közelebb hozta a látogatókat a művészethez. Tervünk: a szakszervezeti kongresszusi anyag bemutatása után néhány, még kevésbé ismert pécsi művész válogatott műveinek bemutatása; a pécsi országos filmfesztiválhoz méltó kiállítási anyag felkutatása; valamennyi pécsi könyvtár közös rendezésében reprezentatív kiállítás az 50. évforduló tiszteletére és így tovább.

Jól sikerült megnyitó ünnepségünk után

első irodalmi rendezvényünk a könyvhét alkalmával volt, amikor *Moldova György SZOT*-díjas író találkozott a közönséggel. A találkozón a *Pécsi Nemzeti Színház* művészei működtek közre és az érdek-

lődő közönség zsúfolásig megtöltötte a termet. A rendezvényről a *Dunántúli Naplóban* cikk jelent meg, ezzel a záró mondatával: „Sok ilyen kellene.”

Schmidt Károly

Sajtóklubok a tatabányai bányüzemekben

A tatabányai Bányász Körzeti Könyvtár új hírlapolvasója féleves múltra tekint vissza. Ez idő alatt kialakult az olvasó törzsközönség, és az esetenkénti látogatók száma is szép. Azonban a központi művelődési házba — ahol a hírlapolvasó működik — nem jut el minden Tatabányán dolgozó bányász. Ezért a vidékről naponta bejárók vagy a távolabbi vidékről idekerült és munkásszállásokon lakók számára — szintén ebben az évben — sajtóklubokat létesítettünk, mégpedig 5 szállóban és 4 üzembn. Az itt található folyóiratok két forrásból származnak: közvetlen előfizetés útján 10–15 lap jár a szállókra, és a központi hírlapolvasó beköttetésre nem kerülő készletéből is juttatunk lapokat a sajtókluboknak.

Az üzemi sajtóklubok létesítéséhez az ötletet az adta, hogy dolgozóink műszak után a hazaszállításig naponta csaknem egy órát várakozással töltenek el. Ezt az

időt szerettük volna szórakoztatóvá és hasznossá tenni, vagyis elérni azt, hogy az olvasás csökkentse a kártyaszendélyt. Kísérleti megoldásnak szántuk ezt a próbálkozást, amellyel a szórakoztatás mellett az olvasás iránti érdeklődés felkeltése volt az elsődendő cél.

Az üzemekben támogatásra talált ez a kezdeményezés. A szakszervezeti bizottságok készséggel nyújtottak segítséget, és az üzemek vezetőivel egyetértésben teremtettk meg a működési feltételeket. A sajtóklubokat az üzem legforgalmasabb részében, az úgynevezett „felolvasóban” alakítottuk ki — ott, ahol a dolgozók naponta megfordulnak.

Alig egyhónapos tapasztalat alapján elmondhatjuk, hogy a bányászok szívesen forgatják, olvassák a folyóiratokat. Ezért az idén még három üzembn szervezünk sajtóklubot.

Budai Károlyné

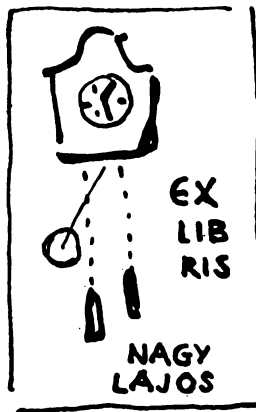
Nyomatásban megadott téves ETO számok

A Műszaki Könyvkiadó fel szokta tüntetni kiadványainak ETO számát. Ez a gondosság nagy mértékben megkönnyíti a könyvtárosok szakozási munkáját. Csak arra kell ügyelnünk, hogy felülvizsgálat nélkül ne fogadjuk el a kiadói szakozást, mert előfordulhatnak tévedések. Ilyenre már lapunk múlt évi 4. számában is felhívtam a figyelmet, és most újabb példával tudok szolgálni.

Bálint Gyulának az *Épületek védelme fagomba-, rovar- és tűzkár ellen* című könyvében hat ETO számot találunk:

691.11
674.017/019

674.04
634.0.81
634.0.833
634.0.84

Ezek közül az első a fát mint építőanyagot jelenti, a második és harmadik a faipart, a három utolsó pedig a fát termelő erdőgazdaság szakszáma. Helyettük elég lett volna egy számot megadni, mégpedig a könyvön nem szereplő 699.8-at, amelyik pontosan a könyv tárgyára vonatkozik, az épületek védelmére, vagy pedig — ha részletesebbek akarunk lenni — ennek két alszakját, a 699.81-et (tűzvédelem, tűzbiztos szerkezetek és építmények) és a 699.87-et (gáz, por, füst, korhadás, rovar, gomba, patkány és mérgező hatások elleni védekezések).

V. M.

VÁDOLOK...!

A világtörténelem nagy pererei a szabadság és az igazság képviselői ellen*

Roger Bacon (1214—1294)

Angol filozófus. Gondolkozásában megtalálhatók a materializmus csirái. Merészen bírálta a pápai széket és a skolasztikus filozófiát. Ezért ismételtén sok évi börtönbe vetették.

M[ÁTRAINÉ] ZEMPLÉN Jolán: *Roger Bacon (1214—1294)*. 1954. Művelt Nép, 128 l. (A kultúra mesterei.)

Husz János (1369—1415)

Cseh reformátor. Tanaiban az egyházellenes, az antifeudális és a cseh nemzeti törekvések egyesültek. 1415-ben a konstanzi zsinat elé idézték, s ott máglyahalálra ítélték.

IV, *Vencel cseh király kutnáhorai rendeletének védelme. Husz János levele Ulászló királyhoz.* = GRACIANSZKIJ, N. P. — SZKAZKIN, Sz. D.: *Középkori történeti chrestomatia*. 2. köt. 1953. Tankönyvkiadó, 122—128. l.

Zsigmond menlevele Husz János számára. — *A konstanzi zsinat bírósági tárgyalása Husz János ügyében.* — *A konstanzi zsinaton résztvevő Poggio Bracciolini humanista levele.* = GRACIANSZKIJ, N. P. — SZKAZKIN, Sz. D.: *Középkori történeti chrestomatia*. 2. köt. 1953, Tankönyvkiadó, 128—136. l.

BÁCSKAI Vera: *Husz János.* = *Élet és Tudomány*. 1965. 21. sz. 1251—55. l.

DOBOSSY László: *Egy szelíd forradalmár. Husz János halálának évfordulójára.* = *Nagyvilág*. 1965. 9. sz. 1434—36. l.

SZÉKELY György: *Hitújító a máglyán. Husz János és a huszitizmus a konstanzi per tükrében.* = *Világosság*. 1965. 10. sz. 583—590. l.

HÁY Gyula: *Isten, császár, paraszt.* = HÁY Gyula: *Királydrámák*. Hat színdarab. 1964. Szépirodalmi, 17—92. l.

NÉMETH László: *Husz János.* = NÉ-

METH László: *Történeti drámák*. 1. köt. 1963. Szépirodalmi, 101—188. l.

KRATOCHVIL, Miles Václav: *A fáklya*. Bratislava, 1959. Szlovákiai Szépirodalmi Kiadó, 347 l.

Jeanne d'Arc (1412—1431)

Az orleansi szűz, a francia hazaszeretet példaképe. A százéves háború idején az angolok elleni felszabadító háborút vezette. Angol fogságba került, és mint makacs eretneket és boszorkányt máglyahalálra ítélték.

LEVANDOVSKIJ, Anatolij Petrovics: *Jeanne d'Arc*. 1966. Gondolat, 258 l.

KULCSÁR Zsuzsanna: *Jeanne d'Arc.* = *Élet és Tudomány*. 1964. 17. sz. 783—787. l.

TWAIN, Mark: *Jeanne d'Arc. Sieur Louis de Conte emlékiratai.* Életrajzi regény. Utószó: Szász Imre. 1964. Magvető, 506 l.

SCHILLER, Friedrich: *Az orleansi szűz.* Romantikus tragédia. 1910. Pfeiffer, 142 l.

SHAW, George Bernard: *Szent Johanna.* Történelmi színmű. 1960. Európa, 191 l. (Világirodalmi kiskönyvtár.)

ERDŐDY János: *Ezüstpáncélos Johanna. Jeanne d'Arc élete.* 1964. Móra, 222 l. (Nagy emberek élete.)

* A bibliográfia sorrendje: ha az említett személynek van a közművelődési könyvtárakban található saját műve, akkor ezt soroljuk fel elsőnek, ezt követi a róla szóló válogatott irodalom, végül a szépirodalmi feldolgozások következnek.

Girolamo Savonarola (1452—1498)

Olasz dominikánus, a gazdagok és a főpapok romlottságának ostorozója. Mikor 1494-ben Firenzében kikiáltották a közvéltársaságot, a hatalom az ő kezébe került. Intézkedései miatt a pápa kiátkozta, a Medici párt elfogta, és mint eretneket máglyán égettette el.

MANN, Thomas: *Firenza*. = MANN, Thomas: *Novellák*. 1. köt. 1963. Európa, 261—391. l.

BARABÁS Tibor: *Máglyák Firenzében*. Regény. 1963. Szépirodalmi, 317 l.

Morus Tamás (1478—1535)

Angol lordkancellár. *Utópia* című fantasztikus regényében a vallásszabadságon és a teljes egyenlőségen alapuló társadalom ábrándképét rajzolja meg. VIII. Henrik a felsőbbbségi eskü megtagadása miatt lefejeztette.

Utópia. Az utószót és a jegyzeteket írta Kardos Tibor. 1963. Magyar Helikon, 143 l.

Válogatott szemelvények az Utópiából. = Morus, Bacon, Hobbes, Locke. 1953. Művelt Nép, 18—29. l.

BANU, I.: *Morus Tamás és „Utópia”-ja*. = Morus, Bacon, Hobbes, Locke. 1953. Művelt Nép, 5—17. l.

ZUCHARDT, Karl: *Pusztulj bolond!* Regény. 1964. Gondolat, 481 l.

Giordano Bruno (1548—1600)

Olasz filozófus. A kopernikusi világrendszer népszerűsítése, a tudomány kizárólagos igazságának hirdetése és panteista filozófiája miatt az inkvizíció börtönbe zárta, és hét évvel később máglyán elégettette.

Válogatott részletek Giordano Bruno műveiből. = *Giordano Bruno, Galilei, Campanella*, 1952. Művelt Nép, 22—51. l.

Giordano Bruno és az inkvizíció. A velencei inkvizíció jegyzőkönyvei és egyéb dokumentumok. 1952. Szikra, 150 l.

GULIAN, C. I.: *Giordano Bruno haladó világnézete*. = *Giordano Bruno Galilei, Campanella*. 1952. Művelt Nép, 5—19. l.

RADCZUM, Günther: *Giordano Bruno*. = RADCZUM, Günther: *Máglyák és csillagok*, 1963. Móra, 66—113. l. (Búvár könyvek 41.)

RAFFY Ádám: *Ha Giordano Bruno naplót írt volna...* 1957. Gondolat, 216 l.

RAFFY Ádám: *A máglya*. Giordano Bruno életregénye. 1962. Szépirodalmi, 370 l.

Galileo Galilei (1564—1642)

Olasz csillagász és fizikus, a materialista világnézet egyik előfutára. A heliocentrikus elmélet hirdetése miatt az inkvizíció kétszer fogta perbe, és kényszerítette, hogy tanait vonja vissza. 1633-tól haláláig házi őrizetben tartották.

Válogatott részletek Galilei műveiből. = *Giordano Bruno, Galilei, Campanella*. 1952. Művelt Nép, 61—90. l.

Párbeszéd a két legnagyobb világrendszerről, a ptolemaiosziról és a kopernikusiról. Válogatta, az utószót írta M[átrainé] Zemplén Jolán. 1959. Európa, 198 l. (Világirodalmi kiskönyvtár.)

GULIAN, C. I.: *Galileo Galilei*. = *Giordano Bruno, Galilei, Campanella*. 1952. Művelt Nép. 55—60. l.

M[ÁTRAINÉ] ZEMPLÉN Jolán: *A Galilei pör*. [1958.] József A. Szabadegyetem, 34 l. (Nagy viták a filozófia történetében.)

GEYMONAT, Ludovico: *Galileo Galilei*. 1961. Gondolat, 277 l.

RADCZUM, Günther: *Galileo Galilei*. = RADCZUM, Günther: *Máglyák és csillagok*. 1963. Móra 142—200. l. (Búvár könyvek 41.)

KATONA Jenő: *Galileo Galilei (1564—1642)*. = Könyvtáros. 1964. 1. sz. 37. l.

M[ÁTRAINÉ] ZEMPLÉN Jolán: *Megtámadni vagy kisebbiteni. Dominikánusok Galileiről egykor és ma*. = Világosság. 1966. 4. sz. 203—208. l.

NÉMETH László: *Galilei*. = NÉMETH László: *Történeti drámák*. 1. köt. 1963. Szépirodalmi, 183—314. l.

BRECHT, Bertolt: *Galilei élete*. 1958. Európa, 124 l. (Szépirodalmi kiskönyvtár.)

SZÁVA István: *A hiúz a napba néz. Galilei életregénye*. 1962. Móra, 356 l.

Tommaso Campanella (1568—1639)

Az utópista szocializmus egyik előfutára. Olaszországot fel akarta szabadítani a spanyol zsarnokság alól, ezért kellett 27 évet börtönben sínylődni. Hétszer vetették kínvallatás alá.

A napváros. Előszóval és jegyzetekkel ellátta Sallay Géza. 1959. Gondolat, 142 l. (Európai antológia. Reneszánsz sorozat.)

Válogatott részletek Campanella műveiből. = *Giordano Bruno, Galilei, Campanella*. 1952. Művelt Nép, 104—121. l.

BANU, I.: *Tommaso Campanella*. = *Giordano Bruno, Galilei, Campanella*. 1952. Művelt Nép, 93—102. l.

Voltaire (1694—1778)

A francia felvilágosodás eszméinek legnagyobb képviselője. A feudális társadalom elleni éles bírálata miatt kétszer zárták a Bastille-ba.

Válogatott írásai. Bev. Győry János. 1951. Művelt Nép, 212 l.
Candide vagy Az optimizmus. A vadember. Kisregények. 1961. Szépirodalmi, 238 l. (Olcso könyvtár. 1961. 26.)
Összes regényei és elbeszélései. Utószó: Lakits Pál. 1965. Magyar Helikon, 782 l. (Helikon klasszikusok.)
 MAUROIS, André: *Voltaire.* 1946. Dante, 104 l. (Dante új könyvtár.)

Alfred Dreyfus (1859—1935)

Francia vezérkari tiszt. Hamis bizonyítékok alapján kémkedés vádjával életfogytiglani deportálásra ítélték. Perét sovinszta és antiszemita uszításra használták fel. A rehabilitálásáért indított harcban a haladó erők győztek, s ebben a győzelemben nagy része volt Zola bátor kiállításának.

ZOLA, Émile: *Vádolok!* = LEBLOND-ZOLA, Denise: *Zola élete, munkája, küzdelme.* 1945. Renaissance, 180—185. l.

LEBLOND-ZOLA, Denise: *Zola élete, munkája, küzdelme.* 1945. Renaissance, 246 l.

AGÁRDI Ferenc: *A Dreyfus-ügy.* = AGÁRDI Ferenc: *Hamis tanúk, taláros bűnösök.* 1955. Művelt Nép, 289—314. l.

Nicola Sacco (1891—1927) és Bartolomeo Vanzetti (1888—1927)

Olasz származású, amerikai munkásfordalmárok. A munkásmozgalom megfélemlítése céljából 1920-ban gyilkosság vádjával letartóztatták őket, és hét évvel később villamosszékbe ültették.

FAST, Howard: *Amerikai legenda, Sacco és Vanzetti kálváriája.* 1954. Szépirodalmi, 208 l.

Antonio Gramsci (1891—1937)

Az Olasz Kommunista Párt egyik alapítója. Fasiszta ellenes beszédeiért 1926-ban letartóztatták, és húsz évi börtönre ítélték. 1937-ben röviddel halála előtt súlyos betegsége miatt amnesztiát kapott. *Levelek a börtönből.* Palmiro Togliatti bevezető tanulmányával. 1949. Szikra, 119 l.

LOMBARDO-RADICE, L. — CARBONE G.: *Antonio Gramsci élete.* 1952. Szikra, 215 l.

RÓZSA Zoltán: *Gramsci.* = Valóság. 1965. 4. sz. 91—93. l.

FEKETE Sándor: *Korunk nagy kérdőjele. Jegyzetek Antonio Gramsciról.* = Kritika. 1966. 3. sz. 14—23. l.

Georgi Dimitrov (1882—1949)

A bolgár és a nemzetközi munkásmozgalom nagy alakja. Németországi emigrációja idején, 1933-ban megvádolták a

Reichstag épületének felgyújtásával. Az ellene indított lipcsei perben elmondott beszédével leleplezte a német fasiszmus népellenes voltát.

A lipcsei per. Dimitrov Georgi okiratai, levelei és feljegyzései. 1950. Szikra, 224 l.

DIMITROV — SZOKODI, Daniel: *Georgi Dimitrov.* 1949. Magyar—Bolgár Társ., 92 l.

BLAGOEVA, Sztela: *Georgi Dimitrov. Politikai életrajz.* 1950. Szikra, 230 l.

FISCHER, Ernst: *Jelzőtűz. Dimitrov harca a háborús gyujtogatók ellen.* 1963. Kossuth, 210 l.

TÉRFI Tamás: *Tűzvész.* 1959. Móra, 79 l.

Julius és Ethel Rosenberg (—1953)

Amerikai békeharcos házaspár. Vádat emeltek ellenük, hogy az Egyesült Államok atomtírákat kiszolgáltatták a Szovjetuniónak. Bár ártatlanok voltak, 1953-ban kivégezték őket.

A Rosenberg házaspár levelei a siralomházból. 1953. Szikra, 239 l.

FEHÉR Klára — NEMES László: *Ethel és Julius.* 1953. Orsz. Béketanács, 112 l. (A Békebizottság kiskönyvtára.)

KOVÁCS István: *A Rosenberg-per tovább folyik.* 1954. Jogi és Államigazg. Kiadó, 56 l.

SCHEER, Maximilian: *Ártatlanul a vilamosszékben.* 1963. Kossuth, 302 l.

Nikosz Beloiannisz (1916—1952)

Görög kommunista. Politikai tevékenysége miatt halálra ítélték és kivégezték.

KRISTÓF István: *Az amerikai imperializmus — Nikosz Beloiannisz hóhéra.* 1952. Szikra, 23 l. (Az MDP Politikai Akadémiája.)

KOVÁCS István: *A Beloiannisz-gyilkosság.* Közéletési az Orsz. Béketanács és a Magyar Jogász Szöv. 1952. Jogi és Államigazg. Kiadó. 44 l.

Összeállította: Vértesy Miklós

Diskay Lenke fametszete

A NÉPMŰVELÉSI PROPAGANDA IRODA KIADÁSÁBAN MEGJELENT KÖNYVTÁRI SZAKKIADVÁNYOK

Horváth Tibor: *Kézilyukkártyák a hazai könyvtárakban.* 40 l. 5 Ft.

A kiadvány a *Könyvtárgépesítési Füzetek* első száma, mely a könyvtárak és tájékoztató intézetek műszaki fejlesztésének elősegítését szolgálja; a füzet sokoldalúan ismerteti a lyukkártya technikai kérdéseit. (Ism. Zircz Péter = Könyvtáros, 1967. 8.)

Könyvtári Minerva I—II. OSZK. KMK, 120 Ft.

Regisztrálja a különböző típusú könyvtárakat és azokról adatszzerű tájékoztatást nyújt, különös tekintettel a szocialista megyei könyvtárügy kialakulására. (Ism. Szelle Béla. = Könyvtáros, 1966. 1. és pr. [Páldy Róbert] = uo. 1966. 4.)

GYÖRE Pál: *A tudományos alkotómunka kétféle tájékoztatási szükséglete.* OKDT, 114 l. 14 Ft.

A magasszintű, korszerű elméleti irányzatokat összegező mű a könyvtárak információs szerepét és kapcsolatát tárgyalja. (Ism. Bereczky László = Könyvtáros, 1967. 1.; Spányi Balázné = Könyvtáros, 1967. 6.)

TAKÁCS József: *A könyvtári szolgálat jogi szabályozása II.* OKDT, 354 l. 23 Ft.

A könyvtárügyi jogszabályokat tartalmazó, 1958-ban megjelent I. kötet után a II. kötet az első kötet anyaggyűjtésének lezárása óta 1965. december 31-ig megjelent jogszabályokat tartalmazza. A megjelent jogszabályok közös mutatói a II. kötetben kaptak helyet. (Ism. Mezei György = Könyvtáros, 1967. 4.)

SZABÓ András Endre: *Könyvtári adatok, (1884—1962)* OKDT, 230 l. 20 Ft. Hézagpótló tájékoztatási kézikönyve a magyar könyvtárügyi szakirodalomnak. A György Aladár-féle első összefoglaló könyvtárügyi statisztikai kiad-

vány megjelenésétől kezdve 1962-ig bezárólag összefoglalja a magyar könyvtárügy főbb statisztikai adatait. (Ism. Páldy Róbert = Könyvtáros, 1966. 12.)

TOMBOR Tibor: *Könyvtári világítás-technika.* OKDT, 147 l. 12 Ft.

A szerző a korszerű világítástechnika eredményeit alkalmazza a könyvtárak körülményeire és hasznos útmutatást nyújt a könyvtárak világításának javításához, korszerűsítéséhez. (Ism. Debreczeni Gábor = Könyvtáros, 1967. 1.)

A magyarországi dalosmozgalom 100 éve. (1862—1963) 570 l. 40 Ft.

A Népművelési Intézet szerkesztésében közreadott bibliográfia az 1862-től 1963-ig eltelt száz esztendő magyar körusmozgalmának különböző sajtótermékekben, gyűjteményes kiadásokban megjelent kb. tizezer adatát tartalmazza betűrendben, 9 füzetben. (Ism. Szilágyi Tibor = Könyvtáros, 1967. 11.)

Szabó Lőrinc bibliográfia. II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár, Miskolc, 45 l. 4 Ft.

A költő műveinek, műfordításainak, prózai írásainak válogatott bibliográfiája. (Tanulmányok, cikkek a költőről.) (Ism. Fodor András = Könyvtáros, 1967. 3.)

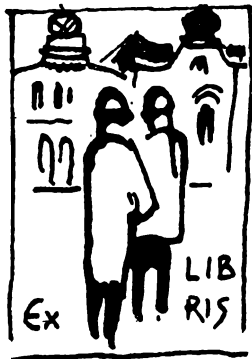
Az Új írás öt esztendeje (1961—1965). 140 l. 15 Ft.

Elemző, betűrendes repertórium. (Ism. Péter László = Könyvtáros, 1967. 5.)

Az Egyetemes Tizedes Osztályozás 1958. évi kiadása és az MSZ. 4000—66 R táblázatai közötti eltérések összehasonlító táblázata. 100 l. 20 Ft.

Az ETO 1958-as kiadását az új kiadás csak 1967-ben követte. A két táblázat közötti eltérést az okozta, hogy ebben az időben indult meg az ETO-táblázatok revíziója. A most megjelent összehasonlító táblázat célja, hogy a könyvtárosokat a szakkatalógusok átszerkesztési munkáinak gyorsabb, hibamentesebb elvégzésében segítse, mivel hivatkozott az 1958-as és 1966-os ETO-táblázatok között. Olyan jelzetmegoldásokra törekszik, melyeket az Új Könyvekben, a nyomtatott katalóguscédulákon és a Magyar Nemzeti Bibliográfiában is alkalmaznak. Minden főfoglalkozású könyvtárossal rendelkező közművelődési könyvtárban törzsanyag (Ism. Szelle Béla. = Könyvtáros, 1967. 9.)

A kiadványok megrendelhetők a *Népművelési Propaganda Irodától* (Bp., VII., Gorkij-fasor 45.)

Vita — ellentét nélkül

Áprilisban cikkem jelent meg a Könyvtárosban az *irodalmi ismeretterjesztésről*. Azt a felfogásomat fejtettem ki, hogy ez a tevékenység hasznos segédeszköz a könyvtárosok kezében a *gondolkodva olvasók* — vagy akár *olvasva gondolkodók* — nevelésére. Júliusban *Ughy Jenő* hozzászólt írásomhoz. Elismerő bevezetés után „nem hagyhatja szó nélkül — írta — az ismeretterjesztés lényegére vonatkozó” nézeteimet. Mégpedig azt, hogy az ismeretnyújtás legfontosabb eszközeinek, gerincének a szóbeliséget tartom, amiből — szerinte — az irodalom másodrendűsége, sőt kihagyása következik: „... olvasás nélkül nincs irodalomismeret. Mások véleményének átvétele az irodalmi alkotásról... fabatkát sem ér a mű közvetlen ismerete nélkül. Az irodalmi ismeretterjesztő előadások elsődleges célja a mi szemünkben csak az lehet, hogy a hallgató olvassa el a szóban forgó alkotásokat — ha még nem tette volna meg. Másodlagos célja pedig az, hogy megértse, jól értse, befogadja — vagy utasítsa el —, rezonáljon rá, és állást foglaljon vele kapcsolatban. Az irodalmi ismeretterjesztést célzó minden munka, amely magát az olvasásra bírást elhanyagolja, értelmét veszti, öncélúvá válik.”

De így van-e, ezt állítottam-e, olvasunk bele a vitatott cikkbe! Ismeretterjesztő „figyelmünk központjában az évek, évtizedek óta olvasó százazrek — talán milliók — legyenek. E tömegek nem olvasnak irodalmi lapokat, kritikákat, hiányos műveltségükkel nem képesek önállóan tájékozódni.” Célunk az legyen, hogy „szűk irodalmi tudatukat kitágítsuk”, rádöbentsük őket: egy-két klasszikus és „szocialista bestseller” mellett „a múlt és a ma irodalma még mi mindent jelenthet.” Továbbá: „Meg kell határozni, melyik negyven-ötven név, melyik negyven-ötven életmű a legfontosabb a múlt és a ma magyar és világirodalmából.” Aztán elégedetlenkedem amiatt, hogy fontos Móricz-műveket, jelentős mai alkotásokat — Rozsdatemető, Hideg napok, Hűsz óra stb. — mennyire nem ismernek széles olvasórétegek. Hangoztatom továbbá, hogy tömegek olvassák Berkesi, Passuth, Fehér Klára, Thúry Zsuzsa, Szilvási Lajos és mások szerényebb igényű műveit, foglalkozzék hát velük az ismeretterjesztés is. Az irodalmi vetélkedőknél hangoztatom: a versenyzők számára „a legtermékenyebb szakasz a felkészülés: olvasnak, múzeumba mennek, előadásokat hallgatnak.” Továbbá: „a mű ismerete... alapfeltétele, kiindulópontja az ismeretszerzésnek” — írom az irodalmi színpadokkal

kapcsolatban. A kiragadott mondatokon túl cikkem egésze világosan sugallja: *olvassunk, gondolkodjunk, formáljuk világnézetünket, és megint olvassunk!*

Az eddigiekből bizonyára kiderül, hogy nézeteink a lényegben megegyeznek: Cikkem egészével és kilencvenkilenc mondatával — azt kell hinnem — egyetért Ughy Jenő. Van azonban egy pontosan ki nem fejtett mondatom: „Az előszó (szóbeli ismeretnyújtás) fogja össze a többi módokat: az írásos (könyvek, folyóiratok), a vizuális... az auditív eszközöket, felhasználván őket a maguk helyén.” Mit és mennyiben használunk fel? Vegyünk egy konkrét példát: *A szocialista falu a mai irodalomban* címmel óhajtunk előadást tartani. A kiindulás: Szabó Pál, Tamási, Veres, Sánta, Galgóczi, Galambos és mások tucatnyi jó műve. Ezeket vagy ismeri már hallgatóságunk, vagy szakszerű és lelkes fejtegetésünk után, reméljük, kézbeveszi. A szépirodalmat nem rendelem én alá a szóbeli ismeretterjesztésnek, de hogy! Ez a művészettel való találkozás: az író lélegző-élő figurák sorsán át, megragadó stílusban, szép magyar nyelven mutatja be gyorsan változó világunkat, vall róla és viaskodik problémáival. (Természetesen ilyenkor is szerzünk ismereteket: Veres Péter mondatfűzéséről, a dunántúli székely telepések egyikének-másikának a nagyüzemmel szembeni bizalmatlanságáról, vagy egy másik író politikai „semlegességéről” stb., a lényeg mégis: az emberi sors.) Ezekről a művekről napicikkek, folyóiratbeli tanulmányok, sőt önálló könyvek jelennek és jelennek meg, s az irodalmi előadó bizonyító anyagul használja ezeket, vagy ha kell, vitázik velük. Az ismeretterjesztő és tudományos irodalomról beszéltem, nem a szépirodalomról: „Az előszó fogja össze a többi módokat (értsd: ismeretterjesztési módokat) az írásos, a vizuális, az auditív eszközöket...” Persze, ami eszköz a szóbeli ismeretnyújtás folyamatában, cél a könyvtári munkában: a *szépirodalom, az ismeretterjesztő és a tudományos könyvek forgalmazása, olvastatása egyaránt fontos* feladat. Ha ezt a mondatot egyetlen jelzővel félreérthetlenné teszem, nem lehetett volna cikemből kiemelni, és róla vitát indítani.

Szabó Ernő

Faliújság helyett könyvnépszerűsítő táblák

A szabadpolcos könyvtárakban a könyvtárosi ajánlásokon kívül mind fontosabb szerepet kapnak a könyvtáron belüli könyvpropaganda egyéb eszközei, elsősorban a könyvek kölcsönzési forgalmát fellendítő könyvkiállítások, ajánló polcok.

Könyvtárunkban, a 27. sz. Szabó Ervin könyvtárban az üres falfelületek szinte kínálták a lehetőséget, hogy a hatástalan faliújság helyett valamilyen könyvnépszerűsítő táblákat helyezünk el rajtuk. Köztudott, hogy bizonyos művek kölcsönzésének fellendülésében milyen hasznos szerepet játszik a műből készített képregény, film, tv-feldolgozás. Ezek népszerűsítő hatását állandósítjuk, újítjuk meg tábláink segítségével, érdeklődést keltvén azokban is, akik nem olvasták a képregényt, vagy nem látták a filmet. Új propaganda eszközeink úgy készülnek, hogy 45×60 centiméteres színes táblákra újságokból, hetilapokból kivágott képregény részleteket, filmképeket ragasztunk és ilyen fajta címekkel látjuk el őket. „*Könyvből filmsiker! Olvassa el a könyvet is!*” vagy „*Részlet a Thyl Ulenspiegel című regény nyomán készült képregényből. Olvassa el a könyvet is!*” A kivágott képeket a hozzájuk tartozó szöveggel érdemes felhasználni, de ne meséljük el a film illetve regény egész cselekményét. Például a Film Színház Muzsika „Bemutatjuk a... című filmet” két oldalas képes beszámolójából csak néhány tájékoztató feliratot célszerű megőrizni. A folyóiratokon kívül a selejtezett művek illusztrációit, képeit szintén felhasználhatjuk a táblák készítéséhez. Az eredmény: például Alekszej Tolsztoj: *Első Péter* című regényének 9 példánya 3 hónapon keresztül állandóan kölcsönzőkre talált, a könyvben található mozgalmas, jól rajzolt képekből összeállított tábla hatására. Szükség esetén hosszabb szöveget is irtunk a képek közé. A Feuchtwanger: *Goya* című regényét népszerűsítő táblán például így jellemeztük a nagy spanyol festőt: „*A 18–19. század fordulójának legnagyobb festője Goya volt. Paraszti nyomorúságból küzdötte fel magát, és nyerte el a megtisztelő „királyi festő” rangot... Pályáját főúri szeretők egyengették, és a királyi család környezetéhez tartozott, képein mégis kigúnyolta az udvart és a gyűlölt inkvizíciót. Egyik templomi freskóján az angyalokat Madrid nagyon is hírhedt nőiről mintázta: a templom felavatására a királynőt kérte fel, hogy a felháborodott inkvizíció ne merje perbe fogni. Am egy másik alkalommal rajzsorozatát — amelynek egyik rajzában a cicomázkodó királynét teszi mindenki előtt neveltségessé — éppen az inkvizícióval engedélyeztetti.*”

Az elkészült táblákat a polcok között függesztjük fel, és melléjük helyezük a népszerűsített könyvet is, amit az olvasó onnan rögtön elvehet. 1967 februárja óta 22 táblát készítettünk. A leg-sikeresebbek a következő művekből készültek, többségükben filmek alapján (ha a film címe különbözik az irodalmi mű címétől, akkor azt zárójelben közöljük); Cseres Tibor: *Hideg napok*, Ilja Ehrenburg: *A kommunár pipája (Pipák)*. John Fielding: *Tom Jones*, Jókai Mór: *Egy magyar nábob*, Kárpáthy Zoltán, Kosztolányi Dezső: *Aranysárkány, Pacsirta*, Robert Merle: *Két nap az élet, A sziget (képregény)*, Dieter Noll: *Egy ifjúság regénye (Werner Holt kalandjai)*, Rónay György: *Esti gyors (Utószézon)*, Sánta Ferenc: *Húsz óra, Tersánszky Józsi Jenő: Kakuk Marci (Tv-film)*, Giuseppe Tomasi di Lampedusa: *A párdúc stb.* A táblák hatására hónapokon át 1–2 nap alatt olvasót cseréltek a népszerűsített könyvek összes példányai. Gyakran előfordult, hogy jóvá! a filmek bemutatása után a 19 példányú *Hideg napok*-ból vagy a 17 példányban meglevő *Húsz óra*-ból egy sem maradt benn a könyvtárban. Különösen népszerűek az így módon ajánlott köny-

vek a fiatalok körében. Később a könyvtár propagálása céljából utcai kirakatunkba helyeztünk 12 táblát. Számos előjegyzést vettünk fel az azokon ajánlott művekre, új beiratkozóink azonban csak néhány jelentkezett a táblák hatására. Egy újonnan megnyíló könyvtár valószínűleg eredményesebben használná fel a táblákat erre a célra is.

Egyetlen gondunk: a táblák készítése sok apró munkát igényel, és a képanyagot is csak nehezen és hiányosan tudjuk összegyűjteni. Hallottam, hogy a Könyvtárellátó készít majd hasonló táblákat. Jó lenne, ha a rendelőjegyzéken a művek katalóguscéduláin kívül már a művet népszerűsítő táblákat is megrendelhetnének.

Arató Antal

a Fővárosi Szabó Ervin könyvtár 27. sz.
kerületi könyvtárának munkatársa

Ismeretterjesztés a Kiskunfélegyházi Járási Könyvtárban

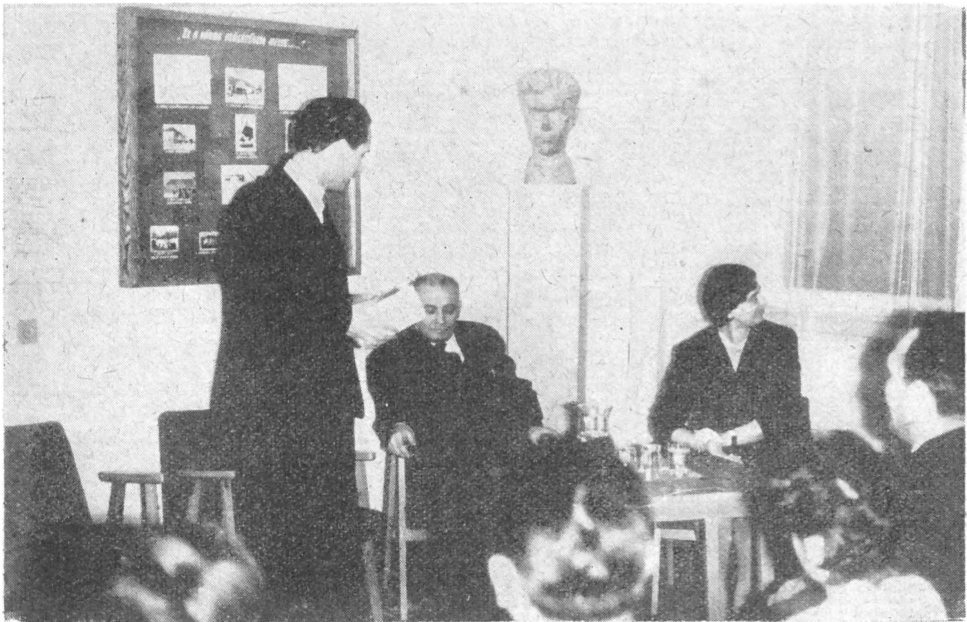
A restaurált Hattyú-házban második éve működő Petőfi Sándor Járási Könyvtár 1966/67-ben az ismeretterjesztő munkát a TIT kiskunfélegyházi járási-városi szervezétével közösen végezte.

Az ismeretterjesztő munka tervezésekor a könyvtár igyekezett figyelembe venni az olvasók széles körű érdeklődését, továbbá a tágas, reprezentatív olvasóterem adta lehetőségeket. Így kerültek programjába az irodalmi szabadegyetemek, a munkásakadémiák, az előadássorozatok és a különböző, sorozaton kívüli előadások.

A *szabadegyetem irodalmi tagozatának szervezésében* a megyei és a járási TIT szervezetek segítettek. A sorozatban ilyen témák szerepeltek: Petőfi emlékest (az állandó jellegű Petőfi kiállítás megnyitásával egybekötve); A mai magyar költészet előzményei a két világháború között: Író-olvasó találkozó Nagy László Kossuth-díjas költővel; Csoóri Sándor József Attila-díjas költői estje. Minden rendezvényen irodalomtörténészek és ismert előadóművészek működtek közre.

Az előadások propagálása nyomdai úton előállított meghívóval, utcai megállító táblával és hangosbemondó segítségével történt. Minden rendezvény belépti díjas volt. A sikeres irodalmi szabadegyetemi sorozat a következő évadban is folytatódik.

A *középiszkolás fiatalok részére szervezett ifjúsági irodalmi szabadegyetem* címe *Mai magyar irodalmi arcképcsarnok* volt. A sorozat előadásainak összeállításában magyar szakos tanárok, TIT előadók és a tanulók is részt vettek. Tizenkét mai költő és író munkásságának bemutatása szerepelt ennek az előadás-sorozatnak a tervében, amely iránt nagy érdeklődést tanúsítottak a középiszkolás tanulók: már elővételben elkelt 130 ifjúsági és 15 felnőtt bérlet. Az előadók minden esetben alkalmaztak szemléltetést, irodalmi színpadok tagjai működtek közre, de voltak zenei szemléltetések is.

Az április végéig lebonyolított 10 előadás hallgatóságának átlagléttszáma 80—100 között mozgott. Az előadásokra két hetenként, vasárnap délelőtt 10 órakor került sor, a május hónapra tervezett két előadást azonban megfelelő számú hallgatóság hiányában már nem lehetett megrendezni. Ez a kudarc az időpontok helyesebb megválasztására int, s így tanulságul szolgál a jövőre, ugyanis a sorozat a következő évadban folytatódik.

Az *ifjúsági könyvtár* 6—10 éves gyermekolvasói részére szervezett előadás-sorozat mindenkor figyelembe veszi életkori sajátosságait és a foglalkozások mindig kapcsolódhatnak a könyvvhöz. Ismeretterjesztő és ifjúsági művek váltakozva szerepeltek a foglalkozásokon.

Az évad kezdetén került sor a *Nyári olvasó-verseny* címmel meghirdetett foglalkozásokra. Az olvasásra kijelölt 5 könyv közül 3 ismeretterjesztő volt. A jól szereplő gyerekek jutalomban részesültek.

Az ismeretterjesztés alkalmas eszközeinek bizonyultak a különböző témájú *diálfilmvetítések*, és jól sikerültek az eszneti könyvhét keretében rendezett *gyermek- és ifjúsági foglalkozások* is. A 6—10 éves korú olvasóink részére játékos formában megszervezett foglalkozáson mesélés, szavalás, tánc és játék volt.

A 10—14 éves korú olvasók részére a könyvtár szellemi vetélkedőt rendezett, a kérdések általában az irodalommal és a könyvekkel voltak kapcsolatosak.

A *művelődési autót* is felhasználta ismeretterjesztésre a járási könyvtár. A járásban a községek külterületén 9 *termelőszövetkezeti akadémiának* és egy *szülők akadémiájának* a szervezésére került sor, 10—10 előadásból álló sorozattal. Sajnos, az előadásokhoz kapcsolódó ismeretterjesztő filmeket anyagiak hiányában nem lehetett vetíteni. A város külterületén szervezett 8 tsz akadémia és egy szülők akadémiaja — ugyancsak 10—10 előadásból álló sorozatok — előadásait azonban minden esetben kiegészítették ismeretterjesztő filmek. Az előadásokat TIT előadók tartották.

A könyvtár olvasótermében kapott helyet a Háziipari Szövetkezet és a KIOSZ dolgozói részére szervezett *munkásakadémiai* előadás-sorozat is. Az előadások hallgatói a könyvtár rendszeres olvasóivá váltak.

Visszatekintve: a járási könyvtár ismeretterjesztő munkája nem volt hiábavaló, hiszen segítségével növekedett az olvasók száma, a szakkönyvek forgalma. Remélhető, hogy ez a növekedés nem fog megállni.

Zvara Pál
a Kiskunfélegyházi Járási Könyvtár
igazgatója

Ismét az Eseménynaptárról

Az *Eseménynaptár*, a könyvtárak propagandamunkáját segítő színvonalas kiadvány, nálunk is nagy közkedveltségnek örvend. A megyei könyvtárban már szinte el sem tudjuk képzelni enélkül a munkát, de ezt tapasztaljuk a járási és önálló községi könyvtárakban is. A kiadvány előnyeit, használhatóságát nem kívánom újra elmondani, ezt megtette *Gönczi Imre* (*Könyvtáros* 1967/6.) és cikkével egyet is értek.

Van azonban egy gondolat, ami hónapok óta foglalkoztat, és amit a fenti cikk is megerősített: A kiadvány példányszáma jelenleg 1500, ami azt jelenti, hogy a megyei, városi járási, önálló községi könyvtárakon és más könyvtárhálózatok nagy könyvtárain kívül igen kevés olyan könyvtárba jut el, ahol részfoglalkozású vagy tiszteletdíjas könyvtáros dolgozik. Pedig ezek a könyvtárosok még jobban rászorulanának a segítségre, hiszen napi munkájuk után végzik a könyvtári teendőket.

Tudjuk, hogy a kisebb községek könyvtárainak pénzkerete nagyon kevés, különösen az egészen kis településeken. Nem is lenne szükséges, hogy ezekbe a kis könyvtárakba a jelenlegi *Eseménynaptárt* járassuk, hiszen a témák többségéhez nincs is könyvanyaguk. A heti egy-két alkalommal történő kölcsönzés és a kevés kiállítási tárló vagy polc náluk általában havonta csak egy-két kiállítás elkészítését teszi lehetővé.

Érdemes lenne tehát elgondolkodni azon, hogy a jelenlegi *Eseménynaptár* mellett megjelenhetne annak egy *rövidített változata* is, mely a kis könyvtárak lehetőségeihez és igényeihez alkalmazkodna. Az évfordulókon kívül ebben is helyet kapnának a tárgyköri kiállítási javaslatok gazdag segédanyagukkal együtt, témájukat azonban a kis községek adottságainak megfelelően kellene kiválasztani.

Ezt a javaslatot megbeszéljük a járási könyvtárak olvasószolgálatos munkatársaival, akik nagy tetszéssel fogadták. A községi könyvtárosok ugyancsak helyeselték a rövidebb, olcsóbb árú *Eseménynaptár* ötletét. Az ő kérésüket is tolmácsolom tehát, amikor ennek kiadására javaslatot tesztek.

Sotkó Józsefné
a Miskolci Megyei Könyvtár munkatársa

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 50. évfordulójára...

Margó

Sokasodnak a szerkesztőségünkbe nap mint nap érkező tudósítások, beszámolók, dokumentumok, amelyek mind arról adnak hírt, hogy a könyvtárak — ország-szerte — méltóan kívánnak részt venni a közelgő nagy évforduló megünneplésében. Valamennyi terv, kezdeményezés ismertetésére nincs módunk. Csak találmra ragadunk ki néhányat közülük, hogy képet adjunk a könyvtárak ünnep előtti készülődéséről.

A *Budapesti Bányagépgyár* szakszervezeti könyvtára — az évforduló tiszteletére — az üzem egyik „portál” maros brigádjával kötött szocialista szerződést, melynek értelmében a brigád tagjai általános és szakműveltségük fejlesztésére teljes számban beiratkoznak a szakszervezeti könyvtárba. Viszonzásul a könyvtár segítséget nyújt a brigádnak a szocialista cím elnyeréséért tett kulturális vállalások teljesítéséhez a megfelelő irodalommal és író-olvasó találkozók rendezésével.

Mezőkovácsházán, a művelődési otthonban „Könyv és dokumentum a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 50. évfordulója tiszteletére” címmel könyvkiállítást rendeztek, melynek anyagát a Békéscsabai Megyei Könyvtár állította össze és bocsátotta a község rendelkezésére.

Ugyancsak könyvkiállítás keretében ismerteti meg olvasóival a Nagy Októberi Szocialista Forradalommal foglalkozó irodalmi alkotásokat a *Somogy megyei Alami Építőipari Vállalat* szakszervezeti könyvtára.

A *tatabányai József Attila Megyei Könyvtár* „50 éve történt...” címmel kiadványt állított össze, mely időrendben sorolja fel az 1917 márciusától 1920 novemberéig, azaz a győzelmes forradalom kezdetétől a polgárháború befejezéséig terjedő időszak legfontosabb eseményeit. A felsorolást ajánló bibliográfia egészíti ki — amely a kapcsolódó szak- és szépirodalmat tartalmazza —, valamint néhány idevágó verscím is.

A tatabányai könyvtár elkészítette továbbá az elmúlt évtizedek szovjet irodalmának ajánló könyvjegyzékét „50 év — ötven könyv” címmel. Az izléses külsejű, vonzó kiállítású bibliográfia ismertetésére lapunk más helyén visszatérünk.

Gazdag ünnepi programot állított össze a *szegedi Somogyi Könyvtár* is. Ebben kiállítások szerepelnek — közülük a Lenin életéről szóló kiállítást a gyermekkönyvtárban rendezik meg —, Október fényei Szegeden címmel plakátok, cikkek, szemelvények hasonmásaival színesített ajánló bibliográfiát adnak ki, és összeállítást jelentetnek meg az ünnepi műsorok rendezéséhez felhasználható színművekből, antológiákból. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom témaköréből vetélkedőt rendeznek a könyvtárhálózat olvasói számára. A vetélkedőn való sikeres szereplés feltétele a könyvtár által megjelölt, a megünneplésre kerülő történelmi eseményekkel foglalkozó művek elolvasása. Az évforduló előtti időszakban sorrakerülő irodalmi rendezvények, klubfoglalkozások középpontjába is egy-egy, az ünnepi eseményekkel, a Szovjetunió életével kapcsolatos téma kerül.

Egy járási könyvtár hosszabb idő óta küldi lapunkhoz különböző propaganda és tájékoztató kiadványait, stencilezett, rajzokkal ellátott „ajánló jegyzékeit”, „cikkbibliográfiáit”. A jegyzékekről első áttekintésre látszik, hogy tartalmukban szakszerűtlenek, kivitelezésükben kezdetlegesek, s készítésük nem járási könyvtári feladat.

Eleinte mégis jóindulatú várakozással fogadtuk a küldeményeket, mert arra gondoltunk, hogy e kiadványok egy esetleg rendkívüli aktivitással dolgozó könyvtár nem eléggé sikerült melléktermékei csupán, s ezért nem akartuk élesebb kritikával kedvüket szegni az ott dolgozó könyvtárosoknak. Hiszen hibát csak az nem követ el, aki nem dolgozik.

Utóbb mégis gyanússá vált az egész dolog. Utána-néztünk, s kiderült, hogy a könyvtár rendetlen, tevékenysége szakszerűtlen, munkatílusa pedig megrekedt a közművelődési könyvtári előidők kezdetlegességéinél. Az említett kiadványok az igazgató ötletszerű termékei, s arra jók, hogy hangoskodó propagandával helyettesítsék a megalapozott, gondos könyvtári tevékenységet.

Mindez megerősíti azt az elhatározásunkat, hogy következetesebb kritikával védjük a helyes könyvtárossi álláspontot: minden könyvtár végezze a maga dolgát, mégpedig jól, pontosan, korszerűen. Mert ez a legjobb reklámja az adott könyvtárnak is, az egész könyvtárügynek is. Sőt, a gazdaságosság mindjobban érvényesülő szempontja ugyancsak ezt követeli tőlünk. (pr)

Könyvtárépítési hírek

Több könyvtár elhelyezési körülményei javultak meg a közelmúltban Bács megyében: A kecskeméti gyermekkönyvtár tágas helyiséggel bővült, a lajosmizsei művelődési otthon átépítésével pedig a községi könyvtár két termet kapott. — A duna-vecsei járási tanács az Országos Műemléki Felügyelőség hozzájárulását kéri, hogy a Szalkszentmártoni Községi Könyvtárt a Petőfi-házban helyezhesse el.

A Baranya megyei Könyvtár 100 000 Ft-ot kapott a Tervhivataltól, ebből 5 klubkönyvtárat rendez be. — A zádori községi tanács elnökének közbenjárására új elhelyezést kapott a községi könyvtár. A tanács az italbolt átköltöztetése után annak helyiségét könyvtári célra alakította át. A megszépült, otthonos, nagy teremben lehetőség nyílik a helybenolvasásra, tv nézésre, író-olvasó találkozók és egyéb rendezvények megtartására is.

A Miskolci Városi Könyvtár Dayka Gábor fiókkönyvtára, amely eddig a 34. sz. általános iskolában volt, a közelmúltban kettévált. Gyermekrészele továbbra is a régi helyen működik, jobb elhelyezési körülmények között; a felnőtt olvasóknak pedig a lakótelep másik helyén alakítottak ki új otthont. A városi fiókkönyvtárak közül új helyiséget kapott az 5000 kötetes martintelepi gyermekkönyvtár is. — Még ebben az évben feljuttatják a szakszervezeti kezelésben levő tiszaszederkényi központi könyvtárt, valamint a Tarcali Községi Könyvtárt. A tarcali könyvtárra a községi tanács 60 000 Ft-ot költ.

A dunaújvárosi Ságvári városrészben 3,4 millió forintos beruhásból szolgáltató ház épül, amelyben 75 négyzetméteres fiókkönyvtár is helyet kap. Az EM 26-os építőipari vállalat dunaújvárosi új, 800 személyes munkásszállójának épületkomplexumában könyvtárat is berendeztek. — Fejér megyében továbbra is lendületesen folyik a könyvtárak korszerűsítése. A közelmúltban átadták az isztiméri könyvtárat, és a bodajki olvasók is nemsokára újjávarázsolt helyiségben kölcsönözhetnek. Dégen, ahol a könyvtár fennállása óta alkalmatlan helyiségben működött, a tsz tulajdonában levő épület három szobáját rendezik be könyvtári célra.

A Hajdúból érkezett hírek szerint a megyében is kezdenek beérni a könyvtár-korszerűsítési erőfeszítések gyümölcsei: a Tiszacsegei Községi Könyvtár eddigi, mindössze 35 négyzetméteres szobájából új, 130 négyzetméter alapterületű helyiségbe költözik, melyet a község fennállásának 700. évfordulója alkalmából rendezendő ünnepség keretében avatnak fel. — Ohat-Telekházán máj. 1-én új művelődési otthont avattak. Az épületben levő könyvtár részére modern bútorzatot juttatott az etyeki tanács, a könyvtár fenntartója. Görbeházán a könyvtár épületét és helyiségeit még az idén átalakítják.

A Lakóterv elkészítette Gödöllő kulturális centrumának tervét. A több művelődési és vendéglátóipari létesítmény építészeti együttesében helyet kap a 60 000 kötetesre tervezett járási könyvtárépület is. Albertírsán, ahol a könyvtár eddig egyetlen, 16 négyzetméteres helyiségben szorongott, a tanács megvásárolta a KIOSZ öreg épületét. A bontási és átalakítási munkák elvégzése után Pest megye legmodernebb községi könyvtárát alakítják ki, csaknem egymillió forint ráfordítással. — Az aszódi könyvtár mostoha sorsa, amelyről a Könyvtáros is beszámolt, végre megszűnt: a 120 ezer Ft költséggel újjáalakított könyvtárhelyiséget a közelmúltban felavatták.

A Vas megyei Celldömölkön vasutas könyvtárat avattak. A számottevő társadalmi munkával újjáalakított és kibővített, 8000 kötetes szakszervezeti könyvtár a járási művelődési ház egyik tágas termében kapott helyet.

A Zalaegerszegi Megyei Könyvtár új épületének felavatása óta szaporodik a kedvezőbb elhelyezési körülmények közé kerülő könyvtárak száma a megyében. Az ország egyik legszűkösebben elhelyezett könyvtára, a Lenti Járási Könyvtár számára a tanács megvásárolt egy ötszobás lakóházat. Az átalakítás során külön olvasótermet és klubhelyiséget is berendeznek. A tervek szerint jövőre emeletet húznak az épületre, s akkor különválaszthatják a felnőtt- és a gyermekrészeleget is. — A Zala-szentiváni KISZ-szervezet megkapta a Baromfifeldolgozó Vállalat volt irodahelyiségeit. A helyiségek tatarozása után a KISZ-klubon kívül itt működik majd a községi könyvtár is.

TÁJÉKOZTATÓ

NYÍREGYHÁZA ÉS AZ IRODALOM

Ez a város nem tekinthet olyan messzi történeti távlatba, mint például a közeli, 600 évnél idősebb Debrecen vagy az ötödfélszáz éve már neves kollégiummal ékeskedő Sárospatak. Mégis, amióta az ország e pontján városi élet kezdődött, Nyíregyháza az irodalomban is mind többször jelentkezett — s talán nem is dicstelenül.

A város életében a fordulatot az jelentette, hogy lakosai 1824-ben megváltották magukat a jobbágyi szolgáltatásoktól. Hogy ez az örökváltás nem akármilyen mindennapi esemény lehetett és a város fellendülése is ettől kezdődhetett, *Madách Imre* egyik levele is igazolja. Biharban tett eljegyzési utazásáról elkéseredett beszámolót írt Szontágh Pálnak 1845. febr. 25-én. Nyíregyházán írt versében (Egy nyíri temetőn) keserű a hangja, de ez a várossal szólna megváltozik: „illy szív és remény ölé képek után is nem állhatom, hogy egy fényesebbet ne tegyek. Nyíregyházán láttam egész nagyságában és jelentőségében az örökváltás eszméjét magát tanúsítani; a rövid idő alatt roppant haladás tekintetében, magyarosodás stb. kimondhatatlan.” — írja levelében.

Jósika Miklós első házassága idején hosszú éveken át élt a közeli Napkoron, de a várossal nemigen írt; *Kuthy Lajos*, *Petőfi Sándor*, *Vas Gereben* is járt erre: a környező tájak fel-felbukkannak írásaikban (különösen az utóbbinak *A nemzet nap-szamosai* c. regényében a nagykállói megyei élet); az *Egy magyar nábob* alapötletét is Nyíregyházán átutaztatók kapta *Jókai* a feleségétől hallott anekdoták alapján; 1883-ban, amikor a hirhadt tiszaezslári per tárgyalásai zajlottak, a tárgyalások aktív szereplője Nyíregyházán *Eötvös Károly*, a Pesti Hírlap tudósítója pedig *Mikszáth Kálmán*.

A Bessenyei Kör

A szorosabb értelemben vett kulturális élet akkor indul meg Nyíregyházán, amikor létrehazzák a *Szabolcs vármegyei Bessenyei Kört*, 1898-ban. A kör célkitűzései között szerepelt a Bessenyei-kultusz ébrentartása és ápolása is. Kezdeményezésükre a megye „művelt közönsége” szobrot állíttatott, hiszen a közeli Tiszabercel szülőttét innen küldték testörnek Mária Terézia udvarába. Kallós Ede szép bronzszobrát 1899-ben leplezték le. A kör eleinte hangversenyeket rendezett, évenként megemlékezett névadójáról, később pedig olyan magas színvonalú, ún. szabadliceális előadássorozatot szervezett, amelyek a mai TIT szabadegyetemekhez hasonlíthatók. Első buzgó titkára *Popini Albert*, a kiváló tanár, az ő segítőtársa pedig *Porubszky Pál*, aki Krúdy kezdeti lépéseit is támogatta — tanáraként s egy helyi újság szerkesztőjeként is.

A huszas években az irodalmi ügyek vezetője *Fehér Gábor* leánygimnáziumi tanár, a régi idők diákéletének finom tollú megörökítője (Az utolsó nagybotos, 1940; Obsidio Patakiana, 1940 stb.), aki 1930-ban, nem sokkal azután, hogy *Móricz Zsigmond* átvette a Nyugat szerkesztését, irodalmi délutánt szervezett számukra. Móricz itt mutatta be először *A tiszazugi méregkeverők* c. írását, Nagy

Róna József Bessenyei szobra a Tanárképző Főiskolán

Endre pedig Ady emlékének védelmében tartott előadást. A körhöz kapcsolódó, irodalommal foglalkozó tagok irodalmi ízlése egyébként inkább konzervatív, akadémikus jellegű (a harmincas években a Kisfaludy Társaság nagyszabású estét rendez Nyíregyházán), de később meghívták a szabadabb gondolkodású erdélyi és felvidéki írókat is.

1934-ben megindítja a kör a *Szabolcsi Szemlét*, mely egyidőben 16—18 éves terjedelemben, évenként jelent meg. A 10 évig élő folyóirat eleinte modernebb, haladó hangokat hallatott: magvas, vitázó cikkekben foglalkozott a város, a megye, a magyarság fontos kérdéseivel; sajnos, a második öt évben mind inkább olyan cikkeket publikált, amelyek a német orientáció gondolatát szolgálták s a fasizmusba torkolltak. A felszabadulás után *Merényi Oszkár* és *Szalontai Barnabás* még megkísérelte a kör feltámasztását az 1947-ben, Bessenyei születésének 200. évfordulójára tervezett ünnepekkel, de lényeges tevékenységet ezen kívül már nem végeztek. (1957-ben jelent meg a *Szabolcs-Szatmári Szemle* első száma, majd 1964-től évenként 1—2 szám, 1967-től rendszeresen, negyedévenként jelenik meg a vegyes tartalmú kulturális szemle.)

Bessenyei emlékét több városi, megyei intézmény névadójaként tiszteli; a Tárnárképző Főiskola megszerezte *Róna József* régebben Bécsben volt fehér márvány Bessenyei-szobrát, s a budapesti Bessenyei emlékkiállítás nagy tablói is a főiskola folyosóját díszítik.

Krúdy tanárai

Talán nem túlzunk, ha a *nyíregyházi Kossuth gimnáziumot* úgy említjük, mint a nyíregyházi irodalmi élet régebbi tűzhelyét. Nemcsak azért, mert az iskola tanárai között sokan voltak vezetői a Bessenyei Körnek és az irodalmi kezdeményezéseknek, hanem a diákok között is sok író, költőt találhatunk.

A legidősebbek között kell említenünk *Vietórisz Józsefet*, Krúdy egykori tanárát, aki több országos pályázaton nyert díjat írásaival, Bizonyos akadémizmus jellemzi költészetét, de nagyra kell becsülnünk haladó műfordítói munkásságát, mellyel a szlovák irodalom sok remekművét tolmácsolta magyarul. Emellett az ókori klasszikusok megannyi nagyságát fordította — erről az Irodalmi Lexikon részletesen beszámol. (Kár, hogy ott nem az ő, hanem hasonló nevű fiának arcképe látható.) *Ars poetica mea* (Bp. 1930) c. kötetének bevezetőjéből hadd idézzünk néhány sort költészetének jellemzésére:

Vietórisz József

*Megfogni, ami láthatatlan,
Meggötni, ami illanó,
Hogy véle minden pillanatban
Álomba ringjon a való;
Érezni, amit lélek alkot,
Ha szomjú vágya égbe tört,
S hogy vív anyaggal néma harcot,
Amíg az eszme testet ölt;
Hadd zengjen ihlet, eszme, ének
A szent költészet istenének,
Kristályba öntött gondolat,
Nevedre ajzom lantomat.*

Krúdy is gyakran emlegeti a rajztanár *Groó Istvánt*, a Hét közismert tárcaíróját, aki később Budapesten az Iparművészeti Főiskola igazgatója lett, s több kötet sikeres szerzője. (Sajátos, hogy az Irodalmi Lexikon egyetlen, felvett néven megjelentetett kötete alapján Szeő Demeter címszónál tárgyalja.) — Másfél évtizedig tanít itt az iskola volt diákja, *Leffler Béla*, aki az első háború után a stockholmi Magyar Intézetet vezeti. Lefordította Az ember tragédiáját svédre, s a Kner-féle skandináv sorozatokban az északi irodalom számos remekét ismertette, fordí-

Az 1806-ban alapított Kossuth gimnázium

totta. — A keleti utazásairól élvezetes könyvekkel beszámoló orientalista: *Pröhle Vilmos* is innen került 1919-ben egyetemi katedrára.

Az iskola *diákjai* között a munkásmozgalomnak olyan nagyjai találhatók, mint a Károlyi kormány pénzügyi népbiztosa, *Szende Pál*, *Szamuely Tibor* és testvérei, később *Rajk László*; az élők közül *Münnich Ferenc* és *Olt Károly*.

Önéletírásból — sajtóper

Diákkorában is íróként jelentkezett már *Krúdy Gyula*. 17 éves korában érettségizett, annak a *Kálnay Lászlónak* a fiával együtt, aki nyíregyházi ügyvéd korában irt bohém karcolataival nagy hatást tett a kezdő Krúdyra. (Emlegeti is a Hét bagoly, a Szindbád ifjúsága c. köteteiben.) Krúdyval kapcsolatban sokan a csinált hangulatokat, a prousti időtlenség lidérces tétovaságát emlegetik, pedig a múltat idéző stílus egyszersmind szakítás azokkal az ifjúkori impressziókkal, amelyek a nyírségi dzsentrí hanyatló uralmához fűződtek s így annak széthullását jelzik. Önéletrajzi regényében, az *N. N.*-ben említi: „hosszú, hosszú kíváncsi estéken hányszor jártam be a várost, hogy valamit észrevehessej a nyírségi nagyfalu éjszakájából” ... „Máshol már beletörődtek az emberek, hogy vége a régi világnak, dolgozni, tanulni, igyekezni kell, hogy megélhessünk. A Nyírségben még mindig a követválasztást várták, a takarékpénztár körül sompolyogtak értéktelen váltókkal, az öregek a fiak házasságától remélték sorsuk jobbrafordulását vagy egy százesztendő per eldőlésétől. A fantasztikus tervek, légvárak, szépen kicirkalmazott remények, édesded ábrándok jól kifejlődtek ezen a mocsaras, ködös, szegényes, kidőlt-bedőlt tájon... Csak el, el erről a ködös, életunt és fontoskodó, szomorú és hencső tájról, bár ifjúkoromban megmutattam, hogy van olyan kemény öklöm, mint bármelyiküknek közöttük. Tizenhat-esztendő koromban nehéz kardokkal, derékig mezítelenül párbajoztam a huszár-laktányában s nem is csodálkoztam, hogy ép bőrrel menekültem. (Bár eljöttem közülük, hogy csak álomban járjak vissza, legfeljebb az apám sírját látogattam meg néha, sokáig nem tudtam elhagyni virtusaikat, vakmerőségüket, attakirozásukat, lögős szomjúságukat).” — Nem csoda, ha 1924-ben, amikor az említett örökválság 100 éves jubileumára városi emlékkönyvet szerkesztenek és Krúdytól is kérnek cikket, a megjelent visszaemlékezés nyomán az emlegetett személyek sajtóper akasztanak a kritizáló, csipkelődő író nyakába.

Innen indultak

Itt érettségizett 1923-ban Gádor Béla, aki bátyjával (írói nevén Görög Lászlóval) együtt az önképzőkörben tűnt fel írásaival, ahogy erről Gádor a *Néhány első szerelem története* c. kötetének remek novelláiban beszámol. Szóban is visszaemlékezett a régi kedves kapcsolatokra azon az irodalmi esten, amelyet az iskola 1956 májusában, alapításának 150. évfordulóján rendezett. Itt szavalták a fasiszták által elpusztított *Leveleki László* és a Nyugatból is ismert *Kelen László* verseit. A fiatalabbak is szerepeltek: még diákkorában jelent meg kötete *Bory Zsoltnak*, aki a felszabadulás után a Vándortűz országos pályázatán díjat nyert, de azután, azóta ritkábban ír; mások: *Bényei József*, *Soltész István* Debrecenbe szakadtak; *Rákos Sándor* is innen indult, diákkorában Krúdyról tartott előadásokat. Félévszázaddal idősebb iskolatársáról a hangulatot jól elleső versben emlékszik vissza, *Krúdy* címmel:

*Hideg falakra tűz a holdsugár.
Kékes ködben puhán lebeg a táj.
Szekér zörög végig a városon,
álmos kocsis bóbiskol a bakon.*

*Prémkucsmában — huj, be fagyos a szél! —
késő éjjel megyek hazafelé.
Bánat kísér, mint régi ismerős,
úgy érzem magam, mint egy Krúdy-hős.*

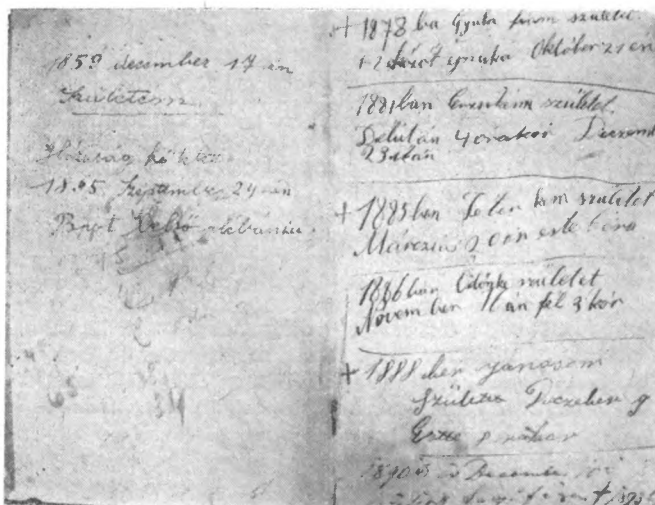
*Tíz éve ennek... Azt az éjszakát
és a várost, ahol ifjúkorát
töltötte Krúdy, messze hagytam én —
talán álom volt múltam éjjelén*

Az ünnepség idején érettségizett Ratkó József, akinek három versét egyik tanára szavalta el. Egyik vallomását idézzük:

Anyám

*Anyám a föld alatt van,
vigyázzok, rá ne lépjek.
Nem tudom, mily alakban
költ fel őt az élet.*

*Könnyű soványka teste
nem tudom, hogy mivé lett
— bogárka, búza lett-e —
vigyázzok, rá ne lépjek.*

Családi bejegyzések Krúdy édesanyjának imakönyvében

Az akkor még első-kötetes Váci Mihály is ekkor lépett először Nyíregyháza közönsége elé. A város szülőtte gyakran emlékszik vissza gyermekkorára, tanítói munkájának első hónapjaira, amikor sor-kosztra járt: a hét minden napján más család-hoz, hiszen különben nem tudott volna a pusztán megmaradni. Én szőke városom c. karcolatában írja:

„Nyíregyháza minden hazalátogatásomkor meghatározható kedvességgel mutatja-dicsekszi fiatalabb, újuló arcát... Nem történelmi város, de most

A Mórícz Zsigmond színház

mélyet lélegzett a történelemből. S a szabadság keleti szele mélyen megpezsdtette itt a vérkeringést.

De jó is hazamenni — és végigjárni a várost, a városi és megyei tanácsot, szervezeteket, iskolákat, ismerős munkahelyeket. Látni a vezetőket, a városszékek munkás- és parasztlakosú kis utcácskáinak meglomolyult arcú fiait jó barátként. És ezek az emberek most történelmet csinálnak! lehetőségeikhez mérten, szerényen, de meg-ható céltudatossággal álmodják, tervezik és formálják nyírfák fehérjéjéről, homok aranyától, akácok virágjától, rozstábláktól sugaras-derűs, fiatal, friss városukat.”

A „gyermekkor fővárosa”

És vannak mások, akik csak rövid ideig élnek Nyíregyházán. Ilyen *Gulyás Pál*, aki az 1923/24. tanévet a felső kereskedelmi iskolában töltötte. Itt tanítva, panteisztikus rajongással gondolt mindig azokra, akik nincsenek mellette: a kedves meny-asszonyra, a debreceni rokonokra és barátokra. Így született *Hol vagy?* c. verse is:

*Idegenek nekem ezek a fák,
pedig ősz van s én az őszt ismerem.
Idegen az egész sötét világ,
pedig engem is vár a sirverem*

*Látod ott a Napot? Nekem ragyog,
az erdő az én vad szívemnek borong,
nekem gyúlnak a hulló csillagok
és a Föld — az is az én csillagom!*

*Idegenek nekem ezek a fák
mégis és idegen az alkonyat...
Ősz van, köröskörül ezer világ —
de nem látom sehol az arcodat!*

Ekkor jelenik meg Nyíregyházán *Juhász Gézával* közösen kiadott *Testvérgályák* c. kötete és egy Lenau-fordításokat tartalmazó füzet is.

Gyakran járt a városban *Mórícz Zsigmond* is, „gyermekkor fővárosának” nevezi Nyíregyházát közismert riportjában, amelyet 1924 telén írt a bokortanyákról. Ez a településforma annyira megtetszett neki, hogy számos írásában emlegeti, példaként hozza fel, még a *Rokonok*ban is ezzel példálózik Kopjáss a polgármesternek. A

Forró mezők városi cselekménye nyomon követhetően nyíregyházi ihletésű. — Amikor leánya, Lili, fiatal asszonyként színész férjével Nyíregyházán turnézott, Móricz gyakran volt a város vendége: egyik-másik látogatásának emlékét őrzi a múzeumi vendégkönyv, amikor a nagyrabecsült néprajztudóst, Kiss Lajost látogatta meg; s a *Míg új a szerelemben* beszél a Korona szálló bérlőjéről, a *Betyárban* a Luther ház építkezésénél lehetne kereseti lehetősége a munkanélküli Avar Janinak. Sokszor járt innen a környékre: dzsentrinézőbe, akácillat élvezésére; 1935-ben, egyik rádió-előadásában (*Nyíregyházi körkép*) ír ilyen benyomásairól: „Most jövök Nyíregyházáról s még kábult vagyok az akácok illatától. Tudják-e önök, hogy Szabolcs megye május végén s így június elején az ország hatalmas díszkertje?... Az akácvirág méhcsábító omlatag fürtjei, amint elborítják a legvékonyabb ágakat s araszos firtökben tömören csüngenek a levelek közül, öblös tenyért betöltő kövér mohósággal, semmi máshoz nem hasonlíthatnak. Mint égi bárányok, az ember kívánja megsimogatni őket... égi szépség nyílik meg a testi érintésen át. — Virágzás idején két héten át ebben az édes, erős, nem kábító, hanem felfrissítő illatban úszik Szabolcs megye. Ez az illat repül a réteken, a remek fiatal rozsvetések felett. Bejárja a város minden zegét-zúgát; besuhan a nyitott ablakokon és átítatja az egész lakást. Ébredéstől elalvásig állandóan ott csiklándoz ez az illat, mely oly kimondhatatlanul kellemes, hogy nem lehet megúnni. Vannak erős illatok, mint a lilium, éjszaka benne hálni, halált okoz: az akácvirág üdébbe teszi az álmat és frissebbé a szellemet. Az akácvirág illata csak boldogságot ad... Sokat tudok beszélni ezekről az akácokról, mert nagyon szeretem őket. Itt éltem kisgyermek koromnak nagy részét az akácok alatt...”

A Sóstó vendégei

A Nyíregyháza melletti kis gyógyfürdő, a Sóstó is fel-felbukkan az irodalomban. Krúdy ír róla a legtöbbször: a nagy dzsentri mulatozások színhelye a kis fürdő vendéglője. A néhány kilométerre, Kótajban született *Galambos Lajos* gyakran emlékszik meg a Sóstóról, az erdőről, csakúgy, mint nyíregyházi diákoskodásának megannyi élményéről (Hideg van tegnap óta, Isten őszi csillaga, Zsilipek).

Katona Béla egy hosszabb tanulmányban már megírta *Szabó Lőrincnek* a Sóstó partján, Sóstóhegyen töltött heteit: amikor — 1945/46 fordulóján — a *Tücsökzene* nagyrésze megszülethetett a Thomas-család vendégszerető hajlékában, a tréfásan „Tücskök kávéházának” nevezett villában. (Irodalomtörténeti Közlemények 1963. 4. sz.)

Evekkel ezelőtt egy író-olvasó találkozón melegedett össze Váci Mihállyal és Kis Tamással *Garai Gábor*; sóstói sétájuk után keletkezett a *Mediterrán őszi c.* kötet egyik darabja, *A Sóstón*, amelynek befejező sorait idézzük:

... Az erőt háromféleképpen
járjuk hárman — s eggyé simul a kép:
csiz füttyjeleit követi Mihály,
Tamás hajlongva jár, botanizál,
én meg azt lesem, hogy áramlik át
rajtuk, rajtam s önmagán a világ,
hogy társul a táj s ki ölen lakik;
Szabolcs, Budapest — s mi hárman, amint
nyeljük e nyári tavasz-izt: hamar
barátságunk újbort-kortyaival.

Ugyanígy várja és vágyja az írók és az irodalom szeretőit ez a fiatal város: Nyíregyháza s minden irodalmat szerető lakosa.

Margócsy József

KÖNYVEK NYÍREGYHÁZÁRÓL

Emlékkönyv. Kiadja az alapításának 150. évfordulóját ünneplő nyíregyházi Kosuth Lajos gimnázium. Szerk.: Horváth Sándor és Margócsy József. 1957. Nyíregyháza, 174. XVI l. Tartalmából kiemelkedik Katona Béla dolgozata Krúdy Gyula ifjúkoráról és a Nyírség szerepéről Krúdy műveiben; Molnár József adataira „Adalékok Szabolcs-Szatmár megye művelődéstörténetéhez” címmel: ez a nyomtatásban

megjelent legbővebb gyűjtemény ebben a témakörben.

Negyven éve. Júbileumi emlékkönyv. A Tanácsköztársaság Szabolcs-Szatmár megyei története, 1959. TIT megyei titkárság kiadása, Nyíregyháza, 180. XVI l.

A nyíregyházi direktórium története: a Tanácsköztársaság legtovább ebben a városban tartotta meg uralmát.

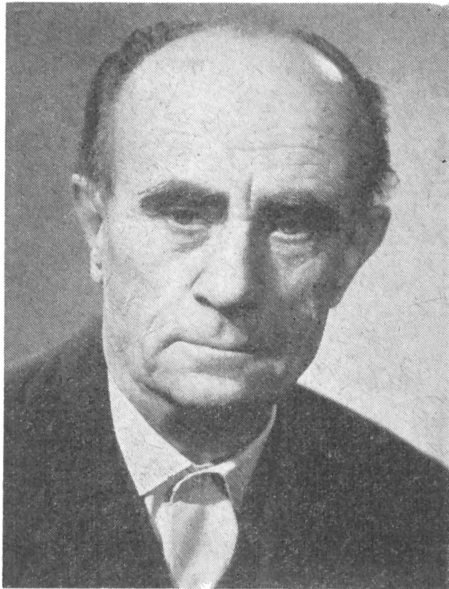
Budapest—Debrecen—Nyíregyháza. 1962. Panoráma, 164 l.
E kiadás és a *Magyarország* útikönyv (1966. Panoráma, 693 l.) is foglalkozik Nyíregyházával és a megyével, de rendkívül és megengedhetetlenül sok boszszantó hibával, rossz adattal, tévedéssel. Ezek összefoglalását és részbeni helyreigazítását ld. MARGÓCSY József: *Hírünk az országos kiadványokban.* = Szabolcs-Szatmári Szemle 1967. 1. sz. *Igy vagyunk együtt.* Összeáll.: Somogyi Jolán és Szász Levente. 1961. Megyei Könyvtár. Nyíregyháza, 44 l. (Sokszorosítás.) Antológia a megye íróinak életéből, életrajzi adatokkal.
Krúdy és a Nyírség. Szerk.: Somogyi Jolán. 1963. Megyei Könyvtár. Nyíregyháza, 24 l.
Emlékkiadvány az író kettős jubileumára — jellemző szemelvényekkel.

Szabolcs-Szatmár két évtizede. Összeáll.: Somogyi Jolán. 1965. Megyei Könyvtár. Nyíregyháza, 132 l.
Illusztrált szemelvényes bibliográfia Nyíregyháza és a megye fejlődéséről, kulturális életének előrehaladásáról.

Szabolcs-Szatmári útikönyv. 1965. A Megyei Tanács V. B. kiadása. Nyíregyháza, 203 l. 2 térkép.
Kész útiprogramok formájában kalauzol a város és a megye hagyományai, irodalmi, kulturális emlékei között.

MOCSÁR GÁBOR: *Nálunk vidéken...* 1967. Kossuth, 265 l.

A kötet több írása foglalkozik Nyíregyházának és környékének szociológiai kérdéseivel, főleg gazdasági és kulturális szempontból (elvándorlás, ingázás, szellemi provincializmus stb.)

KASSÁK LAJOS

1887—1967

Az *Egy ember életében* ő rajzolta meg először és máig fölülmulthatatlan erővel és szépséggel, lehanggadt kritikai realizmussal, a magyar munkádsorsot. A könyv puritán stílusban és konok tisztasággal íródott. Gorkij Önéletrajzán kívül nem is volt más mintája, önmagából merített, átélte és megszenvedett életanyagát öntötte formába, egyszerre volt szobrász és szobor. Máig ez a legnagyobb és legjelentősebb prózai műve, mely megőrzi életét, alakját, emlékéit a jövő nemzedékek számára.

Roppant életöztön és életakarat dolgozott Kassák Lajosban egész életén át. Ez nem engedte elfáradni a csalódás, csüggedés, kiábrándulás idején sem a nyolcvan év alatt, amelyet megért. Érsekújvárról, e Nyitra folyó melletti városkából, a magyar és szlovák nyelvhatárról indult el az életbe mint lakatosinas, majd lakatossegéd. Győrött, aztán Pesten, az Angyalföldön dolgozott, ahol hamarosan tagja lett a Magyar Munkás Egyletnek. 1909-ben vándorútra indult, és jobbára gyalogszerrel bejárta Ausztriát, Németországot, Belgiumot, egészen Párizsig eljutott. Ezek az ő csavargó évei, amikor az egész világot megismerni vágyik: „Szívemhez szorítlak, el sem is engedlek virágzó, csodálatos élet”. Ezt az életerzést ami ezekben az időkben eltöltötte, írta meg később a nagy csavargó írókról, a magával annyira rokonnak érzett Gorkijról, Knut Hamsunról, Andersen-Nexórról szóló írásaiban.

E vándorévek után jelenik meg első írása 1910-ben. Ugyanekkor a szociáldemokratákhoz csatlakozik, majd anarchista-szindikalista lesz, és az első világháború kitörése után, a világbéke védelmében csődöt mondott II. Internacionálé ellen fordul az *Új Nemzedék* című hetilap 1914—15-ös évfolyamába írt nagy cikksorozattal. 1915-ben megalapítja a *Tett* című folyóiratát, melyet annak 1916 őszi való betiltása után a még inkább antimilitarista *Ma* című folyóirata követ.

1918-ban, a polgári forradalom győzelme után mélységesen elégedetlen. Úgy érzi, hogy a megcsalt, kijátszott dolgozó milliók fojtott dühe morajlik országszerte. 1919-ben a létrejövő Irói Direktórium, majd a Lukács György vezetése alatt álló Közoktatásügyi Népbiztosság tagja. De főlészol az írók párttagsága ellen, amelytől épp a szocializmus érdekében annak tisztaságát és belső szabadságát félti. Ezért kiválik a Közoktatásügyi Népbiztosságból, elvonul a Balaton mellé, ahol a Tanácsköztársaság bukása után mégis nyomban letartóztatják, és a Gyűjtőfogházba viszik. Kiszabadulása után kalandos úton jut ki Bécsbe.

Bécsi emigrációja alatt a különböző avantgard-irányzatok: dadaizmus, majd konstruktívizmus és végül az expresszionizmus világszerte egyik legkiválóbb képviselője lesz. Egyidőben a Marinetti vezette olasz futuristák és a német expresszionista bal-szárny hatása alá kerül, de szabadverseinek sajátos kassálki formájában végül is egyéni hangon szólaltatja meg a szegények panaszát és igazát, a gyárak, bányák, üzemek világát, az emberek egyetemes békevágyát.

A konformista lelkekkel egész életében nem tud összeemelegedni, de az úri semmittevők és élvezők még idegenebbek számára. A versek hatalmas sora visz a 1915-ben írt *Mesteremberektől* a talán legegényibb *Földem, virágom* kötetig, melyekben a lét örömeit, a születés, szerelem, család, természet, munka, majd az emberi szenvedés és szájalom élményeit, a halál nagy misztériumát szólaltatja meg.

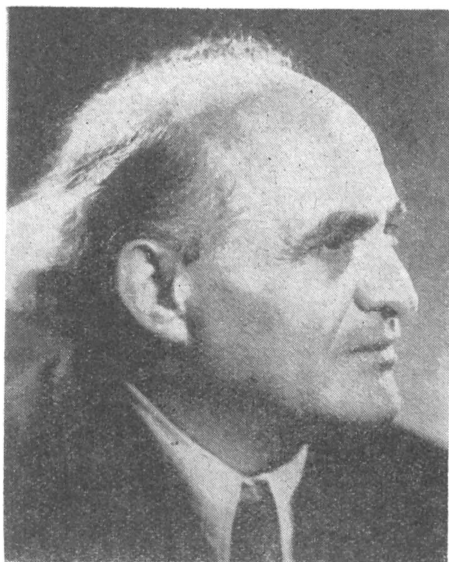
Közben az emigrációból való 1927-es hazatérése után egész 1939-ig szerkeszti a *Munka* című folyóiratot, maga köré gyűjtve az egymást folyton váltó, cserélődő tisztelők, hívek, követők fiatal csoportjait. 1945 után a Szociáldemokrata pártban vállal képviselői mandátumot, a fordulat évéig szerkeszti az *Alkotás*, majd *Kortárs* című folyóiratot. Azután egy évtizedig hallgat. 1956 után egymást követően jelennek meg régi és újabb művei. 1965-ben Kossuth-díjat kap.

K a t o n a J e n ő

M Ű V E I

- Életriratás (elbeszélések). Benkő kiadása, 1912.
 Hirdetőszloppal (versek). Szellemi Termékek Országos Tanácsa, 1919.
 Máglyák énekelnek. Bécsi Magyar Kiadó, 1920.
 Novelláskönyv. Bán (Wien), 1921.
 Tisztaság könyve (szabadvers és próza). Horizont, 1926.
 Napok, a mi napjaink (regény). Pantheon, 1928.
 Megnőttek és elindultak (regény). Pantheon, 1932.
 A telep (regény). Pantheon, 1933.
 Az utak ismeretlenek (regény). Nyugat, 1934.
 Földem, virágom (válogatott versek 1915–1935). Kiadó nélkül. Kecskemét, 1935.
 Három történet. Cserépfalvi, 1935.
 Ajándék az asszonynak (versek). Cserépfalvi, 1937.
 Akik eltévedtek (regény). Cserépfalvi, 1937.
 Anyám címere (regény). Cserépfalvi, 1937.
 Egy kosár gyümölcs (regény). Dante, 1939.
 Azon a nyáron (regény). Dante, 1940.
 Hídepítők (regény). Singer és Wolfner, 1942.
 Egy álom megvalósul (regény). Singer és Wolfner, 1943.
 Emberek-sorsok (elbeszélések). Stílus, 1943.
 Karácsonylék (regény). I–II. Singer és Wolfner, 1943.
 Kis könyv haldoklásunk emlékére (naplójegyzetek). Új Idők, 1945.
 Hatvan év összes versei. Singer és Wolfner, 1947.
 Egy lélek keresi magát (regény). Új Idők, 1948/
 Mögötte áll az angyal (regény). Új Idők, 1948.
 Válogatott versei. Magvető, 1956.
 Boldogtalan testvérek (válogatott elbeszélések). Szépirodalmi, 1957.
 Angyalföld (regény). [1929.] Magyar Helikon, 1958.
 Költemények, rajzok. Szépirodalmi, 1958.
 Mélyáram (elbeszélések). Magvető, 1960.
 Marika énekelj (regény). [1930.] Magvető, 1961.
 Mislilló királysága (regény). [1912.] Magvető, 1961.
 Munkanéklülék (regény). [1933.] Magvető, 1962.
 Szerelem, szerelem (versek). Szépirodalmi, 1962.
 Az út vége (regény). Magvető, 1963.
 Vagyonom és fegyvertáram (versek). Magvető, 1963.
 A tölgyfa levelei (versek). Magvető, 1964.
 Mesterek köszöntése (versek). Magvető, 1965.
 Egy ember élete (önéletrajz) [1928–39.] Magvető, 1966.

FAKLYAVÍVOK — (Dalok, kórusok a magyar munkásmozgalom múltjából) — címmel a Népművelési Propaganda Iroda kiadja a felszabadulás 20. évfordulójára indított hanglemezorozat zenei anyagát. A megjelent első kötetben közreadott 28 mű könnyű feldolgozású, ezért betanulásuk és előadásuk minden iskolai, vagy felnőtt kórus számára lehetséges.

FÜST MILÁN

1888—1967

A modern magyar vers két úttörője, mestere — Kassák és Füst Milán — szinte egyszerre távozott az életből, végleg lezárva egy irodalmi korszakot. Mindketten a hagyomány nyügétől szabadították fel a verset, mindketten a szó, a lejtés és a mérték szabadsága felé törtek utat, a modern költészet nagy tartalmi és formai változását hozták. Mégis alig van náluk ellentéteesebb alkatú két költő. Kassáknál minden szerkezet, mértan, konstruktívitás; Füstnél elomló képek, végtelenbe ívelő sorok, csupa vízió. Talán ő az a költő, aki — Adyn kívül — a leginkább látomássá tudta alakítani a század óriási és szorongató élményeit. A pusztulás fájdalmát, az emberi létezés esetlegességének tragikumát, az élet szomorú tünékenységének döbbenetét formálta meg nagyszabású és költői látomásaiban. Költészete komor fenséggel szólaltatta meg a történelem és a filozófia vallatópadjára került modern ember kétségeit, szorongásait. Füst a tragikus közérzet költője, lázadása inkább sötét sejtelmekben, komor víziókban öltött testet, mint merész forrongásban. „Változtatnod nem lehet” — vallotta maga keserűen: újra és újra elzengte a pusztulás félelmét, bibliai színekkel festett freskókban mintázta meg kora szorongásait. Rokontalanul dolgozott, társai nem is voltak, inkább csak tanítványai. Valódi társai festők: Csontváry és Gulácsy Lajos, akik hasonló szorongásokat, hasonló tragikus látomásokat kelteket életre vásznaikon.

Komor világ Füst Miláné, mégsem kiábrándító, semmiképp sem pesszimista. Inkább küzdelemre biztat; azzal amit bemutat, felrázni, felébreszteni akar.

E biztatás, lázadásra serkentő erő van jelen egész életművében. Hetvenkilenc évet élt: rengeteget dolgozott. Mint ő mondta magáról, nem is volt „életrajza”, csak „munkarajza”: a tevékenység állandó lázában, az alkotó vágy felcsigázott készenlétében élt. Versei a végső fogalmazás kőbe kívánczó tömörségével szólnak. Ezért van az, hogy bár csak egy vékony kötetre valót írt, mégis évtizedeket töltött velük: a modern magyar líra tökéletes remekeivé csiszolta, formálta őket. Drámái — a *Boldogtalanok*, a *IV. Henrik király* — éppúgy a műfaj mesterévé avatták, mint esszéi, esztétikai tanulmányai, novellái vagy regényei: az *Advent*, a *feleségem története*. Füst Milánnak az írónak sok arca volt, az embernek azonban csak egy. A gondolkodó arca s a humanistáé. Ezt az arcot — Füst örök képmását — megőrzi művei.

P. B.

MŰVEI

- Füst Milán összes versei. Magvető, 1958.
- Kisregények I—II. Magvető, 1958.
- A feleségem története. Magvető, 1957.
- Öröktűzek. (Elb.) Magvető, 1961.
- A Parnasszus felé. (Regény.) Magvető, 1961.
- Drámái. Magvető, 1966.
- Emlékezések és tanulmányok. Magvető, 1956.
- Látomás és indulat a művészetben. Szépirodalmi, 1963.

A SZÍNJÁTSZÓK Kiskönyvtárának 83. füzeté *Gáspár Margit*: Ha elmondod, letagadom című kétrészes szatirikus játékát tartalmazza. A mai témájú darab a kis-királyokat és a megalkuvást gúnyolja ki.

A VALÓSÁG SZÍNE ÉS VISSZÁJA II.

Iszaak Babel Lovashadseregéről

Emlékezzünk vissza: szövött képhez hasonlítottuk nem a művészetet, nem az irodalmat, nem is Babel műveit, hanem magát a valóságot. Szövött képhez, melyet kellő távlatból is szemlélhetünk, a szokásos történelmi módon; ekként hűvös áttekintést — melyet szívesen neveznek tárgyilagossnak — nyerhetünk egészéről, s a törvényt, mely szerint alakult — mi több: minden bizonytalanság után is alakul majd — jól felismerhetjük. De másként is nézhetjük: közelhajolva hozzá. Így — bár a nagy összefüggéseket, századokra szóló törvényszerűségeket pillanatra szem elől veszítjük — egyéni-egyedi részletei, az egyszerűek és nem ismétlődők élesen, szinte kiáltóan szemünkbe ötlenek. Gyakorta meglepetést is okoznak. A részletek ugyanis majd mindig merőben mások, mint — a kép egészéből ítélve — vártuk volna. Nem egyszer ellentételesek vele és egymásnak is ellentmondók.

Féltreteve a hasonlatot (mely már alig-alig volt hasonlat, inkább csak képes beszéd), nézzük, hogyan tudta Babel a polgárháború fájdalmas kuszaságát hűen és láttatóan visszaadni, méghozzá nem többkötetes regényben, hanem egy-egy három-négy oldalas karcolatban. Vegyük ezúttal *A levél* címűt bonckésünk alá. Igen alkalmas lesz módszerének feltárására, eszközeinek megismerésére.

A tulajdonképpeni levelet három sor vezeti be: „*Íme egy hazairt levél, amelyet expedícióknak küldönce, a fiatal Kurgyukov diktált nekem. Megérdemli, hogy ne menjen feledésbe. Leírtam minden szépítés nélkül, s az igazsághoz híven, szószerint adom tovább...*”

Különös módon már ezek a bevezető sorok előhívták emlékezetemből Csehovnak egy karcolatát. Abban is szerepel egy levél, melyben egy bizonyos Vanyka, egy kilencéves gyerek, kéri nagyapját, vigye el őt a suszteréktől, ahová inasnak szegőd-tette, mert meghal.

A kis inas és Bugyonnij lovashadseregének küldönce között szinte semmi hasonlóság. Egyikük nem bírja elviselni sorsát, másikuk önként vállalja, sőt alakítja. A két levél tartalma sem egyezik semmiben — hacsak azt nem vesszük egyezésnek, hogy mindkettőt haza írták. Meg hogy mindkettő levél. Dehát a levél-forma nagyon régi irodalmi eszköz, a századok folyamán nem egy író használta ki a benne rejlő önleplező lehetőséget. Maga Csehov is jónéhányszor. Kurgyukov levele mégis éppen Vanykáét idézi emlékezetünkbe. Kell, hogy ennek valami oka legyen.

Úgy hiszem, hogy az a sajátos humor rokonítja őket, mely ezt is, azt is belengi, s amely nélkül a valóság szörnyeteg tekintete, mely reánk mered belőlük, elviselhetetlen volna.

Vanyka is, Kurgyukov is primitív lény; gyermeki ártatlanság, mi több: naiv báj sugárzik belőlük. Hangsúlyozom, hogy nem csupán Vanykából, hanem Kurgyukovból is, abban az értelemben mindenestre, hogy „boldogok az együgyűek, mert őkék a mennyek országa”. A novellák humorának forrása éppen ez: az elbeszélők gyermeksége és a valóság felnőtt kegyetlensége között feszülő ellentét, mely mindkét levélben egyazon módon fejeződik ki. Egy stílusfogás révén: a hagyományos „kötelező” levél-frázisok és a konkrét, egyénien megírt tények elegyítése segítségével. Kurgyukov ezzel a szertartásos mondattal kezdi levelét: „*Szeretett anyám, Jevdokija Fjodorovna. Levelem elején sietek tudatni, hogy Istennek hála élek és egészséges vagyok... Mélyen a nyírkos földig hajolva tiszteltetem magát, meg...*” A rokonok, keresztapák és anyák felsorolását, mely itt következne, elhagyja Babel, de megjegyzi, hogy elhagyja, s épp ezáltal hívja fel rá figyelmünket: jókora lista lehetett. A későbbiek során is beleszó hasonló obligát fordulatokat, éppúgy, mint Csehov Vanyka levelébe. Ezek az ártalmatlan — mert értelmüket veszített frázisok — az egyszerű, egyénien és ízesen megírt, nagyon is elevenen ható tények közé hintve óhatatlanul humoros hatást keltenek, és elviselhetővé teszik a valóság szörnyűségeit, anélkül, hogy szépítenének rajtuk.

Maguknak a tényeknek naiv keverése szintúgy humoros hatású. Vanyka ígéreti nagyapjának, hogy eltartja majd ha nagy lesz, s nem engedi bántani senkinek, ha pedig meghal, imádkozik lelke nyugalmáért, csak vigye el a suszteréktől, majd — átmenet nélkül közli, hogy „*Moszkva nagy város. A házak mind úri házak, és sok ló van, de birka nincs...*” Babel még gyakrabban él ezzel a fogással: „*Írja meg — kéri levelében anyját —, mi van Sztjopa lovammal, él-e még, vagy sem, arra kérem, gondozza és írjon róla, biceg mégj vagy abba hagyta? No meg rühes-e még a mellő*

lába, megpatkolták-e vagy sem? Szeretett anyám, Jevdokija Fjodorovna, arra kérem, mindenképpen mossa meg gyakran a mellső lábát azzal a szappannal, amit otthagytam a szentkép mögött, s ha apám elhasználta volna a szappant, úgy Krasznodarban vegyen belőle, és Isten nem hagyja el.” (Egyetlen szóra szeretném itt felhívni a figyelmet, amelyet csak úgy hangsúlytalanul, mentiben hintett el Kurgyukov, illetve Babel: az apámra. Át is síklunk fölötte, s csak később ébredünk reá, hogy nem véletlenül bukkant itt fel, s súlytalansága is szándékolt volt.)

Egyelőre azonban még a fordulatok elemzésénél tartunk. Folytathatom is az idézést, épp itt ugrik egyet Kurgyakov: „Azt is elmondhatom, — felejtí a lovat —, hogy erre felé nagy a szegénység, a parasztok lovastól elbújdosnak az erdőkbe a mi vörös vitézeink elöl...” Ezután a nevetségesen aprócskára növv búzára kerít szót, meg a rozsrá, zabrá s a komlóra, mely „itt karókon nő, úgyhogy igen rendes, s ebből itt házisert főznek.” Ismét gondolat-ugrás következik — úgy tűnik más jellegű, mint az eddigiek, lényegbe vágó: „Másodsorban sietek levelemben megírni, mi lett apám-mal...”

Ezúttal azért szakítottam félbe az idézetet, mert valóban a lényeg következik, s még várni akarok vele.

Babelnak jó oka volt, hogy a humor-forrásokat, melyek Csehov Vanykájában megcsillantak, bővebben csurgassa szét karcolatában. Neki nem csupán a valóság véletleneiben kifejeződő, de lényegéhez tartozó kegyetlenségét kellett a szertartásban frázisokban és naiv át- meg visszatérésekben lappangó humorral elviselhetővé tompítania, hanem hőiséet, a levelet író Kurgyukovét is. Hogy a történetek (és történők) borzalmassága csupán főbe verjen, de ne sújtson le végképp.

(Közbevetőleg: novellája végén Csehov is enyhíti — nem a tényeket, hanem a ránk gyakorolt elviselhetetlenül fájdalmas hatásukat egy anekdotikus mozzanattal, azzal, hogy Vanyka így címezi levelét: „Nagyapónak, falura”, amin muszáj elmosolyodnunk, annak ellenére, hogy éppen általa jut tudomásunkra: Vanyka segélykiáltása a semmibe vész; helyzete reménytelen.)

Ha Kurgyukov levelét nem járná át a humor, ha ezidáig nem egy gyermek, jó-értelemben vett együgyű legényt ismertünk volna meg belőle, aki egy ügyre tette fel életét, aki még rühös és sánta lova iránt is telve aggodalommal és gondoskodással, akkor a következők szenttelen hangjából kiégett, lepusztult léleknek vélhetnők, s meggyűlölnénk. Talán még az ügyet is, melyhez szegődött.

A félbeszakított mondat ugyanis így hangzik: „Másodsorban sietek levelemben megírni, mi lett apám-mal, s hogy már épp egy éve, hogy halálra kaszabolta édes bátyámat, Fjodor Tyimofejics Kurgyukovot.” Ezután indulattalanul részletezi, miként történt a dolog. Egyetlen szubjektív megjegyzést szúr csupán közbe: „Annyit szenvedtem tőle, (mármint saját apjától) mint Jézus Krisztus a megváltó.” Ítéletet ez sem tartalmaz. Majd arról ejt néhány szót, hogyan szökött meg tőle és csatlakozott ismét csapatához, mellyel Voronyezsbe vonult. Újabb hirtelen tárgyváltás, pontosan, mint Csehov Vanykájáé: „Voronyezsről megírhatom, szeretett anyám, Jevdokija Fjodorovna, hogy ez nagyon szép város, nagyobb, mint Krasznodar, igen szép emberek lakják, és a folyóban lehet fürdeni. Naponta két font kenyéret kaptunk, fél font húst és elegendő cukrot, úgyhogy reggelenként edesen ittuk a teát, vacsoránál is, és elfeledkeztünk az éhségről, délben pedig Szemjon Tyimofejics bátyámhoz mentünk palacsintát vagy sült libát enni, utána meg lefeküdtem pihenni.” Folytathatnám az idézetet: a kitérő tart még, bár lassan-lassan visszakanyarog tulajdonképpeni témájához, annak tudatásához, hogy mi lett apjával, akit Szemjon Tyimofejics — Kurgyukov idősebbik testvére — mindenütt keresett, kutatott, „mert hát nagyon sajnálta Fegya bátyámat. De hát szeretett anyám, jól ismeri apámat meg annak makacs természetét, s tudja, mit csinált — szemtelenül vörös szakállát hollőfeketére festette, s ott járt-kelt Majkop városában civil ruhában.” (A makacs jelzőt ebben a helyzetben nem érezzük helyénvalónak: már miért volna makacs természetű, aki feketére festi a szakállát, hogy ne ismerhessenek rá? Igaz? Pedig a jelző telitalálat: Tyimofej Rogyionovics Kurgyukov valóban makacs ember volt. Sőt! Konok: börtönőri nézeteiben, életvitelében, a régihez, a pusztulásra éretthez való ragaszkodásában megátalkodott. Tágabb értelemben nagyon is helyénvaló a makacs jelző, szűkebben azonban — s a mondat-szerkezetből először így értelmezzük — félrecsúszottnak hat, a levélíró naivitását tolja előtérbe, enyhén komikus hatást kelt. Szükség is van erre az elkövetkezők miatt.) Kurgyukov apját ugyanis mégis felismerik, holléte Szemjon tudomására hozták, aki vele együtt s a falubeli önkéntes fiúkkal utánaered Majkopba. „Aliq hogy Szemjon Tyimofejics megkapta apát, nekiestek a korbáccsal — tudósít a levél —, aztán felállították a harcosokat az udvaron hadirendbe, ahogy illik. Tyimofej Rogyionovicsnak (nem hagyja el a tiszteletet jelző kereszt és atyai nevet!) vizet löttyintett a szakállára, s a szakállról lecsurgott a festék. (Innen már olyan pontos, hogy a szembenállók szavait is idézi!) Szenyika megkérdezte apámat:

— Jól érzi magát a kezem között, apám?

— Nem — mondta apa —, biz ez keserves.

Ekkor Szenyika megkérdezte:

— Hát Fegyának, amikor lekasabolta, jó volt a maga keze között?

— Nem — mondta apám —, keserves volt Fegyának.

Akkor Szenyika megkérdezte:

— Arra gondolt-e, apám, hogy magának is keserves lehet?

— Nem — felelte apám —, arra én nem gondoltam, hogy nekem is keserves lehet.

Ekkor Szenyika az emberek felé fordult, és így szólt:

— Azt hiszem, ha én az övéik kezébe kerülök, nem lesz irgalom számomra. Most pedig, apám, végzünk magával..."

A párbeszéd nem csupán szűkszavúságával emlékeztet Hemingway legsikerültebb dialógusaira, hanem ritmusában is. S a szavak értelmén túl ez a ritmus — melynek könyörtelen kegyetlenségét a közbe-közbe szúrt „akkor azt mondta, akkor megkérdezte”-féle ősi és monumentálisan primitív pontoskodás a végsőig fokozza — nem hagy kétséget afelől, hogy végső — jelképesen is végső — leszámolás következik.

De hadd idézzem tovább: „Apám, Tyimofej Rogyionics (megint a tiszteletet megadó kettős név!) utolsó szavaival lehoráta Szenyikát, nem átalotta anyánkat meg a Szüzanyát trágár szavakkal emlegetni, Szenyikát képen vágta, Szenyika pedig kiküldött az udvarról, úgyhogy (most figyeljünk!) szeretett anyám, Jevdokija Fjodorovna, nem írhatom le azt, hogyan végeztek apánkkal, mert hát kiküldtek az udvarról.” Sajnálja, hogy kiküldték, szívesen leírta volna a kellő részletességgel a kivégzést is, mert minden bizonnyal anyját is érdekelték volna a részletek. Csodálatos, hogy az ember nemhogy beleborzongana ebbe a rideg érzéketlenségbe, de még csak fel sem háborodik. (Talán, mert az öreg Kurgyukov megérdemelte sorsát? Ő végzett az egyik fiával, s most a másik fia végzett övele? Szemet szemért? Nem, nem hiszem, ezen az erkölcsön túl vagyunk.) Méghozzá azért nem, mert — jól kiszámította Babel a hatást — ilyen nyílt lelkű természetesen, mely még itt sem veszi észre magáról, hogy miről is szól, mosolyogni muszáj. S felmentő mosolyunkat a következő mondat, mely apát-halált felejt, még szélesíti: „Ezután Novorosszijszk városába küldtek állomásozni” — vált át egy más témára Kurgyukov.

Hogy az enyhe humorra, amely a levélíró természetes egyszerűségéből, jó értelemben vett együgyűségéből fakad, és szertartásos frázisokban és váratlan ki- és áttérésekben nyilvánul meg, miért volt szükség — gondolom — világos.

A kérdést azonban megfordíthatjuk: Mire szolgálnak a frázisok, mire jó ez a szenttelenül mindent magától értetődőnek vevő hang, a gondolat-ugrások vagy inkább gondolat-kapcsolások, melyek hétköznapit és rendkívülit egyenlővé tesznek: egy-ugyanannak a világnak egyenértékű részeivé?

Míndez csupán Kurgyukov önjellemzését szolgálná? Nem. Sokkal többet. A világot jellemzik, azt a valóságot, melynek Kurgyukov maga is csupán kicsiny kis része. Ezek az írói eszközök (eszünkbe sem jut, hogy eszközök, oly természetesen hatnak, magából a valóságból származnak ugyanis) tették lehetővé, hogy nem egészen négy nyomtatott oldalon a maga teljes bonyolultságában ragadhassa meg az író a polgárháború idejének valóságát, s egyúttal a szembenállók lelkének bonyolultságát is, amely okozója, de ugyanakkor következménye is a külvilágénak. Olyasféle tükre, amely megváltozik a rávetődő sugaraktól, a maga sajátos módján persze, s a visszavertekkel mindjárt meg is változtatja a külvilágot — szintűgy a maga és a külvilág sajátos módján, természetesen.

Zolnay Vilmos

Kitüntetések

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 60. születésnapja alkalmából, eredményes munkássága elismeréséül dr. Dezsényi Bélának, az Országos Széchényi Könyvtár főosztályvezetőjének a MUNKA ÉRDEMREND ezüst fokozata kitüntetést adományozta.

A művelődésügyi miniszter az 1967. évi pedagógus nap alkalmából, eredményes munkájuk elismeréséül Mezőhegyi Gyulának, a marxizmus—leninizmus esti egyetem könyvtárosának AZ OKTATÁSÜGY KIVÁLÓ DOLGOZÓJA, Frank Vilmosnak, a Budapesti Műszaki Egyetem központi könyvtára könyvköltészete vezetőjének a KIVÁLÓ DOLGOZÓ kitüntetést adományozta.

K Ö N Y V E K R Ő L

ARCKÉPEK A MAGYAR SZOCIALISTA IRODALOMBÓL

Paradoxon, de így van: az *Illés László* szerkesztésében nemrégiben megjelent, a szocialista magyar irodalom főbb alakjait bemutató arcképcsarnok értékelését még mindig azzal a sztereotip fordulattal kell bevezetnünk, hogy „tartozást törleszt”, „hiányokat pótol”. Erre a megállapításunkra szinte rádupláz maga az előszó is, amikor ezt írja: „Mégse várja tőlük [ti. a kötetben felsorakoztatott portréktól] az olvasó az egész magyar szocialista irodalom történetét. Még csak azt az igényt sem tudja ez a gyűjtemény kielégíteni, hogy valamennyi igazán jeleset, maradandót alkotó szocialista író szerepeltesse. Az irodalomtörténeti kutatómunka hiányosságai, adósságai s terjedelmi nehézségei okozták, hogy a magyar szocialista irodalom érdemes alkotói közül sokan kimaradtak ebből a kötetből: a korai évek harcosai közül éppúgy, mint a húszas, de főleg a harmincas években útnak indult nemzedékek tagjai közül. Ezen a hiányon — a kiadó tervei szerint — egy következő kötet vagy talán kötetek segítenek.”

A bevezető tehát nem ildomos szerénykedéssel akarja az olvasó rokonszenvét megnyerni, hanem objektív okokról, nehézségekről vall. A világos képalkotás érdekében számos ilyenrel kell szembetelkintennünk. Nézzük mindenekelőtt a dolog „technikai” oldalát: a kutatás pusztán az anyag szétszórtsága miatt is rendkívül elmélyült munkát igényelt. Gondoljuk el, mit jelenthetett az adalékok összegyűjtése, elrendezése egy olyan forradalmár írónemzedék esetében, amelynek tagjai a fehérterror karmaiból menekülőben vagy az illegális pártmunka rejtekútjait követve egész Közép- és Nyugat-Európát bejárták, sőt — ha világnézeti és földrajzi értelemben egyaránt végtelen távolságokat akarunk érzékeltetni — a Szovjetuniótól az Egyesült Államokig fejtettek ki alkotómunkájukkal szorosan összefüggő mozgalmi tevékenységet.

A másik nehézség a személyi kultusz problémaköréhez kapcsolódik. Számos emigráns író került letartóztatásba a 30-as évek vége felé igaztalan vádak alapján. Közülük egyesek végleg elnémultak (Barta Lajos, Karikás Frigyes), mások hosszú börtönök után, a szocialista törvényesség helyreállításával nyerték el méltó helyüket az irodalmi értéktrendben. Ugyancsak hosszú ideig problematikus volt olyan alkotók helyzete is, mint Kassák

Lajosé vagy éppen Nagy Lajosé. Egyéni útkeresésük, fenntartásaik vagy különvéleményük nemegyszer elhomályosították az életművek sokszor jóval egyértelműbb eszmei sugárzását vagy vitathatatlanul pozitív értékeit. Az előbbiektől nem függetlenül ugyancsak időbe telt, amíg újra felfedeztük az ún. „elfelejtett nemzedéket” (Lukács Lászlót, Salamon Ernőt stb.) mint a józsefattilai örökség egyenes folytatóját s mint a felszabadulás utáni szocialista lírának a fasizmus által elpusztított reménységét. Így került vákuumba maga József Attila is: az ötvenes évek irodalompolitikája némiképpen elődök és folytatók nélküli, magányos, s ráadásul problematikus géniusznak láttatta, s a fiatal költőket Petőfihez, mint abszolút stílusideálhoz irányította.

A szocialista irodalom örökségének teljesértékű felmérése csak az elmúlt évtizedben, a XX. kongresszus szellemében kezdődhetett meg. Fokozatosan pótoltuk a kiadásbeli hiányokat, s a színpék teljes gazdagságának a bemutatására törekedtünk. Igen nagy értékű rész-publikációk — eredeti művek és tanulmányok — közzététele mellett e nagyszabású munka mérföldkövét egy 1960-ban napvilágot látott tekintélyes terjedelmű, összegező igényű gyűjtemény jelentette (*Tanulmányok a magyar szocialista irodalom történetéből*).

A most megjelent arcképcsarnok ezt a mintegy tíz éve tartó felmérő munkát tükrözi, annak eredményeit teljesíti ki. Az előszó idézett részének ismeretében megállapíthatjuk, hogy a szerkesztést a csorbítás nélküli teljesség igénye vezette. A különböző szerzőktől származó 26 írói portré belső arányai is ezt a törekvést mutatják. Feldolgozásmódjuk ugyan eltér egymástól: hol egységes-folyamatos életrajzot találunk, amit a sokrétű életmű műfajokra bontott feldolgozása követ (Diószegi András: Gábor Andor), hol pedig alkotói periódusok szerint tagolódnak az életpályák (Tolnai Gábor: Radnóti Miklós). Az eltérő módszerek ellenére feltűnik az egyes tanulmányok szemléleti összhangja. Bizonyos esetekben (pl. a Kassák-portré és a más tanulmányokban található Kassák-hivatkozások között) felfedezhetünk kisebb, értékelésbeli disszonanciákat is, mindez azonban korántsem jellemző a kötet egészére.

A tanulmányok általános jellemzője, hogy őszinte emberségű, ellentmondások-

től sem mentes arcképeket munkálnak ki. Nem szepítik az egyes alkotóknál az egyéni alkatokkal, kialakított formanyelvükkel szemben magukra kényszerített téves vagy művészietlen elképzelések torzító hatását sem. Komját Aladárnál például ugyanúgy rámutat a szerző (Szabó György) a proletkult-felfogásból eredő „fejhang” veszedelmére, ahogy a szovjet esztétáknál is megtaláljuk ezt az aggályt Majakovszkij hasonló periódusáról szólva. Ugyanez a tanulmány azonban arra is jellemző példa, mennyire tartózkodik a kötet a merev szoboralakzatok felállítástól, mennyire a fejlődés- továbbalakulás jegyében tekintik a szerzők a vizsgált alkotókat, s milyen mértékben veszik figyelembe az írói pálya és a történelem kölcsönhatásait.

A kötet jól érzékelteti a marxista esztétikában beállott szemléleti változásokat is: nem kezeli — mint korábban szokásos volt — „szemérmesen” a proletárirók és a művészi avantgarde viszonyát. De nem is abszolutizál! Amíg Komját Aladár, Barta Lajos, Barta Sándor vagy József Attila esetében számot vet az avantgarde hatásokkal s azok megtermékenyítő-formateremtő erejével, addig Gábor Andor, Karikás Frigyes vagy Hidas Antal alak-

ját elemezve arra mutat rá, hogy a formai hagyomány miképpen él tovább műveikben s helyenként — pl. Illés Bélánál — a tradicionális keretben megjelenő új eszmeiség, új tartalom hogyan alakítja tovább a művek belső formáját.

E beszámoló korántsem tér ki minden lényeges kérdésre. A szocialista irodalom bonyolult problémái jóval terjedelmesebb elemzésben volnának csak — akár érintőlegesen is megközelíthetők. Befejezésül egy mozzanatra szeretnénk még felhívni a figyelmet. Arra, hogy a kötet szerkesztése és szerzői igen nagy gondot fordítottak szocialista irodalmunk *humanista* arculatának hangsúlyozására. Erre utal a bevezető is: „A szocialista irodalom mindig is az emberarc szépségének kimunkálásán fáradozott, de a küzdelem olyan viszonyok közt folyt, amikor a harmónia gyakran csak a távlatokban élt. Ám, ha sokan elpusztultak is, ha némelyek életművét károsan befolyásolta is az elnyomás, ha néha téveteg utakon jártak is, mégis valamennyien a nagy emberi és társadalmi felszabadulás felé törekedtek, s így váltak eleven részéivé legértékesebb hagyományainknak.” (Kossuth, 434 l. 50 Ft)

Szappanos Balázs

GÖRBE TÜKRÖK

A humoros irodalom ma már külön tartomány az irodalom térképén. Viszonylag nagy termék jelent, a közönség és az irodalmi „piac” intézményei — színház, kabaré, könyvkiadó, rádió, televízió — mind gyakrabban igénylik termékeit. Ez okozza, hogy a humoros irodalom a legkülönbözőbb műfajokban érvényesül: vígjátékban, kabaré- és rádiótrefában, karcolatban, humoreszkben. Mindegyik műfaj igen népszerű, s bizonyára a „kereslet” okozza, hogy a humoros irodalom elég gyakran az irodalmi iparosok műhelyéből kerül ki. A szórakoztató szándék ilyenkor nem párosul művészi színvonallal, a humor görbe tükörben bemutatott emberekből lapos vicc-figurák lesznek, a szellem szellemeskedéssé kopik. Örvendetes, hogy a szórakoztató ipar efféle termékei mellett gyakran találkozunk a színvonalas, gondolatilag és művésziileg egyaránt igényes humor alkotásaival is. Ezeket tekintjük át az alábbiakban.

Valamikor a legigényesebb írók írták a humoros elbeszéléseket. Jókai, Mikszáth, Heltai, Molnár, Karinthy szatirikus kedve, trefás ötletgazdagsága gyakran éppen a rövid humoros novella közegében csillogott legjobban. Aztán a komoly témák kiszorították a komikusokat, az iróniát; volt idő, amikor valódi íróról el sem le-

hetett képzelni, hogy tollát a humornak szentelje, akár csak egy-egy írás erejéig is. Újabban megint más a divat: igényes írók dolgoznak a humorral, az iróniával, sőt a legmodernebb groteszkekkel. Talán elég, ha két sikeres novelláskönyvre utalunk: Kolozsvári-Grandpierre Emil: *Eljegyzés mai módra* és Örkény István: *Nászutasok a légyapíron* című könyveire.

Kolozsvári-Grandpierre Emil elbeszélései azoknak az olvasóknak valók, akik szórakozni és tanulságot gyűjteni egyformán szeretnek. Akik jót derülnek egy-egy különös histórián, de nem elégednek meg a nevetés elmúló ingerével. Akik tovább is gondolják a történetek frapáns tanulságait, az élet ismeretének igényével és az eligazító írói állásfoglalás reményében forgatják a lapokat. A szórakoztatás záloga itt is a humor. Az író ismert volt irónikus és szatirikus tehetségéről, ám most e tehetség szinte tüzijátékot rendez. Nagyszerű ötleteken, remek figurákon mulathatunk. Görbe tükörben jelentkezik mindennapi életünk ismerősei: a fiatal lány szerelmére pályázó idősebb gavallér, a divathóbortjainak élő aranyifjú. A kötet legsajátosabb komikus eszköze azonban a nyelvi humor: itt olvashatjuk Kolozsvári Grandpierre trefás

stílusjátékait, így az úgynevezett „huligánnyelv” rovására élcelődő elbeszéléseket is. A tréfa, az ironia, az ötletesség nála mégsem öncélú írói fogás. Mondani-
valója van, mai életünk sok jelenségéről akar véleményét nyilvánítani.

Hasonló indulat lüktet *Örkény István* írásaiban. Ezek a rövid, mint a szerző nevezi: „egyperces” novellák a groteszk bizarr lehetőségeiben találják meg a humort, az ironiát. Örkényt bolondságok, különös históriák, furcsaságok érdeklik, mintha képzelete gyűjtana színes görög-tüzet. Egy telefonfülke egyik napról a másikra otthagyja a pesti aszfaltot, s énekelve a Hűvösvölgy bokrai közé költözik; egy kirakati próbabábu orron csókolja a félelmes kritikust — ilyen történeteket olvasunk. Örkény a groteszk mestere, e különös művészi módszerekből egész életfilozófiát épít: „Az ember, ha mégoly biztosan áll is a lábán, mihelyt egyet lép, reszkírozza a hasraesést”. Már pedig az ember mindegyre lépni kényszerül, s így minden lépése komikus lehetőség. E filozófia cinikusnak tetszik, pedig nem az. Örkény ötletei, az írásaiban jelentkező groteszk furcsaságok nem a botladozó világ és ember felett nevető, kiábrándult bölcs magatartására vallanak, hanem az itélkező racionalistáéra. E groteszk novellákban nemcsak filozófiai tanulság bújik meg, hanem társadalombírálat is. Örkény — talán legmulatságosabb ötleteivel — éppen a mindennapi életben, a művészet és az irodalom hétköznapjaiban észlelhető fonákságok ellen lövi ki szatirikus nyilait.

A humoros irodalom legnépszerűbb műfaja mégsem az elbeszélés vagy a groteszk, hanem maga a humoreszk: a komikus karcolat. E műfajnak *Karinthy Frigyes* a mestere, ma is az ő írásai jelentik a normát, ő jelölte meg e műfaj játékos-komoly törvényeit. Karinthyval kezdődik a modern magyar humoros irodalom története. A hagyományos anekdotizmussal szemben ő képviselte először a racionalista, logikára épülő humort. Mai nevéttetőink éppígy e jellegzetesen városi műfaj hívei. Közülük talán Gádor Béla kötetére emlékeztetnénk először: a *Miért lettem pesszimista?* a korán elhalt író válogatott műveit gyűjti kötetbe. Ezek az írások általában a Ludas Matyi lapjairól vagy a Vidám Színpad deszkáiról ismerősek a közönségnek. Néhány novellája (*Néhány első szerelem története* című ciklusában) azt tanúsítja, hogy Gádor a humoros novella műfajában is értékeset alkotott. E novellákat egészíti ki az *Otello Gyulaházán* című kisregény. Gádor a humoreszkben is jellemábrázolásra törekszik, általánosabb emberi hibákat, erkölcsi fogyatékoságokat kíván bemutatni a szatíra görbe tükrében. Írásai ezért nem

esetlegések, sem valamilyen alkalomhoz fűződnek, ma is elevenek és olvashatók. Logikus humorukat a szerző keserű ironiája és vallomások humanizmusa teszi még élvezetesebbé.

Tabi László humoreszkjeinek válogatott köteté: a *Pardon, százegy percre!* a Népszabadság vasárnapi számaiból jólismert írások javát válogatja össze. E rövid és ironikus írásokban különös szatirikus szenvedély ölt testet: Tabi életünk mechanizmusait vizsgálja, az ésszerűtlenségeket, a logikai hibákat tűzi tollhegyre. Írásai különböző, ismeretes hibákkal — a karrierizmussal, a protekcióval, a kereskedelem vagy a közlekedés fonákságaival — foglalkoznak. Mégsem függetlenek egymástól: együttesükből mindennapi életünk igényes szatírája bontakozik ki. Tabi eredeti módon, önállóan követi Karinthy módszerét: mindenben az illogikust, a diszonzánst keresi, azt nyomozza, hogy egy-egy jelenség mennyiben mond ellent a józan ész szabályainak. Megindítja a logikai okfejtést s néhány lépésben jut el a leleplező ítélethez. Humoreszkjei már évek óta veszik célba életünk fonákságait; nem mindennapi humorista erőre vall, hogy sorozatát ma is frissen és szívesen tudja folytatni.

A közélet és a mindennapok kellemetlenségeinek ostromozásában Tabi legközvetlenebb rokonai Komlós János szatírái. A *Miért kell az oroszlant felfűjni?* és a *Gól nélkül nem megy* jelenetei, konferansz-szövegei, ironikus írásai a televízióból és a Népszabadságból ismertek. Komlós nemcsak humoristaként, hanem publicistaként is jelentkezik bennük, s sajátos műfajt alakít ki, a publicisztikus humor műfaját. Hasonló törekvések jellemzik Hámos György *Pótkötettel a halhatatlanságba* című könyvének anyagát is.

Külön meg kell emlékeznünk a romániai magyar irodalom közismert humoristájának, Tomcsa Sándornak életművéről, melyet az *Őszi tárlat kisvárosban* című gyűjtemény mutat be. Tomcsa több évtizedes írói pályafutása során alig mozgott ki Székelyudvarhely falai közül. Írásai ezért elsősorban a kisvárosi élet komikus jelenségeivel és figuráival foglalkoznak. Eredeti humora egyformán jelentkezik jeleneteiben, karcolataiban és elbeszéléseiben.

Az elmúlt évek humoros irodalmának harmadik nagy területe félig-meddig az irodalom önismeretének körébe tartozik. A paródiára, vagy miként Karinthy elnevezte: az irodalmi karikatúrára gondolunk. Őse maga a mester az *Így írtok ti* klasszikus és népszerű stílusjátékaival. E paródiák szerepe, mint Karinthy monográfusai írták, nemcsak a szórakoztatás volt, hanem még inkább az irodalomkritika feladatainak vállalása. Különösen a Nyugat elnéző, lagymatag kritikai korszakában jutott merész és csípős bírálókedvűeknek fontos hivatás. Igaz, az írók általában jó arcot vágtak a karikatúrákhoz; mint mondják, nem a célbavett szerzők sértődtek meg, hanem az, aki e csípős gyűjteményből kimaradt.

Az irodalmi karikatúrának ma is vannak lehetőségei. Különösen, ha valaki olyan ötletesen, annyi tüsszel és találékonysággal műveli, mint a *Kis magyar antológia* szerzője: Benjámín László. E gyűjtemény arról tanúskodik, hogy Benjámín született kritikus, a paródia elhivatott mestere. Nem külsőségeket figuráz ki, nem egy-egy stílárius modorosságát helyez a karikatúra görbe tükre elé, hanem az írói magatartás, a szemléletmód, a műhely jellegzetességeit, begyakorolt modo-

rosságait. Miként Karinthy, ő sem hagyja ki a legnagyobbakat: Déryt, Weörest, Juhászt. Különösen a költőkről készült torzkép-sorozat — Fodor József, Garai Gábor, Juhász Ferenc, Pilinszky János paródiája — sikerült. Igen szellemesek a — szintén Karinthy mintájára készült — tömör és csattanós „kritikai” bevezetők is. Benjámín bírál, de nem idegen tőle az önbírálat sem: saját verseit éppoly kíméletlenül karikírozza, mint íróársaiét. Aki már megfigyelte nála az öngúny Arany János-erényét, most igazolva láthatja feltételezését: Benjámín az őszinte öniróniának is mestere.

Az irodalmi paródia másik képviselője, Bárány Tamás nem oly heves kritikus szenvedéllyel bírál, de szélesebb a területe, nagyobb az anyaga. Az *...és így írunk mi* jobbára prózairókat figuráz ki: Németh Lászlót, Veres Pétert, Illés Bélát, Passuth Lászlót, Hegedüs Gézőt, a fiatalokat. Ha Benjámín Karinthy kritikai szigorát, félelmes ítélőerejét örökölte, ő inkább neveltető képességét: a komikum kacagásra ingerlő mutatványait. Könyve feltétlenül az elmúlt évek humoros irodalmának mulatságos darabja, értékes eredménye.

Végül említsük meg az illusztrátorok munkáját. A humoros könyvekhez újabban általában hozzátartoznak a karikatúrák, tréfás illusztrációk. Ezúttal a rajz ismert mesterei tették élvezetesebbé, szemléletesebbé az egyes köteteket: Vasvári Anna, Mészáros András, Pusztai Pál, Kaján Tibor. Külön is említésre méltók a Benjámín-kötethez készült illusztrációk: Réber László szellemes rajzai.

Pomogáts Béla

BIBLIOGRÁFIA

- Bárány Tamás: ...és így írunk mi. 1965. Magvető, 399 l. 23 Ft.
 Benjámín László: Kis magyar antológia. 1966. Magvető, 225 l. 21 Ft.
 Dalmáth Ferenc — Kaján Tibor: Pesti panaszkönyv. 1966. Kossuth, 235 l. 25 Ft.
 Feleki László: Mindenféle híres emberek. 1966. Magvető, 317 l. 16 Ft.
 Gádor Béla: Miért lettem pesszimista? 1966. Szépirodalmi, 577 l. 33 Ft.
 Gombó Pál — Vasvári Anna: Karrierológia. 1967. Kossuth, 225 l. 25 Ft.
 Hámos György: Pótkötettel a halhatatlanságba. 1967. Szépirodalmi, 449 l. 23,50 Ft.
 Kolozsvári-Grandpierre Emil: Eljegyzés mai módra. 1967. Magvető, 228 l. 15,50 Ft.
 Komlós János: Miért kell az oroszánt felfűjni. 1966. Szépirodalmi, 262 l. 19,50 Ft.
 Komlós János: Gól nélkül nem megy. 1967. Szépirodalmi, 401 l. 24 Ft.
 Máté György — Mészáros András: Ki lehet bírni. 1967. Kossuth, 230 l. 25 Ft.
 Mikés György — Pusztai Pál: Az oroszánok négy órákor mennek el hazulról... 1965. Kossuth, 266 l. 25 Ft.
 Orkény István: Nászutások a légypapíron. 1967. Magvető, 254 l. 19 Ft.
 Révész Gy. István: Fél hanggal feljebb. 1966. Magvető, 170 l. 6 Ft.
 Róna Tibor: Több nyelven beszélünk. 1966. Szépirodalmi, 481 l. 29 Ft.
 Sóllyom László: Kímélem az idegeimet. 1966. Szépirodalmi, 299 l. 13,50 Ft.
 Tabi László: Pardon, százegy percre! 1966. Szépirodalmi, 327 l. 4 Ft.
 Tomcsa Sándor: Őszi tárlat kisvárosban. 1—2 köt. Bukarest 1965. Irodalmi Kiadó, 1—2 kötet. 72 Ft.
 Zágón István: Minden másképp van. 1966. Magvető, 351 l. 10 Ft.

A NYELV TÉGLÁI ÉS ÉPÜLETELEMEI

A nyelvművelés két új kézikönyve

Alig van olyan ember, akiben olykor-olykor fel ne vetődne a kérdés: egyik vagy másik szavunk mit is jelent tulajdonképpen, és ugyan miért jelenti éppen azt? A szöfejtés tehát mindenkit érdekel, és a szavak, ezek a mindennapi használati tárgyak tele vannak rejtélyekkel. Az *egy*-*ház*ban látszólag az *egy* és a *ház* kapcsolódott össze, de mit mond erről a nyelvtudomány? Milyen összefüggés van az *anya* és a *banya*, a *hegy* és a *hetyke*, a *bűz* és a *büszke*, a *góg* és a *gége*, a *bagó* és a *bagoly* között? A *léhűtő* csakugyan a levét hűti? A *szelhámos* valóban a szellet hámozza? Hogyan lehet valaki *csinos* és *csintalan* egyszerre? Mit jelent a *kacs-karingó*, milyen rokonságban áll a *kerिंगóvel*, mennyit ér a *fabatka*, miért nevet a *fakutya*?

Mindezekre a kérdésekre — és még sok másra — választ kapnak Fajcsék Magda és Szende Aladár: *Miről vallanak a magyar szavak?* c. könyvének olvasói, megismerkedhetnek a magyar szavak történetével, a szóalkotás, a szóképzés törvényszerűségeivel, sajátosságaival. Figyelemmel kísérhetik, hogyan változtatták meg a szavak évszázadok folyamán jelentésüket, hogyan gazdagodik a nyelv, miképp nyernek egyes szavak új árnyalatokat, miképpen keletkeznek vagy bővülnek a szócsaládok, milyen művelődéstörténeti ismeretanyagot rejtenek magukban.

Feltűnő, hogy a viszonylag kisterjedelmű kötet milyen gazdag anyagot ölel fel, milyen nagy a tárgyalat, elemzett szavak száma (több mint 1500), ami azt jelenti, hogy a magyar nyelv alapvető szókincsének tetemes részéről szó esik benne, ez azonban nem ürömtelen öröm. Helyenként olyan tömörségre, olyan önmegtartóztatásra kényszerültek a szerzők, hogy az néhol már az érdekesség, sőt az érthetőség rovására ment. „A *veres-vörös*, tehát az alvadóban levő vér színe” — olvassuk a 82. lapon. De miért az alvadóban levő véré? Miért nem a frissé, vagy a már alvadté? Erről nem történik említés sem előzőleg, sem a későbbiekben. A 136. lapon ez áll: „A *csinos* ellentéte ma a *csintalan*, a „nyugtalanul élénk, pajkos (személy)”. Ellenkezőleg: ma a *csinos* ellentéte a *csúnya*, a *csintalan* viszont a *rendes*, *jóviselkedésű* ellentéte.

Az érdekes, tanulságos és hasznos kis kötet tehát lehetne kissé bőbeszédűbb, hiszen nem szakemberek számára készült,

hanem a legszélesebb érdeklődésre tart — joggal — igényt. Bár az „Új könyvek” beszerzését csak városi könyvtárakba javasolja és csak „képzettebb” olvasóknak ajánlja, — mi úgy véljük, hogy minden főhivatású könyvtárossal rendelkező könyvtárban helye van. (Gondolat, 223 l. 14 Ft)

Az előbbivel ellentétben O. Nagy Gábor: *Magyar szólások és közmondások* című munkája nem különálló szavakkal, hanem a több szóból álló kifejezésekkel, ún. állandósult szókapcsolatokkal illetve ezeknek egy sajátos válfajával: a szólásokkal és közmondásokkal foglalkozik.

A szerzőt nyelvünk és néphagyományaink iránti féltő szeretet vezette, művét a nyelv elszíntelenedése elleni harc egyik eszközeként szánta. A közmondások összegyűjtése és közreadása nem újkeletű tevékenység, már a 16. századból is ismerünk hasonló kiadványt, a 19. században pedig nem kevesebb mint tíz gyűjtemény látott napvilágot. Századunkban megcsappant a gyűjtőkedv, 1937 óta pedig ez az első ilyen próbálkozás. A kiadó tehát régi adósságot törlesztett most.

A bevezető tanulmány megkísérli a szólások és közmondások fogalmi meghatározását, és találoan állapítja meg, hogy míg a szavak olyanok a beszédben, mint az épületben a téglák, addig a szólások olyanok, mint az előregyártott épületelemek. Feltárja keletkezési körülményeiket, ismerteti típusaikat, elemzi világnézeti tartalmukat, mondanivalójukat. Röviden vázolja a válogatás szempontjait, az anyag elrendezésének, a kötet használatának módját, végül közli a felhasznált irodalom jegyzékét, s ebben — egyebek között — a korábban megjelent hasonló gyűjteményeket is felsorolja. Ezután következik a rendkívül gazdag, bár teljességre nem törekvő szólásanyag, mintegy 18 000 köznyelvi, népnyelvi, illetve nyelvjárási és régi nyelvi kifejezés, valamint ezek értelmezése, jelentésmagyarázata.

Bizonyos, hogy örömmel és gyönyörűséggel forgatja majd író, nyelvész, folklorista, művelődéstörténész, tanár, érdeklődő diák ezt az új, minden eddiginél gazdagabb közmondás- és szólásgyűjteményt, a nyelvi és stilisztikai ismeretterjesztés nélkülözhetetlen eszközét, mely referenzértéke miatt minden közművelődési könyvtár kézikönyvtári törzsanyagának tartozéka. (Gondolat, 863 l. 78 Ft)

Pálvölgyi Endre

AZ EGYETEMES TIZEDES OSZTÁLYOZÁS 1958. ÉVI KIADÁSA
ÉS AZ MSZ. 4000—66 R TÁBLÁZAT KÖZÖTTI ELTÉRÉSEK
ÖSSZEHASONLÍTÓ TÁBLÁZATA

Az Egyetemes Tizedes Osztályozás egyedülálló nemzetközi sikerének egyik fő oka közismerten az, hogy szerencsésen megválasztott jelzetalkotási módja az emberi ismeretek bővülésével párhuzamosan biztosítja továbbfejlesztésének lehetőségét is. E lehetőséggel azonban — a legutóbbi évtizedektől eltekintve általában óvatosan éltek, mert a gyakori, illetőleg radikális módosítások a rendszer állandóságát, norma jellegét veszélyeztették volna. Így korábban, ha nem is helyeseltető, de elnézhető volt hazai könyvtáraink jelentékeny részének gyakorlata, mely nem kísérte figyelemmel a fejlesztés eredményeit, hanem véglegesnek tekintett valamely, nem egy esetben elavult ETO kiadásban rögzített állapotot. Ez a magatartás részben a korszerű ETO táblázat hiányával, illetve beszerezhetlenségével magyarázható, részben pedig azzal, hogy a kisebb változások nyomonykövetése és bevezetése a következményekkel nem arányban állóan munkaigényes.

Az ETO részleges reformjának és az újabb magyar ETO kiadás megjelenésének következményeivel azonban számolni kell. Az ETO-ban végrehajtott lényeges módosítások eléggé ismertek, hiszen az új táblázatban tanulmányozhatók, s a fontosabb kérdésekkel a hazai könyvtári szaklapok, köztük a Könyvtáros is foglalkozott. (Takács Menyhért: Az ETO változásai és a könyvtárak szakkatalógusa, Könyvtáros 1967. 3. sz.; Bereczky Lászlóné: A szakkatalógusok és az ETO módosításai, Könyvtáros, 1967. 4. sz.) Az ajánlott szabványként 1966-ban közzétett magyar nyelvű ETO-táblázat jelentékenyen eltér a megelőző (1958) kiadástól. A korábbi kiadás az osztályozó rendszer 1955. július 1-i állapotát tükrözi, míg az új az 1965. esztendő végéig. Az új magyar ETO a FID által is elfogadott hivatalos kiadás, tehát nem tartalmazhatja a nemzetközileg el nem ismert jelzeteket (Tropovszkij-féle átdolgozás; az Országos Osztályozási Bizottság által magyar specialitásként 1958 előtt kialakított jelzetek). Az új kiadás napjaink hazai osztályozási gyakorlatának feladatait tartva szem előtt, a szakterületek bontásában is eltér a korábbi kiadásban alkalmazott arányoktól: bizonyos szakcsoportoknál elmarad a részletezés, másutt viszont jelentékenyen elmé-

lyül. Különbségek adódnak abból is, hogy az új táblázat munkatársai a folyamatban levő változásokra is figyelemmel voltak. Mindezek következtében az 1966. évi ETO-kiadás a korábbihoz képest számos változást, nem egy esetben lényeges eltérést mutat, tehát jelentékeny következményekkel jár a szakkatalógus építésében, illetőleg annak átszerkesztését vonja maga után. Az eltérések áthidalása az elméleti és gyakorlati problémák alapos ismeretét tételezi fel, s rendkívüli gondosságot, hosszadalmas utánjárást igényel. Éppen ezért az 1958. és 1966. évi ETO-kiadások összehasonlító táblázata nagyon hasznos, sőt nélkülözhetetlen munkaeszköz. Kiadására az ETO hazai alkalmazásának időszzerű kérdéseivel foglalkozó, 1966. november 2-i ankét tett javaslatot (v. ö. Könyvtáros, 1966. 12. sz. 714. l.).

Az összehasonlító táblázat az 1958. évi kiadás elavult jelzeteiről utal az új kiadás megfelelő jelzetére, vagy jelzetre, illetőleg arra az összetett jelzetre, mely az új kiadás alapján kialakítható. Továbbá tartalmazza azokat a részletesebb, de az új kiadásban az arányok megváltoztatása miatt fel nem vett jelzeteket, melyek a régebbi kiadásban található fogalmak pontosabb megjelölésére szolgálnak. Korrigálja az 1958-as kiadás téves és hibás jelzeteit. Közli a korábbi kiadás összetett jelzetei közül azokat, amelyek érvényesek, de nem találhatók az új kiadásban. Felveszi az egyes elemeik érvénytelenné válása következtében nem alkalmazható összetett jelzeteket, továbbá azokat a túlhaladott összetett jelzeteket, melyek helyett a szabványajánlás új jelzete alkalmazandó. Összegyűjti azokat az érvényes jelzeteket, melyeknek tartalma időközben megváltozott, közli a régi és új megfogalmazást, kiegészítés, jelentésszűkülés esetén pedig a kiemelendő fogalmakat és a jelölésükre alkalmazandó számokat is. Felsorolja az 1958. évi kiadás érvényes, de az arányok megváltoztatása miatt a szabványajánlásból kihagyott jelzeteit, továbbá mindazokat a jelzeteket, amelyek a szabványajánlás számhibái miatt látszanak érvénytelennek. Az összehasonlító táblázat figyelmeztet az 1965. december 31. után bevezetett, tehát az új kiadáshoz képest is eltérést eredményező változtatásokra, sőt azokra is, amelyek a közeljövőben előreláthatólag érvényessé válnak. Függelékében Kiegészítés címmel

megismétli az 1966. évi kiadásban az arányok eltolódása miatt nem szereplő, de érvényes, új jelzeteket, melyek a korábbi kiadásban megtalálható részletesebb számok helyett használandók. Ugyancsak függelékben tartalmazza a szabványajánlás szám- és sajtóhibáit, továbbá a FID által javasolt korrekciókat és a hazai szakemberek által a kiadvány megjelenése óta feltárt hibákat.

Az összehasonlító táblázat a betűrendes mutatók eltéréseivel és számhibáival nem foglalkozik. Ezek a szakrendi rész javításával áthidalhatók.

A Könyvtártudományi és Módszertani Központ kiadványainak sorában megjelent összeállításra az ETO fejlesztése, illetve reformja és az új magyar kiadás nyomán előtérbe kerülő problémák szelvényes s egyben gondos számbavétele, szakszerű feltárása jellemző. Az összehasonlító táblázat az utóbbi idők egyik leghasznosabb szakmai kiadványa. (Összeáll.: Babiczky Béla. Népművelési Propaganda Iroda, 100 l. 20 Ft)

Szelle Béla

VÁSÁRHELYI PÁL: A KÖNYVTÁRI MUNKA GÉPESÍTÉSE

Az olvasó — aki az utóbbi időben egyre sűrűbben bukkan a könyvtári gépesítés előnyeit hirdető könyvekre és folyóirat-cikkekre — kissé tamaskodva veszi kézbe Vásárhelyi Pál könyvét: ismét egy könyv olyasmiről, amit ugyan jó tudni, de a mi feltételeink között nehéz megvalósítani.

A könyv elolvasása kellemes csalódást okoz. A szerző ugyanis számolt a magyar könyvtárügy lehetőségeivel és több száz-ezer devizaforintos berendezések beszerzése helyett a meglévő (általában egyéb célra használt) gépek könyvtári kihasználására serkent. Hogyan lehet az általános ügyviteli folyamatok gépesítésére használt adatfeldolgozó gépeket, valamint elektronikus számítógépeket katalóguskészítésre, a könyvkölcsönzés gépesítésére, a folyóiratok nyilvántartására és kölcsönzésére felhasználni — ezzel foglalkozik Vásárhelyi Pál kitűnő könyve, amely egyúttal bevezetés is a könyvtári gépesítés alapismereteibe. Befejezésül a könyvtárgépesítés magyarországi lehetőségeit foglalja

össze. Sajnos röviden, aminthogy szűkszávúnak érezzük a hazánkban fellelhető géptípusok ismertetését is.

Épp ezért kell sürgetnünk Vásárhelyi Pál művének a folytatását, amely részletesen foglalkoznék a Magyarországon használatos adatfeldolgozó berendezések és különféle számítógépek (például: az „URAL” típusok) könyvtári alkalmazásának lehetőségeivel.

És még egy észrevétel: a könyv címe túl általános. A könyvtári munka gépesítésének fogalomkörébe véleményünk szerint jónéhány olyan munkafolyamat is beletartoznék (például: a raktári munkák gépesítése), amivel a szerző eleve nem kívánt foglalkozni, hiszen munkájának találó címe „a könyvtári nyilvántartási munkák gépesítése” lenne. (Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ. Módszertani Kiadványok. 132 l. 40 Ft)

Zircz Péter

A NEM HAGYOMÁNYOS DOKUMENTUMOK A KÖZPONTI ÉS A TANSZÉKI KÖNYVTÁRAKBAN

A Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának kiadványaira érdemes felfigyelnünk. Mégpedig elsősorban azért, mert jól tükrözik a könyvtárban folyó céltudatos, a valóságos igények kielégítésére törekvő munkát, s ugyanakkor legtöbbjük gyakorlati segítséget nyújt nemcsak az egyetemi hálózatnak, hanem a könyvtárak szélesebb körének is.

A jelen kiadvány újabb bizonyítéka annak, hogy szakkönyvtári hálózataink közül talán éppen a Budapesti Műszaki Egyetem könyvtára törekszik leghatékonyabban a központi könyvtár hálózati és módszertani feladatainak ellátására. Szerecsénen választotta meg módszertani kiadványsorozata legújabb kötetének té-

máját is. A hagyományos dokumentum-típusok legelőször éppen a műszaki területen bizonyultak elégteleneknek az információs igények kielégítésére, s ezért természetesen kell vennünk, hogy az ipari termeléssel szoros összefüggésben álló műszaki egyetem könyvtárainak is meg kell birkóznuk a nélkülözhetetlen információkat hordozó, nem hagyományos dokumentumok változatos formáival.

A szerkesztőt, Móra Lászlót dicséri, hogy elképzelését — a tanszéki könyvtárosok mindennapi munkáját segítő tömör összefoglalók készíttetését — sikerült munkatársaival valóra váltatnia.

A kötet használhatóságát növeli, hogy a fejezetek megírásánál azonos szempontok

érvényesültek (pl. a mondanivaló felépítésének logikai rendje, a Központi Könyvtár gyakorlatának és szolgáltatásainak bemutatása, a tanszéki könyvtárak feladatai stb.). Ugyancsak helyeselhető a szerkesztői törekvés, mely maximális tájékoztatást igyekezett adni a tanszéki könyvtárosok rendelkezésére álló lehetőségekről, például az országos műszaki filmnyilvántartásról, dokumentumtípusokat regisztráló bibliográfiákról, reprográfiai készülékekről stb. Egyetértünk azzal, hogy helyet kapott a kötetben a lyukkártyatechnikáról szóló fejezet is, noha a címből ez nem következne. Ugyanis a nem hagyományos dokumentumtípusokkal dolgozó könyvtár a feltárás és visszakeresés során új problémákba ütközik, amelyeket a hagyományos katalógusokkal sok esetben már nem tud megoldani.

Meg kell jegyeznünk azonban, hogy a nyilvántartás kérdései néhol mintha a kelleténél nagyobb hangsúlyt kaptak volna. Az itt tárgyalt dokumentumok többsége éppen az ilyen kis szakkönyvtárakban a „vertical file” része, s így alig szorult leltári és katalógusbeli nyilvántartásra. Ehhez kapcsolódik másik észrevételünk: dokumentumok formai különbözősége alapján történő tárgyalási rend miatt nem kapott kellő hangsúlyt az a tétel, hogy az adott problémára vonatkozó információkat különféle típusú dokumentumok tartalmazzák; következőképpen a gyűjtemény kizárólagosan formai jegyek szerint való megszervezése — különösen kis szakkönyvtárakban — nem

mindig célravezető. Bár a szövegben történik utalás pl. arra, hogy egy katalóguson belül kívánatos feltárni a teljes állományt, ez még nem jelenti az integráns gyűjtemény megvalósulását.

Az egyes fejezetek szerzőinek sikerült a tárgyalt dokumentumokról funkcionális képet adniuk, s jól foglalták össze a beszerzésükkel, kezelésükkel és használhatóságukkal kapcsolatos teendőket. Különösen örvendetes, hogy bátran nyitottak utat a dokumentumok külföldi bibliográfiai forrásaihoz is. Jól válogatott irodalomjegyzékekkel a könyvtárosképzés kapott segítséget.

Nincs helyünk arra, hogy minden fejezettel külön-külön is foglalkozzunk. A részleteket illetően mégis hadd tegyünk két megjegyzést: 1. a kutatómunka szervezését a könyv megjelenése óta már újabb jogszabály rendezte [1010/1967. (V. 28.) Korm. h.]; 2. szeretnénk remélni, hogy a nyomtatásban megjelent disszertációkat a magyar Nemzeti Bibliográfia nem „elvéttve” adja közre.

Végül az előző szerint „a kötet a könyvtárak közötti együttműködés keretében készült”. Reméljük, hogy a kiadvány az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ hálózatához tartozó műszaki szakkönyvtárosoknak éppen olyan jó szolgálatot fog tenni, mint a tanszékeken dolgozó kollégáinknak. (Budapest Műszaki Egyetem Közp. Könyvtára, 184 l.)

Papp István

BIBLIOGRÁFIÁK

A MAGYAR BIBLIOGRÁFIÁK BIBLIOGRÁFIÁJA 1961—1964

Örömmel és megleléssel vettük kézbe másodfokú bibliográfiánk legújabb kötetét, harmadik tagját egy már véglegesen megszilárdult kitűnő sorozatnak. A tájékoztatásnak ez a fontos műszere ma már szervesen beépült a magyar nemzeti bibliográfia rendszerébe, jelentőségét és hasznosságát a könyvtárosok és a kutatók egyaránt jól ismerik. Nyugodtan állíthatjuk, hogy mindenfajta tájékoztatásnak első kiindulópontja ez a kiadvány-sorozat, annál sajnálatosabb tehát, hogy ezúttal még nagyobb késéssel jelent meg. Az első kötet még csak két év anyagát foglalta magában (1956/57), a második már három évét (1958/60), a mostani már négy évet sűrít össze (1961/64), s 1966-os impresszuma ellenére csak 1967-ben látott napvilágot. Hogy a kötet terjedelme ennek ellenére se növekedjék, a szerkesztők ezúttal magásra

emelték a mércét: az eddig minimálisan 20 bibliográfiai tételszámot 50-re emelték, s csak az 50 tételszám feletti bibliográfiákat vették figyelembe. Így a terjedelem csaknem hajszára megegyezik az előző kötetével, de a bibliográfiák évi átlagszáma 730-ról 421-re csökkent!

Tudjuk, hogy a megjelenő bibliográfiai mai bőséges — nem is mindig színvonalas — áradatában szükség van bizonyos válogatásra. Így pl. felesleges lenne a kisebb könyvtárak valamennyi katalógusát, gyarapodási jegyzékét regisztrálni. De nem hisszük, hogy akár ezek közül is ne kerülhetett volna be néhány speciális témájú, pl. a Tatabányai Megyei Könyvtár helyismereti gyűjteményének katalógusa. (Most csak egyetlenegy szerepel a bibliográfiában, az Ózdi Kohászati Üzemek Műszaki Könyvtárának állományjegyzéke — nem tudni,

milyen meggondolásból.) Az ötvenes tételszámot mint kritériumot mindenestre túlzottnak találjuk, hiszen egy-egy speciális témáról 50 bibliográfiai tétel alatt is lehet jó, sőt bőséges irodalomjegyzéket adni, információs kiindulópontnak mindenestre elegendőt. Úgy véljük, e szigorú és mechanikus szabály alól a szerkesztők a megfelelő minőségi szempontok szem előtt tartásával többször tehetek volna kivételt. (Mi mindössze csak két ilyenrel találkoztunk: Az egyik bibliográfia az újrógról szól — amely eléggé speciális téma! —, a másik a Magyar Könyvszemle abbamaradt negyedévi szemléje a hazai könyvtártudományi irodalomról.) Egyébként a bibliográfia, akárcsak előző kötetei, feldolgozza mind az önálló, mind a rejtett bibliográfiákat, akár folyóiratban, gyűjteményes munkában, évkönyvben vagy monográfiában jelentek meg. A címléírások annotációban rögzítik a bibliográfiai legfontosabb jellemzőit is. (Beosztás, tételszám.) Az anyagot az ETO szakszámai szerint csoportosították.

Az előszóból megtudjuk, hogy a kötet anyagának összeállítása a Magyar Nemzeti Bibliográfia és a Magyar Folyóiratok Repertóriumára kurrens füzeteinek alapján történt. Ennek ellenére vagy talán éppen azért, mert a gyűjtésben csak ez a mechanikus módszer érvényesült, igen fontos bibliográfiák maradtak ki. Pl. Staud Géza „A magyar színház-történet forrásai” c. alapvető műve, „A magyar nyelvtudomány bibliográfiája 1961.”, a „Nagyvilág” mutatója, „Az ateizmus és a valláskritika nemzetközi cikkbibliográfiája”, „A TIT kiadványok jegyzéke” Sipos Aladárné összeállításában, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár több bibliográfiája („Szállj költemény”, Tóbiás Áron: „Ötven könyv”). A monografikus művek rejtett bibliográfiái közül kimaradt Julius Lips: „A dolgok eredete” (Gondolat, 1962.) c. művének fontos néprajzi bibliográfiája. Szegényes és hiányos a 050-es szak is: egyetlen nagy könyvtár folyóirat katalógusa szerepel itt, az Országos Műszaki Könyvtáré, de hiába keressük a Műegyetemét, a Közgazdasági Egyetemét és az Akadémia Könyvtárát. (Az Országos Mezőgazdasági Könyvtárét és az Agrártudományi Egyetemét megtaláljuk a 630-ban.) Hiányzik a Széchényi Könyvtár saját kiadványa, a „Kurrens külföldi folyóiratok a magyar könyvtárakban 1962” c. lelőhely-jegyzék is.

A szerkesztés tartalmában is, formai megoldásaiban is a Magyar Nemzeti Bib-

liográfia füzeteiben megszokott gyakorlathoz közeledik és ezt a nemzeti bibliográfia egységének érdekében igen észszerűnek tartjuk. Annál elszomorítóbbak azonban a szerkesztési hibák, melyek legnagyobb része a sok, egyébként igen hasznos utalás miatt keletkezhetett. Például: a 001-ben és a 341-ben utalnak Gombocz: „A magyar könyvtárügy az Unesco kiadványaiban” c. művére, de a megadott helyen, a 020-ban hiába keressük, úgyszintén „Az Országos Széchényi Könyvtár dolgozóinak tudományos munkásságát”-t is, melyre a 013-ból utalnak; Nagy Szuzsa: „A párizsi békekonferencia és Magyarország” c. műve szintén csak utalás formájában él a 340-ben, és nem található a 943.9-ben. Ugyanez történt az „Agrártörténeti bibliográfiával” a 333-ban, ill. 338-ban; Kőszegi László és Tiszay Andor művei nem az utalt szakban, hanem máshol találhatók; előfordul, hogy olyan szakszámra utalnak, ami nem is szerepel a bibliográfiában. (Pl. Buda Béla esetében a 150-re, holott csak 159.9 van stb.) Amennyire hasznosok a kutatóknak az utalások, annyira megnehezíti a keresést az, hogy az utalás szakszámra és nem tételszámra történik, a szakszámot pedig csak hosszas lapozgatással lehet megtalálni, mert részletes tartalommutatót nem mellékeltek. Ez annál érthetlenebb, mivel ezúttal a betűrendes indexből kihagyták a tárgyszavakat is, tehát az ETO-számokat nem ismerő használó vagy félreterzi a bibliográfiát, vagy fél óráig lapoz. Akad besorolási hiba is: a polgári jog szakjába pedagógiai művek keveredtek, a magyar irodalomba nyelvészeti munkák.

Elismeréssel kell szólnunk a függelék-ként közölt 294 tételes periodika jegyzékről, amely az előző kötethez mérten mintegy 170 tétellel szaporodott. Köztudott, hogy itt a teljességre törekvésnek milyen korlátai vannak: a különböző intézmények által, legtöbbször sokszorosított formában kiadott kurrens bibliográfiák, dokumentációs szemlék, referáló lapok dzsungelében valóban nem könnyű az eligazodás. Jelenleg ezeknek a kiadványoknak ez az egyetlen összefoglalása.

Örvendetes, hogy a példányszámot ismét emelni lehetett: az 1200 példány már bizonyára ki fogja elégíteni az igényeket. Sajnálatos viszont, hogy a fejezetcímek idegen nyelvű fordításai elmaradtak. (OSZK, 431 l. 35 Ft)

Somkuti Gabriella

VEZETŐKNEK VEZETÉSRŐL

A mindössze harminckét lap terjedelmű bibliográfia, amely összesen 147 tételt tartalmaz, roppant hasznos kiadványa a Pest Megyei Könyvtárnak. Az új gazdasági mechanizmus bevezetése az eddieknél sokkal nehezebb feladatok elé állítja mind a hivatali, mind a gazdasági vezetőket, mind pedig a vezetők képzésével foglalkozókat. Az irányítás decentralizálása, a vezetők döntési, intézkedési hatáskörének kiszélesítése megköveteli a vezető funkciókban levők tudományos kiképzését, illetve folyamatos önképzését. Ezt könyvtárainknak messzemenően segíteniük kell a rendelkezésre álló irodalom gyűjtésével és hozzáférhetővé tételével. A vezetéstudománynak Magyarországon ma még meglehetősen szűk irodalma van, akár a magyar nyelvű műveket, akár a fordításokat vesszük szemügyre. De még ez a viszonylag kis irodalom sincs kellően feltárva. Az anyag összeállítását végző *Billédi Ferencné* megpróbálta legalább részben feltárni a vezetéstudományra vonatkozó magyar nyelvű irodalmat. A válogatás során bekerültek a bibliográfiába tudományos igényű művek is, és bekerültek a témát ismeretterjesztő, népszerűsítő módon tárgyaló írások is. Ez ugyan kissé egyenetlenné teszi a bibliográfiában összefoglalt anyagot, de indokoltnak tekinthető, ha figyelembe vesszük a használók képzettségének és érdeklődésének különbségeit is.

A bibliográfia az anyagot hat fő csoportra bontva közli, a következő sorrendben: 1. A vezetés elvi és gyakorlati kérdései; 2. A vezető. A vezető és beosztott; 3. A vezető képzése és továbbképzése; 4. Szervezési kérdések; 5. Munkapszichológia, munkafiziológia, munkaszociológia; 6. A gazdaságirányítási rendszer reformja.

A csoportokon belül szerzői betűrendben először az önálló műveket, majd a hazai folyóiratcikkeket, végül a külföldi folyóiratcikkek fordításait közli. A könyveknél és cikkfordításoknál feltünteti a fontosabb témaköröket is.

Külön fel kell hívni a figyelmet az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Irodánál fellelhető folyóiratcikkek-fordításokra, amelyek a bibliográfia értékes részét képezik. Ezek meglehetősen áttekinthetést adnak mind a nyugati országok, mind a szocialista országok vezetéstudományának néhány területéről, illetve eredményéről.

A kiadvány értékét emelné, ha a Pest megyei könyvtárakon kívül a többi megyék könyvtárai számára is hozzáférhetővé válna. Terjesztését helyes lenne a Könyvtárellátó segítségével, a már jól bevált módon megoldani. (Pest Megyei Könyvtár, 32 1.)

Ónódy Miklós

Demjén Attila rajza

Könyvtári kiadványok

AZ OKTÓBERI Szocialista Forradalom 50. évfordulójának tiszteletére a szovjet irodalom ajánló jegyzékét készítette el a székesfehérvári SZMT könyvtár. A sokszorosított kiadvány főleg az utóbbi években megjelent, ezért a könyvtárakban könnyen megtalálható műveket sorolja fel, mégpedig annotáció nélkül, műfajonkénti csoportosításban. A jegyzék elején a szovjet irodalomról megjelent tanulmányok és kritikák bibliográfiája található.

HEVES megye szakszervezeti könyvtárosainak segítésére híradót indított az egri SZMT könyvtár. A Szakszervezeti Könyvtáros címet viselő kiadvány első száma az 50. évforduló megünneplésével kapcsolatos tennivalók megjelölésén kívül közli a felhasználható művek kis bibliográfiáját és a központi könyvtár ünnepi munkatervét. Beszámol az egri hírlapolvasó két éves működéséről, bemutatja az Egyesült Izzó gyöngyösi gyárreszlegének, valamint a hatvani cukorgyárnak a könyvtárát, tanácsokat ad az olvasók táborának növelésére és könyvismertetéseket is közöl.

A FŐVÁROSI Szabó Ervin Könyvtár híradójának f. évi 3. száma a Nagy Októberi Szocialista Forradalom félszázados évfordulójával kapcsolatos előkészületekről számol be. Gönczi Imre az „Aurórától a holdrakétáig” című vetélkedő szervezési tapasztalatait ismerteti. Ugyanerről a témáról ír Vági Lajosné és Weisz Sándorné is. A Híradó ismerteti az évfordulóval kapcsolatos kiadványokat, és beszámol a kerületi könyvtárak rendezvényeiről is.

A SZOMBATHELYI Megyei Könyvtár évenként rendszeresen kiadja a megyei könyvtár és a hálózathoz tartozó járási, városi könyvtárak gyarapodási jegyzékét. Az 1966. évi kötet az előzőkhöz hasonlóan először a szépirodalmi műveket sorolja fel nemzetek szerinti csoportosításban, majd az ifjúsági- és gyermekirodalmat a szerzők betűrendjében. A második részben a tudományos és ismeretterjesztő irodalmat tárja fel az ETO szakrendjében. A kiadvány név és címmutatót, valamint tárgymutatót is tartalmaz.

MŰSZAKI Egyetemi Könyvtáros ezévi első számának fő cikkei a matematikai szakirodalom országos gyűjtésével, a matematikai szakirodalmi kooperációs bizottság eddigi működésével foglalkoznak. A hálózati módszertani folyóirat többi cikkei a tanszéki folyóiratok központi feldolgozásáról, a tanszéki könyvtárakban végzett instruáló munka tapasztalatairól számolnak be, érdekes adatokat közölnek a főfoglalkozású tanszéki könyvtárosi státusz fejlődéstörténetéről. A legújabb ideológiai irodalomról közölt összeállítás napjaink legidősebb problémájára, az új gazdasági mechanizmusra vonatkozó dokumentumokról tájékoztat. A folyóirat megemlékezik Bóka Lászlónak a Műegyetemi Könyvtárban végzett könyvtárosi munkájáról is. (m. l.)

A NÉPMŰVELÉSI Intézet könyvtári és adattári tájékoztatója közli a könyvtár 1966. második félévi gyarapodási jegyzékét. Az újonnan beszerzett munkák között több, a könyvtárosokat is érdeklő kötet található.

A GYERMEKKÖNYVTÁRBÓL a felnőtt könyvtárba átkerülő fiatalok tájékozódásának megkönnyítésére „Szeretettel búcsúzik tőled a gyermekkönyvtár” címmel ajánló jegyzékét készítette a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. A rölpap 110 könyvcímen kívül a könyvtár újabb ajánló bibliográfiáira is felhívja a fiatal olvasók figyelmét.

A SZEGEDI SOMOGYI-könyvtári híradó ez évi 3. száma ismerteti a könyvtár munkaszervezési és olvasószolgálati tevékenységét a minisztérium megbízásából felülvizsgáló bizottság jelentésének főbb megállapításait, valamint az ezek nyomán végrehajtott szervezeti és egyéb változtatásokat. A gyermekkönyvtárral foglalkozó írások közül az egyik a gyermekkönyvtár forgalmának visszaesésével foglalkozik. Cikkek elemzik a könyvtárosképző szaktanfolyamok, valamint a helyismereti munka problémáit, végül az elmúlt hónapok könyvtári rendezvényeit regisztráló könyvtári krónika és a könyvtári élet hírei zárják a jól szerkesztett kiadványt.

A NEVELÉSTUDOMÁNYI Tájékoztató 88. száma ismerteti az Országos Pedagógiai Könyvtárba 1966. április 1. és június 30. között beérkezett külföldi pedagógiai folyóiratok fontosabb cikkeit és a pedagógiai dokumentumokat. A könyv- és dokumentációs anyagot a budapesti pedagógusok személyesen, a vidékiek pedig az illetékes közművelődési könyvtár útján, könyvtárközi kölcsönzés formájában kérhetik az OPK olvasószolgálatától.

Hírek

A BARANYA megyében folyó kulturális és művészeti munkával foglalkozott júniusban a megyei tanács végrehajtó bizottsága. Eből az alkalomból a megyei könyvtár könyvkiállítást rendezett a megyei tanács klubjában a Baranyában élő és onnan elszármazott költők és írók műveiből. A kiállításon külön tárlóban mutatták be az „Írók Baranyában” című irodalmi sorozat rendezvényein szerepelt fővárosi írók fényképes bibliográfiáit és az általuk dedikált műveket. Ugyancsak itt kerültek bemutatásra Martyn Ferenc pécsi festőművész könyvillusztrációi is. (J. D. P.)

A DUNAÚJVÁROSI városi és a mőri járási könyvtár sztereolemezjátszót kapott a Székesfehérvári Megyei Könyvtártól. Az új felszerelés lehetővé teszi, hogy a könyvtárak hagyományos zenei rendezvényeiken, a „Zenei esték” c. sorozat előadásain az élő zene hatását megközelítő zenei illusztrálást alkalmazhassanak.

SZABOLCS megye újabb 24 községi könyvtárában vált lehetővé a naponkénti nyitvatartás és ezzel együtt a naponkénti könyvkölcsönzés is. A tanácsok anyagi hozzájárulása folytán a nyitvatartási idő napi négy órára emelkedett, míg korábban ezeket a könyvtárakat csak hetenként egy-két alkalommal kereshették fel az olvasók.

A SZIGETVÁRI új járási könyvtár iránt nagy az érdeklődés: legutóbb például egy jugoszláv pártküldöttség tagjai, majd a megyei jogú városok könyvtárigazgatói keresték fel. A vendégeket a könyvtár munkáján kívül főleg az átalakítási és berendezési kérdések megoldása foglalkoztatta (J. D. P.)

A KÓRHÁZI BETEGEK KÖNYVTÁRAI részére a SZÓVOSZ 147 000 Ft értékben könyveket ajándékozott. A hozzávetőleg 5000 kötetes kitűnő könyvállományból — melyet az Orvos-Egészségügyi Dolgozók Szakszervezetének központi könyvtára osztott szét — 43 000 Ft érték jutott a miskolci, 20 000 Ft érték az újonnan szervezett tatai kórházi könyvtárnak. A fennmaradó könyveket 8 budapesti kórház betegkönyvtára kapta. A könyvjuttatásból elsősorban azok a könyvtárak részesültek, amelyek nem rendelkeznek költségvetési keretösszeggel könyvállományuk gyarapítására. Számukra tehát ez a könyvajándék, amelyet — remélhetőleg — más intézmények hasonló gesztusa követ majd, működésük elemi feltételeinek biztosítását jelenti.

A GERGELYIUGORNYAI tiszai strandon népművelési sátrat állított fel a Vásárosnaményi Járási Könyvtár. Az új létesítmény könyvkölcsönzést és tv-nézetést tett lehetővé a mind népszerűbbé váló pihenőhely látogatói számára.

A FRANCIA DOKUMENTÁCIÓS intézmények társadalmi szervezete, az UFOD dokumentációs tanfolyamot rendezett Budapesten, az Országos Műsza-

ki Könyvtár és Dokumentációs Központ szervezésében. A tanfolyamon, amelynek előadója J. de Laclémardière, az UFOD főtitkára volt, többek között az információ elméleti kérdéseivel, a kézi és gépi lyukkártyás információtárolás és visszakeresés problémáival foglalkozott a 40 főnyi hallgatóság.

SZEDERKÉNYBEN ÉS KOZÁRMISLÉNYBEN két, főhivatású könyvtárossal működő körzeti könyvtár létesült az idén. Ezzel a Baranya megyei körzeti könyvtárak száma 11-re emelkedett. (J. D. P.)

A BÉKÉSCSABAI Megyei Könyvtár „Beszélgesünk, kertészkedjünk” elnevezésű kertészeti szakkörének tagjai, csakúgy mint az elmúlt évben, az idén is megrendezték a házikerttulajdonosok virág- és dísznövény kiállítását a könyvtár ifjúsági részlegében. Mintegy 30 résztvevő mutatta be kertjének legszebb termékeit, melyek a könyvtár által szervezett kertészeti előadásokon, tapasztalatcseréken szerzett ismeretek hatékony felhasználást bizonyítják.

DOMBÓVÁRON összevonták a vasutas szakszervezeti könyvtárat és a járási könyvtárat. Az összevonás következtében lehetővé vált, hogy a vasutas könyvtár helyén önálló gyermekkönyvtárat rendezzenek be, a járási könyvtárban felszabaduló helyiségben pedig külön hírlap- és folyóiratolvasót létesítsenek.

LAPUNK JÚLIUSI számában, a Kaarina Huttunen finn könyvtárigazgatóval folytatott beszélgetésről közölt írásunk egy helyén — nyomdahiba folytán — tévesen tanulmányi könyvtár olvasható tartományi könyvtár helyett.

Részlet a szegedi Juhász Gyula művelődési házban működő hírlap olvasóból

A székesfehérvári Május 1 téri új városi kerületi könyvtárban (Kabáczy Szilárd felv.)

Ára: 4,— Ft

*Munkában a Tatabányai Megyei Könyvtár utcai rajzversenyének ifjú résztvevői
(Lajos László felv.)*